

Kelen András*

Az euroiszlámról – elmesélt esszé**

A kevercs

Ez a történet Roberval Fanni jelenéről szól, és mint egy érzelmileg és alkatilag egyaránt szikár, erélyes fellépésű értelmiségi nőt mutatja be, aki egykori joggyakorlatát hátrahagyva – a középkorúvá érett emberek nem ritka pályamódosítását végrehajtva – ma a főváros agglomerációjában él és a politikai osztály számára végez jogi-politikatudományi tanácsadást, kiművelt emberfőnek való szellemi munkát.

Akik ismerik a magyar nép táji-történeti tagolódásának fontosabb részleteit, azok vezetéknevének hangzásából meg tudják becsülni, hogy ő – apai ágon – még a tatárjárás előtt betelepült vallon parasztok leszármazottja. Nem kevés ember büszkélkedik ma még Felső-Magyarországon ilyen beszédes névvel, mesélő múlttal; mi több az elveszett Szepességben fekvő Szepesolaszitól a csodarabbis Olaszliszkan át a ma dinamikusan fejlődő Bodrogolasziig, sőt egészen le a Veszprém melletti Olaszfaluig számos helység is őrzi e néhány családra tehető ősi betelepülési hullám emlékét.

Most néhány éve, az ezredforduló környékén egy tucat újra idejött vendéglátós vagy borász francia ember erejéig megismétlődni látszik ez a régi emlékezetes esemény. Remélhető, hogy a mostan érkezettek és itt meglepedettek hozzájárulása (mondjuk a tolcsvai „*Ős kaján*” vendéglő vendéglátási kultúrájában vagy a helyi kollektív bormarketing eredményességében) éppoly maradandó nyomokat hagy majd hátra a mai népi műveltségben, mint a középkori magyar alapnépességet oly kedvesen megszínező, szívosan meggyökerezett itteni újlatinok tették a maguk idejében. Igen, a régi magyarok a vallon megnevezést „welsch”-nek hallhatták, amely a felnémetben az olasztól a francián át egészen a németalföldi vallo-nokig pragmatikusan egybemosta az újlatin nyelveket beszélő telepeseket. Innen a mi olaszit mondó helymegjelöléseink, melyeknek logikáját a „vlach” megnevezéssel a történeti Magyarország kebelében megszületett és felnevelkedett szlovák nyelv is fenntartja. Amikor pedig még németvilág volt Magyarországon, akkor a szóban forgó falvakat Wallendorf megnevezéssel illették.

Ennél többet is lehet még tudni Fanni atyai eleiről. A reformáció során Erdélyben, főként a Székelyföldön az unitárius egyházból az 1570-es években kivált egy radikális irányzat, Dávid Ferenc üldözött híveinek egy csoportja. E *szombatosoknak* nevezett csoport tanítása több ponton közelít a zsidó valláshoz: csak az Ószövetséget tekintették szent könyvnek, és annak előírásait követték. (Így a vasárnap helyett a szombatot tartották munkaszünettel megszentelt napnak. Innen származik nevük is). Mivel az unitáriusokhoz hasonlóan Jézust embernek vallották, ezért várták a megváltó eljövételét. Jézus istenségének tagadásával párhuzamosan a mózesi törvények tekintélyének teljeskörű helyreállítását hirdették. Legismertebb képviselőjük Pécsi Simon – Bethlen Gábor – kancellárja, aki bibliai zsoltárokat és zsidó imádságokat héber eredetiből fordított magyarra. Az erdélyi székely szombatosoknak négyszáz esztendő története van, s ez a történet az erdélyi reformáció diadalmas históriájába ágyazódik. Egyébként Európa-szerte felütötték fejüket ilyen szekták, a történetileg legutolsó ismert szombatos csoport még Mussolini idejét is túlélte. A háború után kivándoroltak a Szentföldre, ahol továbbra is együtt maradva élnek – immár Ábrahám szövetségében. A szombatosok, az erdélyi „zsidózók”, a *balacha* (a zsidó vallási törvények és a belőlük fakadó gyakorlati szabályok) hittételeit és szertartásait elfogadva a reformációban testet öltő vallási megújulásnak egy lehetséges logikus következményét valósították meg. Az Ószövetség istenéhez tértek vissza és kialakították a maguk vallási közösségeit. Az erdélyi törvények azonban 1595-től kezdve határozottan üldözték őket, ennek hatására a szombatosok szektája lassan felmorzsolódott. Mire az ezer-

* Főiskolai tanár, Általános Vállalkozási Főiskola

** A szerző készülő könyvének második fejezete.

nyolcszáz éves végén a szabad vallásgyakorlás rájuk is érvényessé vált – már csak két székelő faluban őrizték a „lelki zsidók” hitét, a huszadik századra pedig ez is Bözödújfalura redukálódott. A redukciónak persze, *ha zsidókról van szó*, nincs határa: Ceausescu fellépésének idejére három-négy öregasszony őrizte csupán ezt a hitet. A Valgatha* családjában is ez a tartalmas történelmi múlt ma már csupáncsak, mint elbeszélés van jelen. Legutóbb akkor villant lepergő filmként ez át Valgatha eszén, amikor közeli ismerősét, az evangélikus egyház egyik konzisztórium mellettségét hallotta arról panaszkodni, hogy ők evangélikusok az utolsók mind az állam szemében, mind pedig a keresztények saját presztízslistáján, közvetlenül a zsidók előtt állomásozván.

A Robervalék illusztris szepesolaszi kúriája megvan még. Ez egy 1800-as években épült nádtetősi úri kőház, amely 12-15 főnek adott egy időben otthont. A galériás nappaliban eredeti búbos-kemence ékeskedik mindmáig. Ettől a praktikus, de kevésbé elegáns kemencétől eltekintve a ház olyan előkelő stílusban épült, hogy Proust regényfolyamában méltó helyet kaphatott volna. A ház tehát állja az idő rohamát, csak a kárpát-medencei magyarok huszadik századbeli kényeszerű, majd önkéntes, de kérelhetetlen *összébb búzódása* során az eredeti tulajdonosok leszármazottainak, Fanni nagyszüleinek oda kellett hagyniuk. Az elhagyott épületből először kultúrház, majd orvosi rendelő, később postahivatali helyiség lett, sőt körjegyzői helyszín is volt egy rövid ideig. Az épület újra lakóknak adott otthont a háború után, amikor az életben maradt emberek a *csalóka napfényben* egy kicsit kényelmesebben elterpeszkedhettek. Az erőltetett iparosítással azután ez a láb alól eltett emberek életterének elfoglalására alapozott humánökológiai kényelem a szlovéniai kisvárosban is átadta helyét a létező szocializmus realitásainak, a betelepülési hullámokkal érkező tanácsai elszállásolási kényesereinek.

Az unoka még a nyolcvanas évek elején egy szenvedélyes karácsony-szilveszteri szepességi körút során megtekintette gyökereinek infrastrukturális vonatkozásait. Az akkor frissen elvált asszony csupa hasonló cipőben járó „szíven lőtt” emberből toborozta társaságát. Nem kellett apróhirdetést feladnia, egy sokkal hatékonyabb lehetőség állt rendelkezésére. Évek óta először önkéntesként, majd állandó vezetőségi tagként szolgált a Gázművek Munkás Testező Egyesületben (GMTE). Ez a sportegyesület telente mintegy kétezer embert utaztatott sítúrákra, a korabeli edzők, szülők és gyerekek legnagyobb örömére. Sokan emlékezhetnek rá, milyen sorok kígyóztak a síszezonban a Dohány utcai Metro-klub előtt, ahol a jelentkezőket fogadták, sőt a pénzügyelést is lebonyolították. A síszezon a karácsonnyal kezdődött és mindig május elején zárták le, azt követően, hogy a vezetőség elzarándokolt a Chopok déli oldalára, gyalog felkaptattak a csúcs alá, ahol még volt hó és a legszívósabb sízőket, akik délben már ingujjban és bokáig vízben adták elő tudományukat, egyetlen csákányos lift szolgálta ki. A szezon lezárása után nyáron és ősszel a vezetőség tagjai járták az immár füves-köves síterepeket és magánszállásokat hajtottak fel, szállodai kontingenseket kötöttek le. Szóval komplett utazási irodai tevékenységet folytattak, még egyben az utazásszervezést és az utaztatást. Tették ezt akkor, mielőtt a kisvállalkozások előtt hivatalosan is felhúzták volna a zsilipet.

Nos, ebből a kétezer fős utaztatási állományból válogatta le Fanni a frissen *lebukottakat*, elvált férfiakat és nőket egyaránt. Ezzel feltalálta a tematikus túrákat. (Ez a „műfaj” évtizeddel később szivárgott be újra hozzánk.) A GMTE-t ugyanis, amely megalapítása körül a nevezetes Előd József főorvos, birkózó világbajnok is szerepet játszott, a Gázművek pártirányítása az elé a választás elé állította, hogy döntenék már el, utazási iroda akarnak lenni (ezt akkor valójában nem lehetett) vagy sportegyesület maradnak (ez lett a sugallt megoldás, de ezzel a tömegturizmusnak vége szakadt). A karácsony és szilveszter közötti egy hétre tervezett sítúra tagjait bungalókban szállásolták el. Ezek a korabeli szocializmus minden diszkrét bájával felszerelt faházak külön szobáskákban, de kandi módon egy légtérben hozták össze a nyugovóra térő sízőket, mintegy tizen, tizenötöt házanként. A szocializmus zordabb arca is megmutatkozott, amikor érkezéskor a szigorú takarékoság jegyében le kellett adni az elektromos fogyasztókat, ez az intézkedés egyben előrevetítette az esténként elérhető meleg tusfürdő szerény hőfokát is. Fanni felnőttként vágott bele a sízésbe, kritikusabb helyzetekben mackóssá váló mozgásán mindmáig meglátszik, hogy nem gyermekkorban kezdett el tanulni. Felszerelése az akkori Közgazdasági Egyetem szertárából származó falécből, és bőrcipőből állt. A sí fék akkor kezdett divatba jönni, akkor még egy biztonsági madzaggal kötötték a léceket a lábhoz. Voltak sízők, akik forduláskor különös gyakorlatokat végeztek. (Ez azóta kiment a sportdivatból, ma már mindenki ugyanazzal a térd-tehermentesítés típusal fordul.)

A szállás Sárosban az egykori makoviczai uradalom területén helyezkedett el, nem messze az enyészeti vájta zborói vártól, jóval Bártfa felett, már közvetlenül a lengyel határ mentén. A kis csapat elutazása előtt, december 13-án vette át Jaruzelski tábornok a hatalmat Lengyelországban. Amikor egyik este a távolból

* Fanni (második) férje.

morajlás hallatszott, a kis társaság egyöntetű feltételezése szerint a tábornok lövette a népet. A szilveszteri táncos buli az asszony számára nem úgy sikerült, ahogy elképzelte, és ahogy szeretne volna. Szerelmi bánatában hajnalban fogta a sífelszerelését, gyalog felmászott az óriási hegyre és a sílift délutáni indulásáig, orrvérzésig kitombolta magát a lejtőn fel és le, fel és le vagy negyvenszer. Estére elmúlt a szívbeli bánata és átadta a helyét egy kellemes, előremutató sportfáradságnak.

Ezen az emlékezetes túrán került sor arra is, hogy megnézzék magának Szepesolaszit. Az obligát szepesváráljai kirándulást, majd – a rohanó víz miatt befagygni képtelen – Dunajecen tett eszelős tutajozást követően szívbemarkoló látogatást tett a városkában. Szemrevételezte az épületet is, a bentlakó öt családot halálra rémítve – szép volt az emlékezés, jó volt, de jó hogy gyorsan vége is volt. A Dunajecre a továbbiakban is jó szívvel tudott gondolni, már csak azért is, mert tudva levő, ez az egyetlen folyó a Kárpát-medencében, amely nem a Dunában köt ki, hanem a Balti tenger felé veszi útját – élet véve ezzel annak a szép történeti magyar érvnek, hogy a medence egyetlen táji egységet képez (és ezért egyetlen népnek jár).

A pénzügyi jogász végzettségű Fanni ma tehát – férjéhez hasonlóan – szintén alkotó értelmiségi pályán van, politikai tanácsadást végez egy parlamenti képviselő mellett. Magas presztízsű munkáját mivel sem jellemezhetni jobban, minthogy nem kell mindennap reggel a belvárosba erőszakolnia magát az óras dugókkal terhes bevezető utakon. Az államigazgatáson és az üzleti világon kívül jellemző nem egészen kötött munkaidő mindig a kreatív és ezért szerényebben díjazott munkavégzés velejárója. A nyugodt reggel ajándéka viszont olyan dolog, amely kárpótlásként az idősebb kori érrendszeri betegségek elkerülésére ad lehetőséget. Hölgységünk kvalitásairól még csak annyit: olykor kínosan kiütközik, hogy többet ér azoknál, akiket kiszolgál. (Azonban ez így van jól. Míg ő tanácsadó-asszisztensként naponta érdekes és hozzáértő emberekkel találkozik, akikkel a beszélgetések felérnek egy doktori iskolával, addig képviselője legfeljebb választóival találkozik, akik bizonyára nem választanák újra meg, ha nagyon tojásfejűnek bizonyulna).

Fanni anyai oldalról arab származású. A kettős lojalitást ő az anyatejjel szívta magába és ez semmi problémát nem okozott számára. Egyelőre – szerencsére – új munkaadói és a mögöttük álló biztonsági szervek számára sem. A biztonsági szervek amúgy tudják mit tesznek, amikor hosszabb időn át ellenőriznek külszolgálatban vagy magasabb közigazgatásban szolgáló olyan kádereket, akiknek valami kötődésük van a harmadik világhoz: származásuk folytán nem mindig vannak ezek az emberek olyan autonóm helyzetben, hogy elháríthatnának olyan kéréseket, amelyeket általában is nehéz visszautasítani. Fanni esetében azonban ez az érdekes kevercs – szemita arab származású magyar – erős motiváltságú jó munkaerőt és erkölcsös állampolgárt ad, amely nélkülöz minden esetleges politikai idegenlégiósságból fakadó veszélyt. Nem úgy magyar tehát ő, mint a még László királyunk idejében is tömegesen jelenlévő muszlimhitű magyarok – a király rendelkezéseinek egyikéből olvasható ki ez – hanem vallási kötődés nélkül éldegelő, egykori migráns palesztin anyától származó ország-lakos. Megmagyarosodott – ezt nem érdemes jobban meghatározni annál, amit egy metafora engedélyez. Az arabeszk – ez az arab-mór eredetű díszítőmotívum, mely stilizált levelekből, indákból álló bonyolult ornamentika – semmivel sem melengette jobban meg a szívét, mintha külföldön magyar nótát játszott neki egy vonószeneke. Akik két nyelv között élnek, azok nyelvhasználata olykor bizonytalanságokkal küzd, a németajkú magyarok hangképzése például igen csak árulkodó. Ez az asszony azonban soknyelvű volt, ezen belül a magyar kitüntetett helyét az mutatja, hogy csak itt hallhatóak számára az ösztönös mondatgenerálás mélyén alkotó nyelvszellem sugallatai, amely a nyelvérzék biztosságigényét és az írás értelemgazdagság iránti igényét egyedül képesek kiszolgálni.

Azt lehet mondani, számára személyesen ma már nem az *integráció* van napirenden, mint Európaszerte az *euroiszlámnak* nevezhető arab külvárosi panelprolik millióinak. 15 millióan vannak mindösszesen az így már Európában születettek, ebből egyedül Franciaországban vagy 8 millió! Ez kétszer annyi, mint ahány francia élt Algériában, amíg útlatput nem kötöttek a talpukra... Érdekes demográfiai viszonyok között élünk! Jókedvében akár fordított gyarmatosításnak is tekintheti ezt egy történelmileg tudatos, ambiciózus levantei muzulmán. A holocaust után e muzulmánok jelentik ma a *másságot* Európaszerte. Bizony nagyon mások – egyelőre. Európának, amely úgy látszik makacsul akarja is a más-ság jelenlétét, hosszú és nehéz problémája volt (és van) e más-ság kezelésével. Az euroiszlám megjelenésével a vén kontinens új lehetőséget kapott a *másság más kezelésére*. Végül is a dél-mediterrán kultúra jövevényeiről van szó, akik – eurocentrikus szempontból – évezreden át a legközelebbi idegen kultúrához tartoznak.

Kirekesztéssel és alja-munkahelyekre szorítással Magyarországon Fanninak és szüleinek nem kellett szembenéznük, integrációjuk észrevétlen és álomkönnyű volt. Neki, mint bevándorlók gyermekének, már inkább az ez utáni lépés, a tényleges *participáció* az, amely a szeme előtt lebeg – az sem a személyes érintettség okán, nem is Magyarországot illetően, hanem inkább európai szinten, elvileg és általában. Participáción a munkahelykeresés esélyegyenlősége és a közügyekben való részvétel lehetősége értendő.

A sikeres beilleszkedésnek lehet később eredménye a szellemi egymásra találás kultúrák között, illetve a személyes, a csoport-, a nyelvi és nemzeti önazonosság – ellenszélben is sikeres – megőrzése. Ezek azért fontosak, mert ha ez nem valósul meg és muzulmán fiatalok egymás levében főve bezárkóznak saját ellenkulturális és vallási köreikbe, akkor az, politikatudományi alapigazsággként, az iszlám radikalizmus melegágyává válik egyben. A számos atrocitás és kilengés láttán egyre világosabb ugyanakkor, hogy a beilleszkedést segítő jogok mellé minden európai országban meg kell fogalmazni a bevándorlók számára az állampolgári kötelességeket is.

Ez az igazság tulajdonképpen a multikulturalizmus határait jelöli ki, mert a (passzív és ezért *hamis*) tolerancia, tehát a beilleszkedni kívánók magára hagyása párhuzamos és gettószerűen zárt szubkultúrák kialakulásához vezet a társadalomban. Az iszlám bevándorlók körében, különösen, akik számára nem sikerül a gyors integráció a befogadó társadalomba, sajnos népszerűek az *ellenkulturális tanúságtétel* viselkedésmintái. Erre adott reakcióként aztán jön a mai francia fellépés keménysége a fejkendő iskolai viselete ellen, vagy Baden-Württemberg rendelkezése ugyanerről köztisztviselők esetében. Megjegyzendő, hogy amikor annakidején a zsidó bevándorlók számítottak újdonságnak Európában, a korabeli törvénykezés ugyancsak kísérletezett minden rendű és rangú szabályozással: 1726-ban morvaországi hatállyal a Habsburgok egyenesen a házasság tilalmával is megpróbálkoztak, Magyarországon egy kicsinyég a szakálltilalom volt II. József idején érvényben. Ehhez a durva megközelítéshez képest a fejkendőviselet mai szabályozása, amely – az önadminisztráció dolgában egyáltalán nem elesett muzulmán körökben – nagy felzúdulást váltott ki, fáradt próbálkozásnak tűnik.

Jellegzetes muszlim női fejkendő-viselet

Mi is okozza a közpolitikai feladatot a participáció ügyében? A gazdasági élet számos területe hagyományosan és könnyen megnyílik az Európába bevándorlók milliói előtt, ugyanakkor szembetűnő tény, hogy a munkavállalás helyett ők mennyire inkább a kisvállalkozást részesítik előnyben. Emellett azonban a kultúra, a tudomány és a művészet világa, tehát a szabadabb foglalkozások már nehezebben engednek, és a közigazgatás illetve a politikai egyeztetések színpada pedig szinte egyáltalán nem. És mégis ide tört be ez a filiszteus-ivadék, aki politikai meggyőződése alapján inkább centrista vagy éppen konzervatív lenne, de Magyarországon egyelőre még nem tud jobbra szavazni.

Pedig sajtóságos véletlenek sorozatából adódóan a rendszerváltás utáni Magyarországon valóságos „iszlám lobbí” alakult ki az 1979-ben elhunyt nagyhatású Germanus Gyula professzor köpönyege alól, tanítványainak a konzervatív politikához közel került köréből. Fanni nem ebből az akolból jött. Amiképpen egy évszázaddal ezelőtt még hagyományosan az arisztokrácia volt a kormányképes réteg Magyarországon, úgy ma neki a balközép kormányzás jelenti a szociotechnikai értelemben vett szakszerűséget. Ennek ő sem igazán örült, mert jól látta a magyar politikai baloldalt ezer fogyatékoságát, egyes politikusaiknak bárgyúságát. De politikával foglalkozó emberként és állampolgárként egyaránt fontosabbnak tartotta azt, hogy a baloldal jobban képes volt feldolgozni a maga undorító múltját. Azzal, hogy elvállalja a

történelmi felelősséget parancsuralmi múltjáért, a mai magyar baloldali szavazó szinte kivétel nélkül ízig-vérig demokratává válhatott, a magyar demokrácia fenntartójává. Az erőszakos múlthoz való viszony bizony ma is vízvázastó a kelet-közép európai pártok között. A konzervatív oldalnak a jobboldali egység nevében elkövetett folyamatos felelősségvárása és történelmi számlaegyenlítési törekvése azt az aggodalmat keltő üzenetet hordozta számára: tartani lehet attól, hogy a polgárok pártjain a demokratikus érdekképviselet csak egy máz, amely az első történelmi kihívásra lepereghet róluk, átadván helyét a sérelmi politikának. Ennek a számlaegyenlítési, törlesztési igyekezetnek Fanni a bőrén érezte a még mindig forró lehetőséget. Ez riasztó volt számára, mert mondanivalója lett volna a nemzeti érzelmeket és hazafias küldetéstudatot tápláló honfitársainak. Ráadásul hasonló gondok foglalkoztatták lényé másik fele kapcsán is. Egy emlékezetes politikai találkozó kapcsán aztán jobban megértette a magyar konzervatívokat is. Az egy némely elszigetelt, zavaróan harsány jelenséget a történelmi múlt tisztázása iránti jogos igénynek igyekezett betudni részükről, és türelemmel várta a néppártosodás betetőzését náluk. Addig is, amíg ez a letisztulás bekövetkezhet, a híres Széchenyi-óvás („a nyelvnek pengése még korántsem dobogása a szívnek, a magyarul legékesebben szóló is még korántsem magyar”) sutba dobását javasolta nekik. Ez a korabeli erőszakos magyarosítás ellen szánt 1842-es észrevétel, amely az erőszakos asszimilációra éppúgy alkalmazható, mint, ellenkezőleg, a disszimiláció felkeltésére, ma már emblematis foglalatát adja mindannak a nemzeti szűkkeblűségnek, ami Széchenyi korát követően a magyarságban önsorsrontóvá, önemésztővé vált.

Magyarországon ma mindössze mintegy háromezer muzulmán él. A második generációs Fanni már teljesen megmagyarosodott, az euroiszlám számára ezért nem az ő *identitáspolitikai* státusza a mértékadó. A tantervek ügyében eleve törekeny megegyezések hátán egyensúlyozó állami iskolák ilyen „ki vagy Te végül is” szempontból teljesen felkészületlenek: nem tiltják ugyan egyfelől a muzulmán fejkendőt, megengedik akár a falra is a feszületet; nem ajánlanak fel szabadon választott ünnepnapot, mondjuk az Aid el-Kebir vagy a zsidóknál Jom Kippur alkalmából, de kötelezővé teszik a húsvétot, a pünkösdot, a karácsonyt. Szóval nálunk ez még a boldog öntudatlanság állapota. Pedig ezek az öntudatos európai muzulmánok egyszer még az iskolai koedukáció megszüntetését és a lányok sportoktatásának mellőzését is követelni fogják – ez persze még nagyobb horderejű változás lenne, mint az iskolai szünnapok. Itt ugyan még Európa sem tart, de Fanni, ha külföldön járt, a zsigereiben érezte, hogy a nyugat-európai országok is elhúzódo rendszerváltozáson mennek keresztül, amelyet akár sodróbbnak is tekinthetünk a magunkénál, a pusztán *politikai felépítményt váltókénál*. Hiszen ezekben a társadalom maga (a húsa) cserélődik. Magyarország egyelőre nem előregedő ország, mint Európa fejlettebb részei, nálunk még mindig a legtöbben egyszerűen nem érik meg az öregkort. Ezért aztán a munkaerőpiacnak nincs is igazán szüksége még a bevándorlókra. Persze kínálat sincs: hozzánk nem akarnak jönni. Ha egyszer az Európába igyekvő migránsok mégis észrevennék, hogy mi is a térképen vagyunk (néhány bátor kínai vállalkozón kívül ezek az emberek tényleg nem tudják!) és nem riadnának vissza a nyelvtanulástól, és így kicsivel több, (a korai középkorból érkezett) muzulmán találna majd egyszer otthonra az uniós Magyarországon, akkor a konfliktus (de legalábbis az etnikai türelem kihívása) itt is beprogramozottnak tekinthető. Végül is, a mai magyarok közül némelyeknek még ez a néhány tízezer zsidó is sok, míg a régi magyarok élni és együtt gyarapodni tudtak a milliónyival is.

A mai muzulmán bevándorlók középkoriságán nem a vallásuk középkoriassága értendő. Egy nagy világvallás olyan amilyen, azt megítélni, összehasonlítani reménytelen dolog. Még akkor is, ha sok muzulmán emberre a sátán, az ördögök és a szellemek az élő valóság erejével hatnak. Ha azt mondanók rájuk, ők a középkorból jönnek, akkor egyben azt is mondjuk, az ő civilizációjuk nem állja meg a maga saját helyét, lassanként engedni fog a nyugatnak, és e küszöbönálló hasonulás *időbeliségét* megítélendő vélekedhetünk középkoriságról. Lehetséges azonban, hogy a világ két nagy civilizációra fog oszlani: a nyugatira (amelyik olyan amilyen – de a miénk), és az iszlámra (iszlám=Allah akaratába való belenyugvás), amely egyedülként a világon nem kér az emberi jogokból, a műszaki fejlődésből. Ez a dinamika nem eldöntött (talán most dől el az iráni atombomba létével vagy nemlétével), vannak az iszlám világnak részei, amelyek össze szeretnék egyeztetni a vallást a nyugati civilizáció vívmányaival (a palesztinok például zömmel ilyenek), más részei pedig nem. Ez még nem szükségképpen vezet a civilizációk összezsugorodásához, hiszen lehetséges békés egymás mellett élés is a világon. Egy azonban bizonyos: akik kivándorolnak Európába, azok „a lábukkal már szavaztak” ebben az inkább filozófiai kérdésben, tehát nem maradhatnak teljesen elutasító állásponton. Senki nem kéri tőlük, hogy vetkőzzenek ki magukból, de *kalifátussá* alakítani Európát – ezt nem akarhatják. Ez olyannyira bizonyos, mint hogy a mozgólépcső kézi szalagja mindig gyorsabban halad a lábunk alatt levőnél.

Nyugodtan lehetünk azon a véleményen, mint a legtöbb ember, hogy az Európában fellelhető három világvallás sorrendje az erőszakhoz való viszony szempontjából teljesen egyértelmű: a zsidó a legszelídőbb, a ma már türelmes keresztények közepén állnak és az iszlám a legharcosabb. Ez a vélemény sem változtat azon a sokkal lényegesebb tényen, hogy az arabok, és más muzulmánok középkorból jöttek

inkább azt jelenti, hogy hiányzik nekik az az évszázados fegyelmező erő, amelyet nekünk az európai *abszolutizmus* évszázadai adtak, és amely még mai is az európai nemzetállamok polgárainak vérében van. A porosz Nagy Frigyes *bon mot*-jára lehet itt utalni: „az alattvalók gondolhatnak, amit csak akarnak mindaddig, amíg engedelmeskednek”. Nos a politikával foglalkozni kezdő Fanni fontos felismerése az lett, hogy a polgári szabadságjogok csak a lelkiismereti szabadság ilyen háttére előtt válnak működőképessé, az önmérséklet hiányában anarchiához vezetnek! Mert ma természetesen már nem csak gondolkodni lehet tetszőleges módon, hanem szabadon beszélni, írni, alkotni is – tehát cselekedni is. Akár önmagába zárkózó etnikai *ellenkultúrát* is lehet művelni. Ugyanakkor ma is maradt valami minimum, nehezen meghatározhatóan, amiben másokhoz alkalmazkodnunk kell, tehát a frigyesi értelemben „engedelmeskedni”. Ez a minimum, akármilyen csekély is, a *multikulti* végét jelenti: egy bizonyos asszimiláció nélkül nincs működőképés társadalom Európában. Enélkül a többség kultúrája iránti minimális alkalmazkodás nélkül, ami talán nem jelent többet a csendes többség provokálásának mellőzésénél, nem működhet liberális jogállam. A régen abszolutisztikus uralkodók és a régen politikai ambíciókat tápláló keresztény egyház elleni harcból megszületett polgári szabadságjogok tehát csak olyan embereknek jelenthetnek értéket, akik ehhez a háttérhez képest tudják becsülni vívmányaikat. Másoknak – az iszlám teokratikus állam, az új kalifátus mai európai hívőinek, akik időnként eltesznek láb alól egy európai, mert művészi eszközökkel gúnyolódott, vagy halálosan megfenyegetnek valakit, mert hitehagyott lett – ez a szabadság sajnos inkább csak egy vákuumot jelent, amelyben a maguk otthon hagyott erőszakos politikai gyakorlatát folytathatják a világnézetileg nekik elkötelezett államért és közizgatásért.

Fanni gondolkodása nem állt meg ennél a felismerésnél. Ismerve, túlságosan is jól ismervén az övéi türelmetlenségének mozgatórugóit, feltételezte, hogy az európai iszlám erőszak nem holmi múltó jelenység, amely majd a bevándorlók jobb integrálódásával magától megszűnik. Nem, aki így gondolkodik, az azonosítja a megélhetést és beilleszkedést kereső muzulmán tömegeket a militáns iszlamistákkal. Európának az effajta elszigetelt etnikai címkézésben persze nagy gyakorlata van, hiszen a történeti antiszemitizmus is egynemely falusi kocsmáros és városi bankszakember kihívó gyakorlatának általánosításából lobbant időnként lángra. A levantei bevándorlók nagy tömegei természetesen nem azonosulnak az iszlamista aspirációkkal, semmi szükség tehát az integrációt emlegetni. Nem, Fanni bizonyos abban, hogy ez az erőszak maradandó sebet ejt majd Európán. Ráadásul a tettesek köre tökéletesen egybeesik a robbantásokkal foglalatostkodó dzsihadistákkal, az iszlám „önvédelem” harcosaival. Európa tehát nem áltathatja magát azzal, hogy őt megértőbb politikája kapcsán majd megkímélik, hiszen az iszlám önvédelem politikáját nem azok alakítják, akikkel Európa szimpatizálni óhajt. Márpedig ha ez így van, akkor felkészülhetünk arra, hogy nálunk, Európában is napirendre kerül a polgári szabadságjogok bizonyos korlátozása (pontosabban a polgárok megfigyelését végző titkosszolgálatok kezébe adása), sőt akár a megmosolyogva lenézett amerikai tapasztalat megfogadása a polgárok fegyverviseléséről egyre inkább szükségszerűséggé válhat majd itt is. Ez persze csak a pesszimista forogatókönyv, s tényleges bekövetkezéséhez a legrosszabb esélyek együttes összejátszása szükséges!

Magyarország bevándorlási szempontból még a *splendid isolation** (utolsó?) napjait éli. Ez a változás egyike lesz azoknak a változásoknak, amelyek a legmélyebben érintik majd a magyarokat. Hiszen közülük a kurucos vérmérsékletűek mindig hajlamosak voltak arra, hogy a szaporodást hígulásnak vegyék... Az újmagyar Fanni a nemzeti öncélúságra törekvést lassú öngyilkosságnak tartotta, nemzeti függetlenségi mozgalmainkat pedig az európai beágyazódás elleni korai szkeptizmus megjelenéseinek. Szerinte a bevándorlásos szaporodás, amely (legalábbis nyelvi) rendre új magyarokat eredményez, úgy kell a magyaroknak, mint egy pohár víz, hiszen aztán az 1920-as nagy ítélszék előtt (Trianon) is csak ez az egyetlen demográfiai szempont érvényesülhetett, persze a számunkra hátrányos stratégiai megfontolások által korlátozottan.

Történelmileg ugyan a magyar befogadó nép és az ország befogadó ország – volt. A *hospes* jövevények, akik nem tömbökben szivárogtak be, és nem tömbökben telepedtek le, kivétel nélkül megmagyarosodtak. A régi magyarok a kunokat és a jászokat még egységes tömbben az ország közepén telepítették le. A betelepülés a magyar történelem során egészen a legutóbbi időkig folytatódott, a jövevények főleg a szomszédos országokból érkeztek, és főként a perifériákon telepedtek meg. Ezek az összefüggő tömbökben élő népelemek már nem olvadtak a magyarságba, akárcsak a mai Európában a muzulmánok, néhány generáción át megőrzik etnikai azonosságukat. A magyar középkorban a telepítés olyannyira fontos volt, hogy a királyi hatalommal rivalizáló nagybirtok és az egyházi uradalmak is beléptek a „népek gyűjtésének” e nemes versenyébe.

* a boldog elszigeteltség.

A kampányszerű hullámban érkezők közül sokan a ponzicherektől kezdve a cipszereken át a rácokig tehát kollektívákba szerveződtek. Ezek történelmileg már nehezebb diónak számítottak, de régi királyaink megtalálták a módját, hogy kezeljék ezt a kihívást is. Volt, aki csak nyelvét és korábbi nemzetiségét vetkezte le, volt, aki vallását is. Ez a befogadó mentalitás körülbelül a XIX. századi reformkorig tartott, és azóta az ország integrációs tartalékai mintha kimerültek volna. Azóta nemzetpolitikailag inkább a köldök-nézés folyik, sok meglévő magyar magyarsága egynémely fegyvert ragadó forrófejű számára olykor elégtelennek minősül. Mintha bizony mindenkinek nemzeti avantgárdnak kellene lenni.

Arról, hogy mi teszi a befogadó mentalitást, könyveket lehetne írni. Fanni egy szempontot azonban mindennél fontosabbnak érzett: a befogadás tulajdonképpen altruizmus, önfeláldozó társadalmi munkának fogható fel. Így járunk el, amikor helyismeret híján útbá igazítunk; amikor türelmesek vagyunk, bár látjuk, ami borzol; amikor a közös jobb jövő érdekében lenyeljük mérgünket és elfojtjuk feltörő rasszizmusunkat; amikor csak óvatosan kérdezzük meg, hány *ilyen* gyerek lesz a gyermekünk osztályában; és végül, amikor robbantás vagy késeles után nem általánosítunk. Ezt a későbbi generációk simább együttélése érdekében hozott önfeláldozásunkat, mindennapi altruizmusunkat mindannyian gyakorolgatjuk Európában. Gyakorolgatjuk mi – már régebben itt élők – a frissen érkezettekkel való együttélés alapjainak megteremtése érdekében.

A XIX század óta azonban – a galíciai zsidók befogadását követően – a bevándorlást felváltotta a kivándorlás, hamarosan az ország népessége is csökkenni kezdett. A huszadik század folyamán egyértelműen a kivándorlás vitte a prímet, központilag letelepített görög és chilei kommunista menekülteken kívül bevándorlók érdemleges számban legfeljebb az elszakított területekről érkeztek. Még a lánykereskedelemben is forrásország vagyunk, nem pedig célország. És az életszínvonallal ez nehezen indokolható... A kilencvenes évek elején a rendszerváltozással sem tört meg a jég, legfeljebb néhány korábban kivándorolt, főleg amerikai magyar tért vissza és telepedett le. Szivárogtak be kínaiak is, jöttek volna többen is. Néhány angolász és dél-amerikai család lakást, birtokot vett, amíg lehetett, és letelepedett, de az Unió sokmillió *mobíl egyezer-eurós nyugdíjasa* közül csak elenyésző számban néznek át hozzánk.

A határon túli magyarok mozgása természetesen belső mobilitásnak minősült Fanni szemében, ezért az ekörül fortyogó viták hidegen hagyták. Az elszakított területek etnikai értelemben vett elnéptelenedésének veszélyére azonban odafigyelt. Erről fontos párhuzamok erejéig mondanivalója volt.

A kimerülni látszó magyar integrációs kapacitás viszonyításaképpen tekintsük a szomszédos Bécs városát, amely szintén szenved a halálozásnál alacsonyabb születésszámtól, valamint a vidéki mobilitásnál nagyobb kitelepedéstől. Az élet megszervezése ma a fejlett világban olyan, hogy ha nem növekszik a népesség, akkor kezelhetetlen egyensúlytalanságok lépnek fel. Csökken az állami költségvetési hozzájárulás, csökken a megrendelések száma, illetve az összkereslet, az üzletek zöme pedig erre áremeléssel reagál. Bécs (ezért) évente 25 000 messzi földről érkezett bevándorlót fogad és ez éppen arra elég, hogy pótolja a hiányt és gondoskodik az egyenletes lassú gazdasági növekedésről.

A lassú növekedés nagyon sok mindennek titka az emberi életben: például a szép bőrnek is. Azok az emberek őrzik meg bőrük rugalmas fiatalosságát és irhájuk vastagságát, akik egy nagyon sovány alapról indulva évente néhány dekát testesednek folyamatosan egész életükben. Sem a hízás nem jó tehát, sem pedig a fogyás, sem pedig a szinttartás!

Egy másik friss példa erejéig ott van aztán Brüsszel. Ami ugye régen Bécs volt a magyaroknak – a birodalmi központ –, az ma Brüsszel. Persze nagy különbség, hogy míg Bécsnek kisugárzása volt, magyar nevű, magyar fenntartású palotákkal, peregrinusok, hivatalnokok és testőrök számára nyújtott udvari karrierlehetőséggel, addig Brüsszel – ahová autón-repülőn eljutni annyi időbe telik, mint régen Bécsbe hajóval-vonattal – belátható ideig egy államszövetség adminisztratív központja marad, ahol a magyaroknak *kontingensük* van, minden kulturális vonzás nélkül. Nos, Brüsszelben ma annyi a bevándorló, mint Amerikában, semmivel sem marad el a legendás New York mögött, legfeljebb az a különbség, hogy ide javarészt a harmadik világ frankofon részei áramlanak – a belgiumi flamand népcsoport legnagyobb sájnátára és anyagi hátrányára (amit ők azért kibírnak). A CIA kicsit rosszindulatú előrejelzése szerint 2025-re a muzulmán lakosság elérheti a népesség 40 százalékát is. Ami viszont e példák kontextusában a mai Magyarországot illeti, a menekültek egyelőre elkerülik ezt az országot, számukra Kelet-közép Európa nincs is a térképen – talán félnek valamitől.

Politikai munka

Fanni mostani munkáját jellemezve, azt mondhatjuk, a parlamenti képviselők asszisztensei széles réteget alkotnak a politikai életben. Ők az egykori nemes apródok, majd udvaroncok (még később apparátcsikok) leszarmazottai, a politikai közéletnek ma megbecsült alanyai, számos frakcióülésem őket helyettesítik munkaadójukat, a képviselőktől talán csak az választja el őket, hogy gombot nem nyomhat-

nak és a sajtó számára még nem interjúképesek. Ezért nem ismerjük őket, pedig a politika boszorkánykonyhájában ők főzik a levest. Ügyintézésükben azonban már saját nevükben járnak el, igaz, ezeknek a neveknek képviselő-munkaadójuk kölcsönöz súlyt. Az asszisztensek köre a Niklas Luhmann által felismert módon vált önálló foglalkozássá, társadalmi funkcióvá, egyszóval professzionalizálódott. A profi politikus, mint tudjuk, iparszerű tevékenységével mindig *batalomnövekményt* igyekszik elérni. A hatalomnövekmény csak országos szinten értelmezhető. Emellett a szint mellett manapság már minden politikus egyben Európát is készíti. Európa ugyanis nem földrajzi adottság, még kevésbé történeti-kulturális képződmény, vagy akár értékközösség, hanem – *termék*. Az európai projektek eredményeképpen testet öltő realitás. A projektekből természetesen mindig a résztvevő üzletemberek profitálnak, a projektek PR-megjelenítésekor érzett *elégtétel* azonban már össznépi, összeurópai lehet. Márpedig ha valahol közéleti vagy anyagi elégtétel mutatkozik, akkor ott politikus is jelentkezik az elismerésért. Ebbe a körbe bekerülni csak a számos európai nyelvet jól beszélő, külföldön is tanult, politológus vagy menedzservégzettségű fiatal emberek tudnak. Ez a kör a korszerű politikusképzés gyakornoki terepe, hiszen formális pártiskolát – nálunk legalábbis – ma csak a konzervatív oldal működtet. Régebben ugye az utánpótlás kinevelése céljából az állampártnak volt ifjúsági szervezete. (Amely számos esetben túllihegte a felnőttet). Még a rendszerváltozás utáni pártosodásban is megmaradt ez a szisztéma, csak pluralizálódott. (Ma is áll, hogy amit egy párt esetleg restell meglépni, megteszi azt az ifjúsági szervezete). Az élet azonban túlhaladta ezt a megoldást és ma sokkal inkább ez a gyakornoki kör az, ahonnan a jövő politikusai verbuválódnak. Kétlű dolog fiatal politikuskövendéket foglalkoztatni ügyek elintézésében. Olcsóbbak ugyan, de kis projektmenedzsmentjükben ezek a csikók természetesen a saját eljövendő pályájuk egyengetését tartják szem előtt.

Az asszisztensi kör stabilitása nagyon fontos mozzanata a politika kiszámíthatóságának. Képviselők a választások alkalmával jönnek és mennek, de ez az őket kiszolgáló, beszédíró, ügyeiket politikai marketingben eladó és sajtókapcsolatokat ápoló szakkör a helyén marad. Azt is lehet mondani, nem a képviselőknek van asszisztensük, hanem az asszisztenseknek vannak képviselőik! Ez a kettősség az illékony vezetőréteg egyfelől és a kéz alá dolgozó és a hosszabb időn keresztül a helyén maradó szakapparátus másfelől nagyon jellemző foglalkozási mintája a politikai életnek. Tulajdonképpen azt a kettősséget képezi le, amely a közigazgatásban kovácsolódott ki az évtizedek, évszázadok alatt – már amelyik országban mióta van demokrácia. A közigazgatásban ugyanis szintén azt tapasztaljuk, hogy a legfelső szintek, a minisztériumok és országos hatáskörű szervek felhőrégiói a választáson győztes pártok zsákmányai, de egy-két szinttel lejjebb, a közigazgatási államtitkártól kezdve a főosztályvezetőkön át lefelé, már rendre azt a szakapparátust találjuk, amely a bürokrácia weberi szakszerűségének és bibói pártatlanságának a záloga.

Fanni szintjén ez a pártatlanság úgy nyilvánult meg, hogy az ő politikai cselekvésében sem jobb, sem bal nem játszott szerepet, csak a közép- és hosszútáv létezett számára meg a kényszeresen népi-nemzeti középben való gondolkodás. Erős képessége volt a demográfiai folyamatok pontos és politikailag interpretált érzékelésére. E folyamatokból olyan megállapításokat párolt le, amelyekkel legtöbbször minden vitát és ellenállást leszerelt. Mint a politika körül sertepertélő embereknek általában, volt egy jó tulajdonsága is: hivatából pesszimistán szemlélte a világ fejlődését és meglepődni kizárólag a világpolitika pozitív fejleményein tudott. Ez a józan szemléletmód és higgadt vérmérséklet nagy realitásérzékelt vitt munkájába. Könyvben is összefoglalta egyszer az arab világ *démonairól*, politikai fixációiról kiérlelt politikatudományi nézeteit, balszerencséjére azonban arabul írta. Ezt a Párizsban kiadott könyvet ezért egy damaszki kalózkiaadó kétélente újra kiadja, és diszkont-áron terjeszti anélkül, hogy neki jogdíjat fizetne. Perőről nem lehet szó, mert a szír állam nem csatlakozott az genfi szerzői jogi egyezményhez. Nem is igen van sajnós ennek az egyezménynek egyelőre jelentősége az arab világban: 5 év alatt az 1 millió lakosra jutó idegen nyelvről lefordított könyvek száma az arab világban alig éri el a 4 darabot, míg összehasonlításképpen Magyarországon 549, Spanyolországban pedig 920 db volt 2003-ban (Arab Human Development Index, 2004).

Fanni nem volt már fiatal, bár manapság (*talán az élethosszig tartó tanulás elterjedésével*) a kamaszkor legalább negyvenig tart. Mégis jól belesimult ebbe – a politikusok háttérét képező – a világba. Legfeljebb egy dolog különböztette meg őt a többi parlament környékén szorgoskodó nőalaktól: az elvárhatónál nagyobb respekttal illette partnereit. Őseinek ezt az egyetlen keleties tulajdonságát itt Európában sem tudta levetkezni; soha sem nézett például a férfiak szemébe, ha tárgyalt vagy ügyintézett velük. Azt ő provokatívnak tartotta, és a kacérságnak ezt az előrehaladott formáját másnak tartotta fenn. Amúgy keményfából faragták, ennek jellemzésére elég annyit tudni, hogy a családjában férfiaon örökletes igen kellemetlen nyombélfekély-betegséget nem öccse, hanem ő vitte tovább. A magyar orvos nagyon csodálkozott ezen a történeten, de Fanni megmutatta neki a mutatójánál hosszabb gyűrűsujját, amelyből – elmondása szerint – kiolvasható, hogy az ő tesztoszteron szintje magasabb az ösztrogénénél.

Fanni anyját a nagyszülők hozták Magyarországra. Hozták – ez nem pontos kifejezés, de hát a történelmi közelmúlt tényszerű és mitologizált értelmezése, a kettő gyakori egybemosódása igen jellemző a nagy-

szülők generációjára. Ők az 1948-as háborúban menekültek el galileai otthonukból. A harcok kitörésekor, azaz a felosztást el nem fogadó szomszédos arab országok seregeinek betörésekor falujukban a *muktár* azt mondta, hogy ezt a települést taktikailag most nem tudják tartani az arab seregek, a zsidók „pukis Dávidka” becenevű hazai gyártású mozsárágyújukkal folyamatosan ostrom alatt tartják a falut az ott állomásozó intervenciók miatt, ezért jobb tehát, ha erőt gyűjtenek és mindenki biztonságos területen gyűlik össze. A félelem ilyen légkörében mintegy 400 faluból és 11 városból 750 000 ember kerekedett fel, ám ütőerő helyett szerencsétlen menekültté váltak. Ennyi történt, nem több és nem kevesebb. És ez a pillanat kényszerei között kiadott közjegyzői irányelv évszázadra szóló gellert (*irredenta*) vitt népének életébe. Megbízható statisztika szerint 156 000 arab személy maradt az Egyesült Nemzetek által a zsidóknak szánt ország részben. Ez az akkori népesség kevesebb, mint egyötöde volt, azóta kb. 20%-os részarány mellett stabilizálódott az arab kisebbség maradék térfoglalása Izraelben. A mitikus traumákból, legendákból álló kollektív emlékezetet felváltó, ideológusok által kanonizált mai palesztin narratíva (amelyet osztanak „revizionista” zsidó történészek is), a „Nakba” nem bíbelődik a motívumokkal és a történeti hűséget megközelíteni képes szövegösszefüggéssel, hanem elüzetést tételez, kiebrudalást emleget. Mai terminussal: etnikai tisztogatást. Mivel a történelem során minden államalapítás – kivétel nélkül – háborúban, vérrel és vassal történik, a legjobb, amit a politikai tájékozódásban fogódzókat kereső maiaknak tanácsolni lehet, az hogy a béketeremtésben mellőzzék az ideológiát.

Elias Khoury, a Libanonban élő mértékadó arab regényíró az elbeszélő művészetet, mint erkölcsi tettet fogja fel, és a „Napra-nyíló kapu” című regényében, amelyet sok nyelvre lefordítottak és eposzjellegű filmet is forgattak belőle, így ír: „Nem az az érdekes, hogyan történt valami valójában, hanem, az, hogyan beszéljük ezt el emlékeztetőleg nap mint nap”. Így is lehet sorsközösséget építeni. Erre a „történetfelfogásra” – amely megengedhetetlenül figyelmen kívül hagyja, hogy háború dúlt –mindinkább vevő a véleményformáló európai liberális média is, sőt ebben szövetségesre talált minden olyan tétova, gyakran nem is artikulált politikai akarat, amely abban érdekelt, hogy kétezer éves áldozati státuszáról végre letaszítva tettesnek (*tettestársnak*) láttassa a zsidó népet. Ha kellő ideológiakritikát alkalmazunk, akkor lecsupaszítva a dolgokat és dekonstruálva a történelmi fogalmakat két olyan alapállítást fogalmazhatunk meg, amely erre a konfliktusra is bizonyosan áll, és amelyet mindenki elfogadhat: (1) mind a zsidók, mind pedig az arabok az eltelt évszázadok során folyamatosan jelen voltak ezen a tájon, ám a ma ott élő arabok és zsidók közül nem mindenkinek őshazája e táj; (2) a zsidók széjjeltelepülése a történelmi ország földjén addig, és csak addig folyik, amíg az arabok meg nem békélnek velük. E két állítás elfogadása, Fanni meggyőződése szerint, élet veszi ennek a konfliktusnak.

Fanni családjának anyai ágából a többiek ma Jordánia fővárosában Ammanban élnek, annak Jabal Husszain nevű kellemes üzleti negyedében. Aki nem üzletember közülük, az valamelyik értelmiségi pályán van. Jordánia az az arab ország, amely a leginkább képes volt integrálni a palesztin menekülteket. Jordániai állampolgárságot azóta sem szerezhetek, ezzel ugyanis aláásnák a palesztin ügyet. Állami segítséggel integrálni sehol sem akarják őket, és ők sem igen kíváncsiak feladni jellegzetes nyelvi intonációjukat, szokásaikat és főleg a visszatérésbe vetett hitüket. Ammanban békén hagyják őket, alapvetően az övéik között lehetnek, és nem zavarják tovább őket a nagypolitika minden kanyarjánál, amiképpen például, Kuvaitból elűzték a palesztin vendégmunkásokat, amikor azok szabad folyást engedtek az öbölháborút kiváltó iraki invázió felett érzett rövidlátó örömüknek. Sajnos a palesztin nép politikai bölcsessége, spekulált a magyarországi iskolákat kijárt asszony, sokban az (amúgy imádott és vitéznek látott) magyar néphez fogható: egy szalmalángnyi fellángolásért, a nemzet politikai egységének alkalmi felmutatása felett érzett kielégüléscserébe képesek odahagyni évtizedek lassú politikai építkezésének eredményeit. Ez azért lehet így, mert az építkezést politikusok végzik, a nép azonban – el nem ítéhető módon – néha a maga kezébe ragadja a politikai kezdeményezést. Az érzelmi dühkitörések módjára felfogott közvetlen demokrácia gyakorlása azonban a palesztinoknál – *elég* el nem ítéhető módon – egyre rosszabb politikai helyzetbe taszítja őket. Az 1948-as megosztás még arányosan mérte ki a bibliai ország-területet izraeliek és arabok között – ezt az arab fél visszautasította és támadott. A rákövetkező háborút lezáró 1949-es tűzszüneti vonal már csak mintegy 22%-ot hagyott meg nekik. És ez még tovább fog csökkenni, mert megint háborús helyzetet teremtettek 1967-ben, és a 22-ből nem maradt semmi. Azóta létezik a „területet békéért” jelszó. Amikor legutoljára közel álltak a megegyezéshez, akkor 5% további mínusz elkönnyeléséről volt szó. Sajnos az 1967-es háború előtti vonalakra hivatkozás gyenge lábakon áll: „tetszettek volna negyvenkilencben békét kötni velünk és nem csupán fegyverszünetet, akkor most lenne mire hivatkozni, mint hatvanhetes státusz quo ante” mondják az izraeliek. Az 1949-es fegyverszüneti vonalban annak idején merőben katonai szempontok szerint egyeztek meg, mindkét fél fenntartotta magának a jogot, hogy a végleges rendezés más határok között történjék meg (*Az arabok a tenger vonalára gondoltak, a zsidók pedig Jeruzsálemre*). Fanni felismerte, hogy zsidó szempontból régi, bevált cionista elv az, hogy addig szóródnak a dombtetőkön a települések, amíg meg nem békélnek velük, el nem fogadják jelenlétüket, és meg nem szűnik a fegyveres ellenállás. Vagy ugyanez másképpen: a zsidó

telepek addig fognak lassú egyhangúsággal szaporodni és növekedni, amíg arab részről folyik a válogatás nélküli öldöklés. Így azután, ha egy politikai rendezés az elkövetkezőkben egyszer béke-megállapodást hozna is – új realitásként a világ el fogja ismerni a Jeruzsálem körül és másutt létesült néhány nagy zsidó település Izraelhez tartozását. Ez a béke-megállapodás ezen az alapon újra felosztja majd az országot, zsidók és immár palesztinok között. És mivel minden jel szerint olyan filozófia alapján fognak békét kötni, hogy határ válassza majd el az elvegyülten együtt élni nem kívánó két népet, bizonyos népességmozgás a jövőben sem zárható ki.

Politikai gondolatok

Fanni gyűlölte a fegyveres ellenállás hívságos gondolatát és lealacsonyodó gyakorlatát, ő morális ellenálló volt – de az nagyon. Világosan látta, hogy a megegyezéshez szükséges barátságosabb légkör híján az a látszat kérgesedik lassan valósággá, hogy valójában mindkét fél az egészet akarja – egész Palesztinát. Egy ilyen helyzetben pedig, kivált hogy az ő népe egy lejtőn csúszik lefelé, és egyre kevesebb marad a markában, amikor fékezéskor ehhez-ahhoz nyúl, békét kell kötni – bármilyen áron. Világosan látta azt is, hogy a fegyveres ellenállás csak tartósítja népe alávetettségét. Mert ebben a konfliktusban nem győzhetnek, egyik fél sem győzheti le a másikat, de ők sokat veszíthetnek elmulasztott életesélyekben. Amikor egy konfliktusban elvileg nem lehet győzni, akkor előre meg kell tervezni a kiszállás idejét, kritériumait és mikéntjét! Az 1948-as nagy megfutasuk sebeinek nyalogatása pedig úgyszintén keveset ér: a zsidókat is elűzték az arab államokból, legutoljára még az 1967-es vereséget követően vagy hatezer ember lábára kötöttek útilaput Líbiában (igaz, a legkatolikusabb szocialista országban is történt akkor valami ilyesmi). Fanni politikai gyakorlata, tanulmányai mind azt sugallták neki, hogy a palesztin népnek legitim jogai érvényesítéséhez tökéletesen elégséges, ha megszervezi magát, és az új generációnak megtanítják azt, hogy önazonossága és hagyományai szigorú megtartásával működjön együtt a rossz szomszédokkal is. Sajnos, azonban vezetőik mindmáig inkább a külföldtől meg a nemzetközi szervezetektől várják, hogy intézzék el visszatérésüket és a telepítés befagyasztását, nem pedig egy területi kompromisszumra vonatkozó politikai megállapodástól.

A legsztelenebb politikai választásként Fanni nem is az ellenállás folytatását tekintette, hanem egy másik dolgot emlegetett. Felrótta anyanemzete politikai vezetőinek, hogy egyfelől a megszállásra hivatkozva hagyományosan az elkülönülést és az önállóságot sürgetik, majd másfelől, amikor az oslói folyamat betetőzésekként már csak rábólintaniuk kellett volna palesztin állam megszületésére, akkor – feltételezett jövőbeni demográfiai előnyökre gondolva – mértékadó palesztin körökben elkezdtek a nótát fűjni: mégis maradjon a közös állam, és a visszatérés joga ne az új, hanem a fiktív régi palesztin állam területére vonatkozzon. Fiktív régi palesztin államról beszélnek, amely a nemzetközi jog szerint sohasem létezett, akár csak – fájdalommal gondolt erre – egyes budapesti autósok farán felségjelzésként díszelgő történelmi Magyarországnak, amely sajnos a megyei közigazgatás szintjén létezett csak, nemzetközi szubjektumként nem. Legalábbis ahogyan azt így leegyszerűsítve sokan láttatják. Fanni szerint erre a konok nemet mondásukra kapták a *falat*, nem annyira az öngyilkos akciókra tevő hadviselésükre. Ez az intranzigencia körülbelül a magyar irrendenta „mindent vissza” megfelelője és ez egyelőre korunk nagy veszteségévé tette őket. Bebetonozott lúzerkormányuk pedig minden jel szerint csak arra képes, hogy stabilizálja ezt az anómiás, lázas állapotot.

Két további politológiai párfogalom már inkább jelen volt a gondolkodásában: a héja versus galamb megközelítésből az utóbbi, illetve a hagyomány versus modernizáció kettősségéből pedig inkább az előbbi. Mivel a hagyományhoz illetve progresszióhoz fűződő viszony lényeges pont egy muzulmán országból érkező bevándorló személyiségfejlődésében, Fanni sokat morfondírozott ezeken a dolgokon, és bátor következtetésekre jutott.

Feltételezte például, hogy az európai középkort idéző iszlám vallásparancsok enyhítése kapcsán nekik, az euroiszlám szekularizáló reformereinek, a XVII. századi Németországhoz, azon belül pedig Moses Mendelssohn nevéhez köthető zsidó felvilágosodás inkább irányadó lehet, mint a francia vagy a kevésbé ismert, de mélyenszántó skót. A francia felvilágosodást ugyanis még évszázadokkal megelőzte a lutheri és kálvini reformáció, az iszlám azonban ma még az előtt tart (már ha a történelem menete unilineárisnak tekinthető). Fanni tehát Lessing olvasását (mondjuk a Náthánt) relevánsabbnak tartja, mint Voltaire-t (mondjuk a Mahomet-et, hogy a drámánál maradjunk). Amíg ez az enyhítés nem következik be, amíg az iszlámvallást nem reformálják meg, amíg nem jön egy protestáns iszlám, addig az iszlámhívó, ha dzsunkáján (erős tengeralattjáró forgalomban) átevez a Gibraltári-szoroson, vagy a nyugodtabb sok ezer kilométeres olasz partszakasz valamelyikét célozza meg, akkor a maga nagy utazásán kívül még egy futurisztikus *időutazáson* is részt kell vennie, a középkorból meg kell érkeznie a mába. Bár Fanni tudta, hogy az

iszlámot nem egy Galileából szalajtott magyarrá idomult nő fogja megreformálni, és a politikai iszlámot is befolyásosabb csoportok fogják mérsékelni, mégis volt egy javaslata Európának, mivel tudná siettetni ezt a reformfolyamatot. Meglátása szerint fel kellene eleveníteni azt a XIX. századi gyakorlatot, hogy az állam *bevett* egyházakat tart számon (anélkül persze, hogy intézményesített politikai befolyást nyitnánk számukra újra). Egy hosszabb dialógust követő effajta *akkreditáció* pedig jó alkalom lehet a kölcsönös egyezkedésekre, például az erőszakról vallott dogmatikai kérdések politikai következményeinek tisztázására. Anélkül persze, hogy az állam világi jellegéből engedni kellene. Mindebben irányadó és felmutatható lehetne az, ahogy az iszlám két lépésben (1895 és 1916) már egyszer bevett (és nem csak „túrt”) vallássá lett a korabeli magyar államterületen. Az is meglehet, hogy a magyar egyházpolitikai gyakorlat inkább irányadó lesz Európában, mint az 1905 óta az egyházat és az államot a mienkénél sokkal szigorúbban, azaz teljesen elválasztó francia gyakorlat. A francia állam ugyanis egyelőre csak kerülőutakon, közalapítványon keresztül tud anyagi és politikai befolyással lenni az iszlámhitű franciákra. Ez a szigorúan államlaicista megközelítés és önmegtartóztató gyakorlat jobb volt a mienkénél száz éven át, de az elöttünk álló évtizedekben a bevándorlók vallásának „domesztikálására”, az euroiszlám kihordására meglehet jobb lesz az, ha újra egyházpolitika alakul Franciaországban.

Ahhoz, hogy iránymutatást találjon a mai iszlám integrációs problémák leghelyesebb kezelésére, jó érzékkel a zsidók sok száz évvel ezelőtti európai beilleszkedésének útját tanulmányozta. Világosan látta, hogy nem lehet *a priori* dönteni abban, melyik út az ajánlatosabb, melyik út a követendőbb. Vajon a muzulmán tömegek európai beilleszkedése a szekularizációval egyelőre nehezen összeegyeztető vallás önmérséklődésével történik-e majd meg, vagy inkább a hívők hitéletének eljelentéktelenedésével? Fanni egyébként a maga szociológiai érzékével erősen hajlott arra, hogy ez utóbbi a realisabb opció. A muzulmán bevándorlásban leginkább érintett egykori gyarmattartó nyugat-európai országok belügyminisztériumi becslései alapján ugyanis a hetenként legalább egyszer mecsetet látogatók aránya nem haladja meg öt százalékot a muzulmán népességen belül. A zsidó előfutároknál mindenestre erre is, arra is számos példa akad. Hozzányúltak magához a valláshoz is – pápa híján szerencsére háborúság nélkül. Ma számos vallási irányzat működik a diaszpóra zsidóságban, csak Magyarországon vannak hasszidok, ortodoxok, konzervatívok, stateszkuk (státus quo követők), neológok és progresszív reform-zsidók. Ugyanakkor rengeteg zsidó ember, aki egyik irányzatban sem találta meg a maga kompromisszumát, elhagyta vallását, legalábbis a *mila-kasrut-sabbat* (körülmetélés, kóser étkezés, a szombat tartása) minimál követelményének értelmében, anélkül hogy identitása ettől – egyelőre – drámaian megzavarodott volna.

Ezzel szorosan összefügg az a másik gyakorlati lépés is, amely a hitszónokok megrendszabályozását célozza. Világos, hogy az Európába bevándorló, gyakran önjelölt, nyugati kultúrát nem ismerő, obskurus külföldi befolyás alatt álló, szélsőséges esetben nyugatgyűlölő, terrorcselekmény elkövetésére is kész muzulmán imámok tevékenysége elé akadályt kell állítani. Ennek egyik legkézenfekvőbb módja, hogy az egyre növekvő helyi muzulmán közösségek kiszolgálására a kontinensen képezzenek ki iszlám hitszónokokat.

Ebben pedig a 125 éves nagy hagyományú pesti rabbiképzés adhat mintát, amely a legelső között volt a kontinensen. A zsidók *jesívái* évszázadokon keresztül nagy számban képeztek orthodox rabbikat Európa-szerte, a pesti Rabbiképző jelentősége ezzel szemben abban rejlett, hogy a klasszikus rabbinikus tudás mellett modern szellemtudományokkal is felvértezte növendékeit és ezzel nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az európai zsidóság olyan könnyen – az önfeladásig menően túl könnyen – beilleszkedett az összeurópai közéletbe. És még egy apróság, amely sokat segített a háromszáz évvel ezelőtti beilleszkedést és participációt kereső zsidóknak, akik nyilván éppoly hithűk voltak egykor, mint a ma Európába szivárgó muzulmánok: a rabbikról szóló viccek mindegyike bölcsnek, de minimum fifikásnak mutatja őket. A zsidóknak erre a hitbéli és bizalombeli erőforrásra szükségük is volt, különben a többi vándor népekhez hasonlóan, akik beolvadtak volna a más idegen, nagyobb népekbe. A végletekig decentralizált, de dogmatikailag jól karban tartott hitéleten keresztül a zsidók, akik német nyelvű kényszernévadáson is átestek és más módon is politikailag kevéssé korrekt módon kezelték őket, nyom nélkül felszívódtak volna. Így azonban sikerült hosszú időszakon keresztül megőrizniük nemzet tudatukat, nemzetvallásukat, és (korlátozott) nemzeti szolidaritásukat. A szétszóródás történelmi útja az, hogy az érintettek eltűnnek a világból a nyelvi asszimiláció, a vegyes házasságok és a vallási áttérések következtében. A zsidók esetében ezekhez a csökkentő tényezőkhöz hozzájárultak a mérsárlások, a pogromok, a gyilkolások, és kiűzetések is.

Jól össze tudta egyeztetni azt, hogy egyfelől szinte fajilag viszonyult saját népéhez, annyira szeretett mindent, ami törölmetszetten arab, másfelől pedig annyira bízott népe őszerejében, hogy annak mielőbbi kibontakoztatása érdekében kész lett volna egy politikailag *talán* az elérhetőnél előnytelenebb békét is megkötni a rossz szomszédal. Ha az (1) azonnal történik és (2) a palesztin nép számára versengő pártok közti választásokat és (3) a szekuláris civiltársadalom elnyomásának végét hozná meg... És van még egy motivációs apróság is, amely irányadóvá nőtte ki magát politikai gondolkodásában. Fanniék nemrég kötöztek be új otthonukba Budán. Kétszintes régi lakás volt, a szinteket étellift kötötte össze, más nem.

Lépcsőt kellett építeni. A lakást egy idős hölgytől vette, a tulajdoni lapból kitűnt, hogy a felső lakás és az alsó szuterén eredetileg elkülönültek egymástól. A felső lakás utolsó tulajdonosánál a szerzés jogcímével kapcsolatban a következő földhivatali bejegyzés volt olvasható: „1944. március 19-ét követő hatósági intézkedés során megürült lakás”. Fannit cserbenhagyta bátorsága megkérdezni, mit is jelent ez, ki volt az illető, hova került és milyen körülmények között került a jelenlegi eladó birtokba. Amióta beköltözés-kor megtekintette ezt a hűvös szöveget, először nem hitt a szemének. Majd egész életére érzékenyítve lett az ilyen – mondjuk így – a társadalmi brutalitást közizagatási bikkfanyelven körülíró, keményebben: holokausztot relativizáló eufémizmusokra.

Érzékenyítve lett minden olyan beszédre, amely a nem túlságosan erős életerejű mai magyarságot tekintve – önemésztő módon – etnikai alapon címkéző-megbélyező-kirekesztő hatású. Rosszul esett neki sok olyan verbális úzus, amelyen csak a legkényesebb fülek akadnak fenn. Fanni például szenvedő alanyként tartotta számon azokat a tévelygő magyarokat, akik a szabad *faizás* ősi jogát összetévesztik a szabad fajizással. Persze ha a cigányok nem panaszkodnak a sok bántó kifejezés miatt, akkor az erdélyiek is legyenek csak meg az arasz helyett használt *zsidólábukkal*, annál is inkább, mert ha ez nem volna, hát a dohányosok vastag erezetű finánc lábát biztos így hívnánk ma. Az, hogy a tűzkeltésre használt tapló a Dunántúlon *zsidóbőr* néven is ismert volt, ma már nem sok vizet zavar, bár a képzettársítás kicsit barátságatlan indulatot örökít meg. Már erősebb hatást tesz a hazai térképészet élő gyöngyszeme: a számos, történeti eredetű és még tűrhető zsidódúló és zsidóhát megnevezés mellett egy helyütt (Zamárdi külterületén a jабai erdőben) feltűnően ott díszelgő, már-már brutálisan érzéketlen *zsidóirtás* helynév is.

Ezek az inkább kuriózumként ható fogalmak jól párosíthatók az ökológiai konzervativizmus nyelvvel. Senki sem konzervatívabb ma Magyarországon a környezetvédőknél, mert nekik egyedül áll rendelkezésükre a növényföldrajz nyelve és fogalomtára, amelyet a társadalomra alkalmazva érdekes áthallások generálhatók. A növényföldrajz egyik fontos fogalma az *őshonosság*. Hazánkban (amelyet egységes ökoszisztémának kell tekinteni ahhoz, hogy őshonosságról egyáltalán beszélni lehessen) a természetvédelmi törvény őshonosnak tekinti azokat a fajokat, amelyek az utóbbi két évezredben a Kárpát-medence természetföldrajzi régiójában természetesen (nem betelepítés vagy behurcolás révén) előfordultak vagy előfordulnak. *Tájjidegennek* nevezzük azokat a fajokat, amelyek megtelepedésük, alkalmazkodásuk (vö.: integráció) esetén a hazai életközösségekben a természetes folyamatokat (vö.: gazdasági folyamatok) az őshonos fajok rovására károsan módosíthatják. A kérdéses őshonosságú fajokat egy-egy területen akkor tekintjük természetes előfordulásúnak, ha beleillenek az ottani élőlényközösségbe (vö.: participáció), és ha a genetikai sokszínűség érdekében túrt előfordulásukat vegetációtörténeti és biogeográfiai adatok alátámasztják. Erdészeti értelemben az őshonosság a magtermelő állomány vagy szaporítóanyag-forrás eredetazonosítottságát jelenti. Erdőtelepítés esetén a természetes előfordulású vagy az azonos származási körzetben gyűjtött magoncokkal nevelt erdőt ismerik el őshonosnak. A növényvilág mellett a faunáért felelős emberek is használják ezeket a fogalmakat, a nem őshonosnak minősített vadfajok létszámkorlátozás illetve állománycsökkentésre kerülnek.

Nos, e fejtegetések olvastán az elbizonytalanodott tájékozódású olvasó nyilván nem csodálkozik már azon sem, hogy alkotmányjogászok is beszélnek őshonos kisebbségekről, érzelmileg túlfűtött történések pedig őshonos műveltségről. A készülő kisebbségi törvény módosítási javaslatai szintén ártatlan elfogulatlansággal beszélnek százéves magyarországi kötődés bizonyításával elnyerhető őshonossági státuszról, türelmetlen vendégekről. A jól beágyazott őshonosság öntudatának ilyen táplálása a jövevényekkel szemben sajnos jobban sújtja a magyarokat, mint gondolnók, hiszen azokon az élőhelyeken, ahol ezek a fogalmak ma is egykönnyen vérré mennek, ott a mi ezer évünkkel gátlás nélkül állítanak szembe kétezeret.

A bevándorlás egyébként sohasem valamely munkaerőt vagy katonalétszámot illető hiányhelyzetre adott válasz, inkább a gazdasági verseny egy alapvető, immár társadalmivá transzformált esete. Amióta a *bospesek* nem földesurak hívására jönnek, azóta a bevándorlók – amint legalizálni tudták itt-tartózkodásukat – egyből az osztársadalmi mélyvízben találják magukat. Ha ott megállják a helyüket, akkor ez élezi a versenyt. A bevándorlókra költött pénzek sokak szemében bőkezűnek tűnnek, sokan féltékenyek rájuk és arra a pénzre, amit az állam a bevándorlók laktatására, oktatására, munkába illesztésére költ. Az európai politikai egyszeregyben úgy tartják, hogy a migráció finomra hangolását és Európa integrációs kapacitását egyaránt a szélsőjobboldali pártocskák befolyásán lehet lemérni. A mély gondolatokra képes Fanni azonban ezt is egy kicsit másképpen látta. Ő számos jelével találkozott életében annak, hogy a bevándorlással a legszegényebbek – mint őslakosok – társadalmi státusza érezhetően megemelkedett és a legesetebbek helyét a képzetlen idegenek hullámai veszik át. Ezen a virtuális mobilitáson tehát az értendő, hogy aki eddig legalul volt, az az új szegények érkezésével léphetett egyet előre. Ez a bevándorlók keltette *virtuális* társadalmi *mobilitás*, virtuális felfelé liftezés kompenzálhatja azokat, akik őslakosként féltékenyek: az alul levők tényleges helyzete ténylegesen nem javul, de érkeznek náluk is sebezhetőbb új rétegek, viszonylagosan tehát mintha feljebb léphetnének. És ez egy – a bevándorlás elfogadtatásában jól

használható – *szociotechnikai emeltyű*, mindaddig persze, amíg a muzulmán bevándorlók olcsó, alacsony presztízsű munkát végeznek és örülnek, hogy egyáltalán keresethez jutnak, illetve megmaradnak kiskereskedőknek, s ezért nem kell virulens ellenérzésekre számítaniuk. A zsidók a maguk idejében, Európában nem adták meg ezt a kényelemérzést a befogadó társadalomnak. A XIX. században néhány évtized leforgása alatt minden központi állami rásegítés nélkül Európa-szerte megvalósították az integrációt követő participációjukat is. Ugyanez Észak-Amerikában fel sem tűnik senkinek, a kapitalizmust csak félszívvel elfogadó vén kontinensen azonban (*az immár leküzdött gonosz keresztény antijudaizmus mellett*) a zsidó balsors alapvetően innen származtatható. Érdekes látni, hogy az új szemiták mai európai hulláma elfedi azt a körülményt, hogy mások alig kihűlt helyét töltik be.

A hagyományhoz való viszony mellett még lényegesebb azonban számára, hogy a modernizációhoz (globalizáció, világpiac, műszaki fejlesztés) való viszony fogas kérdésében is világos, követhető programot fogalmazott meg. Felismerte, hogy klasszikus *barmadikutas* probléma az iszlámot modernizálni kívánó reformerek feladata. A totalitarianizmus iszlám változatának falán az első reformtörést az euroiszlám ütheti. Ami a doktrinéreknek és apológétáknak fából vaskarika, a pragmatikusok számára egy végre elkezdődő feladat: lehet gúzsba kötve táncolni kezdeni (*modernizálni*). Ha a szabad diskurzus társadalmi feltételei között fejlődő sokmillió euroiszlám közösség reformalternatívát tudna kikínálni magának és azt átnyújtani az egész iszlám világnak, amely vonzóbb lehet a híveknek, mint amit az internacionalista terroristák papolnak... Tegyük még hozzá, ez a sokmillió közösség belátható időn belül, Törökország feltételezhető csatlakozásával megkerülhetetlen tömbbé nőheti ki magát a világiszlámon belül. (E nehezen belátható horderejű esemény valószínűsége olyan magas, mint zenekari szünetekben a köhögés bekövetkezésének valószínűsége). Ha sikerülne egyértelműen a vallási megújulás éllovasává tenni az európai demokráciák új polgárait, akkor ez mintát adhat a Közel-Kelet és Észak-Afrika egészének is. És hogy perspektívába állítsuk mindezt: mindeddig az amerikai neokonzervatívok katonai megalapozottságú nemzetépítése és demokráciára nevelése volt az egyetlen nyugati kínálat, ha az iszlám világ kiútkereséséről és a stagnálásból való kilábalásáról volt szó. Az euroiszlámmal immár választék jött létre. Az euroiszlám egy kemény feltétellel fejthet ki hatást: aludjanak ki a kasmíri, palesztinai, iraki tűzfészek, oldódjon meg a bosnyák és csecsen helyi konfliktus. Ekkor megteremtődnek a feltételek a „terrorizmus elleni harc” megnyerésére és ezzel a radikális iszlám végleges elszigetelésére. Annál is inkább, mert a dzsihadisták csak eszköznek érzik a Nyugat elleni harcot, igazi céljuk az iszlám hívők érzelmeinek meghódítása és azon keresztül a korrupt arab rezsimek iszlamizálása. Fanni persze látott még egy fontos feltételt is, mert tudta, hogy valójában minden rezsim korrupt abban az értelemben, hogy elveszi a maguk politikai üzeme számára szükséges jövedelmet. Még a választott rezsimek is ilyenek természetesen. A különbség talán a tolerálhatóságban és az arányokban van: a Közel-Keleten sajnos az egész nemzeti jövedelem a politikai osztály kezében van, és az csepegteti le a maradékot a civil társadalomra, a vállalkozókhoz és fogyasztókhoz. E politikai osztály nemzetek feletti összaráb jellegét és egyben politikacsináló szerepét mi sem jellemzi jobban, hogy a jordán királyné emlékiratai szerint a királyi ház bevételének nagyobb része közelebről meg nem határozott pánarab és muzulmán forrásokból származott.

A fent említett tűzfészek kioltása bizony katonai feladat és megelőz minden mást. A katonai szembenállás ezeken a helyeken a szocializmus idején alakult ki, és amolyan helytartók által vívott *piszkos* háborúk formájában volt tapasztalható, kiegészítve az atom-üttöerőre alapozott fegyverkezési versennyel. Az irániak révén ez a vonal ma is létezik. De van egy nagy különbség is: a Szovjetunió akart modernizálódni, a maga módján! A sztálinizmusba fulladt bolsevizmus majd reformált válfaja, a szocializmus, egyaránt történelmi lemaradásokat akart behozni. Nem egyszerűen csak csatlakozni akart a nyugathoz, hanem túl is akarta szárnyalni. Minden bizonnyal ez az egyfajta motivációs közösség tette lehetővé a vég eljövetelekor a békés forogatókönyv megvalósítását. Ez az eredeti reformista szándék, amely megvolt a bolsevikokban, teljességgel hiányzik az iszlám színezetű harcosok ideológiájából. Ezért az *önfelszámoló kimenetel* az iszlám terrorizmus esetében nem várható.

Ebből az újdonsült politológus nő azt a következtetést vonta le, hogy az euroiszlámnak határozottan ki kell állnia a kompromisszumok nélküli modernizációért. Ez pedig csakis akkor kezdődhet meg, ha előbb kioltják a katonai tűzfészeket; megszüntetik a katonai ellenállást; tisztességes, de nem ambiciózus feltételekkel békét kötnek. Ilyen beállítottságú és kvalitású politikusokat kell hatalomba segíteni minden a tétlenség és a revansizmus elegyében dagonyázó arab országban. A köldöknéző vallási interpretációk, fejkendő-ügyben megvívott álviták helyett az autonóm civiltársadalom megalapozását kell elérni az arab országokban. Ettől várható azt a kritikus tömeg, amely valamilyen pragmatikus módon majd kiküzd egy sikeres egyensúlyt a szekularizáció, a vallási-kulturális hagyomány megőrzése és az amúgy nem túl vonzó, de mégis megkerülhetetlen nyugati értékrend elemeinek átvétele között.

Fanni globális kérdésekben vallott iszlám-álláspontja tehát az 1989-es orosz önfeladáshoz hasonlíthatóan *galamb* volt, egyetlen ponton azonban megvetette a lábát, a demográfiai erőviszonyok (és az ezt szolgáló intézkedéssorozat) kérdésében szigorúan héja maradt. Ez az érdekes – minden ízében női fo-

gantatású – politikai álláspont-kombináció segített neki abban, hogy ne marginalizálódjék, sőt mindenki számára partner maradjon az euroizlám mozgalmakon belül. Ne gondolja senki, hogy kevés olyan arab értelmiségi volna, mint Fanni. Az igaz, hogy a nyitott, felvilágosult arab értelmiségiek, a *Bildungsbürger*ek mellett kellene *Besitzbürger* is, ez a vállalkozói réteg azonban, akárcsak Magyarországon, eléggé hiányosan van jelen. Pedig a jakobinus jellegű, világi (reform)diktatúrák az arab világban mind a középrétegekre igyekeztek támaszkodni. A szovjet támogatás és az olajjüvedelmek birtoklása azonban kevésnek bizonyult. Demokratikus intézményrendszer híján a hatalomra jutó nacionalista középrétegből hamar levált az uralkodó bürokratikus oligarchia, amely költséges katonai kalandokba és permanens politikai hisztériába hajszolja a tömegeket. Sajnos józanul meg kell állapítani azt is, hogy az arab világ beteges politikai fixációja a palesztin kérdés körül csak konzerválja a jelenlegi elmaradottságot felelős belpolitikai erőviszonyokat, a katonai szembenállás megörökítésében érdekelt hatalmi viszonyokat. A Fanni köré csoportosuló összaráb értelmiségiek egyik legutóbbi munkája éppen az ENSZ megrendelésére készült és nagy közfigyelmet kiváltott AHDR-sorozat (amolyan arab ország-jelentések) legutóbbi kötetében való közreműködés volt. Ami e véleményformáló értelmiségieket illeti, csak egy rövid felsorolás kedvéért ilyenek az Akram Baker európai konferenciasorozatán résztvevő értelmiségiek: a sikeres énekes Ammar Hasan; a viszonylag toleránsan muzulmán Bangladesben újságíróskodó Salah Uddin Shoab Choudhury; aztán a Svájcban tevékenykedő, nagyhatású de meghatározhatatlan politikai hovatartozású Tariq Ramadan diabolikus vallásbölcselő; a mérsékelt hangú politizálást kényszerből felvállaló Tahar Ben Jelloun Párizsban alkotó marokkói író; továbbá a közelmúltban elhunyt nagy Edward Said is Amerikából.

Fanni anyai nagyszüleinek generációja már nagyrészt Galileán kívül, de még Palesztinában nőtt fel. A politikai közbeszéd axiómája volt számukra az ideiglenesség érzésének fenntartása. Csak semmi asszimiláció a befogadó arab ország viszonyait illetően, csak semmi egyéni, családi szintű megoldás az össznépi csodavárás, e jámbor *chiliasmus* helyett! A női jogokkal is ugyanez a helyzet: először vívjuk vissza hazánkat, addig, pedig kuss. Még a külföldi munkavállalás is deviánsnak tűnt, amelyet a mértékadó körök (a falu politikai vezetői úgymint egy nemesfém- és nőkereskedő, egy orvos, egy földtulajdonos és egy kiérdemesült fegyveres) éppen csak hogy toleráltak – úgy kellett kikönyörögni a rábólintást. E rábólintásnak volt egy feltétele is, amelyet e mértékadó körök nem kötöttek a kis család orrára. Mindenesetre ezentúl valamennyi utazásuk, cselekedetük regisztrálásra és illetékes adminisztratív szervek előtt diszkrét mérlegelésre került.

Mivel a csodavárás egyeztetett összaráb politika volt, ezért a befogadó arab államok sem ösztönözték az integrációt. Ha az arab államok politikacsínálásában a civil érdekek megfogalmazásának hagyománya vagy akár csak helye lenne, akkor azt lehetne mondani, hogy az államférfiak önérdéke jutott érvényre a közérdek helyett. (Valójában civilszféráról nem lehet beszélni ott, ahol az embereket olykor vattának tekintik a politika. Másrészt pedig a gyűlölet évtizedes indoktrinációja miatt éppen a „civiliek” olyan tömegnyomást fejtenek ki a politikai szélsőség irányába, hogy mérsékelt politikus egyelőre kevés terem meg palesztin talajon). Sajnos az ENSZ is immár 60 éve hozzájárul ennek az önsorsrontó helyzetnek a fenntartásához (és ezzel a nemzetközi konfliktus megörökítéséhez), mert segélyeit pántlika és feltétel nélkül nyújtja, a folyósítást nem köti a segélyezettekkel vonatkozó semmilyen előremutató megoldáshoz. Egy szóval nem hálót ad, hanem halat. A feltétel nélkül nyújtott pénzzel pedig szolidaritását kimutatandó mindenki nagyvonalú akar lenni. Valójában ezzel rosszat tesznek, mert a korrupciótól a káosz terjedő belső viszonyokat enyhíthetné egy szigorúbb külső pénzügyi rezsim.

Fanni anyai nagyszülei sem tudtak volna kilépni ebből (az európai jóléti államok minden visszasságát felvonultató) társadalmi stagnálásból, ha a már nem egészen fiatal nagyapáról egy pillanatban nem döntenek úgy, hogy Magyarországra küldik katonai kiképzésre. A „katonai” jelző e tevékenységet illetően határozott eufémizmus volt, szovjet szóhasználattal ugyanis diverzáns-képzésről volt szó. A kiválasztott káderek maguk a csodavárás helyett végre lehetővé vált fegyveres ellenállásról beszéltek, a célcsoportban pedig terrorizmusként érzékelték gyilkos akcióikat. Fanni nagyanyja, aki egyszerű ember volt, egyszer azon sajnálkozott, hogy a *csodavárás*, illetve a gyűlölet felkorbácsolta esztelen pusztítás, mint *ellenállás* között, a politikai hisztéria e két véglete között kár, hogy a hűvösen szívós politikai egyezkedést mindmáig még nem próbálták ki. Az eufémizmust annyira komolyan vették, hogy Fanni anyai nagyapja polgári fedőfoglalkozást is kapott: orvosegyetemista lett a Semmelweis Orvostudományi Egyetem fizetéses képzésében. A SOTE nem támasztott nehézségeket, amikor egy-egy hónapra eltávozásra ment, és mellőzte a gyakorlati, laboratóriumi munkát.

A nagyszülők a rendszerváltozáskor elhagyták Magyarországot. Szilárd kommunisták voltak, a rendszerváltozásban csak annyit láttak, hogy választott hazájuk enged a globalizációnak, amelyet a neokolonialista gazdaságpolitika és a nagyhatalmi befolyás trójai falovaként lepleztek le. Éles szemmel azt is észreveszik, hogy ez a globalizálódás ma már határozottan lassul, egyre inkább határt szabnak neki a távolsági kereskedelem biztosításának irdatlan költségei és az egyre gyakoribban visszaálló határellenőrzési rendszerek.

Az Öböl-háborúig Kuvaitban húzták meg magukat, az ott dolgozó palesztin vendégmunkások családjainak pedagógusaiként. 1991-ben ismét menekülniük kellett, mert mint a délibábos politizálásra hajlamos palesztinok mindannyian, Szaddámot éltették, Amerikát veszejtették. Amikor aztán jordániai új otthonuk felé tartva egy kis kerülővel lányuk és unokáik pesti ajtaján kopogtattak, Fanni levonta azt a sommás következtetést, hogy a palesztinok sajna mindig rossz lóra tesznek, és mindig elmulasztják politikailag megegyezni ellenségeikkel, ezért folyamatosan egyre rosszabb helyzetbe kerülnek. Sommás következtetéséből azután az idők során kimunkált politikai meggyőződés alakult ki: a konfliktus politikai megegyezéssel történő befejezésére van szükségük, bármi áron, bármilyen engedmény mellett mihamarabb.

Fanni anyja (ugyan már menekültként) még Palesztinában született, és a nagypapa katonai kiképzése során már nagyobbacska korában került Magyarországra. Megismerkedvén leendő magyar férjével, egy Roberval-származékkal, már nem is hagyta el többé az országot. A világi nevelést és magyar szívet kapott asszony a maga szüleitől mindig azt hallotta és Fanninak is ezt adta tovább, hogy ők is kánaáni nép, a filiszteusok leszármazottai. A filiszteus – mint ismeretes – körülmetéletlen és többistenhívő népség volt a „Dzsahilijja” korából, azaz a teljes pogányság és a kezdetleges törzsi erkölcsök korából. Az iszlám hit felvételével azután ezek a körülményeik megváltoztak. Mindenesetre az etimológiában jártas fülű ember számára ez a leszármazás nem meglepő. A megmetélkezés évezredek hagyománya a Fanni generációjával szakadt meg, öccsét már nem engedték papi kés alá és ezzel marciális elődök beláthatatlanul hosszú múltbéli férfisorában ez az ártatlan gyermek lett az első, aki kívül került ezen a konvención. Ezen az ekképpen perspektívába helyezett tényen egy szülő számára lehet hosszán elmerengeni, az apa nélkül nevelkedő fiúgyermek számára, de ennek meglepő gyakorlati következményei is támadtak. Ami ugyanis európai szülőnek természetes és a higiénés szokások továbbadásának természetességével tanulják meg a gyermekek is, az ebben az ősök felől érkező láncolatban itt és most meghibásodott: ez az anya – ugyan hogyan is gondolhatott volna erre – elmulasztotta gyermekét megtanítani egy alapvető mindennapos tisztálkodási rítusra.

A filiszteus múlt vállalhatósága mellett a palesztin nép múltjából még egy mozzanat emelendő ki, bemutatásképpen. A Közel-Kelet koptjai, cserkeszei és káldeusai mellett sok köztük is a keresztény. Ők Krisztusukat is palesztinnek tekintik, annak is ábrázolják – egy jó adag teológiai revizionizmussal, minden különösebb gátlás nélkül. A magyar iskolákba járt, Közép-Európában felnőtt és etnikailag-nemzetiségileg érzékenyített Fanninak erről az jutott eszébe, hogy például a parasztvezér kisnemes Georghe Doja-Dózsa esete is hasonló. Egyáltalán: a terület kényszerű megosztását követően a *múlt felosztása az utód-államok* között mindig érdekes történet-szociológiai megfigyelésekre ad alkalmat és ehhez a Habsburg-Monarchia utódállamai egyedülálló terepet kínálnak. A Monarchia illetve a történelmi Magyarország ugyanis elég hosszú ideig állott fenn ahhoz, hogy kialakulhasson az, amit kulturálisan aztán fel lehet osztani. Ráadásul elég hosszú ideig állott fenn ahhoz is, hogy egész népek ébredhettek öntudatra a kulturális ismeretlenség homályából-kohójából. Más népeknek pedig, amelyek államalkotónak tekintették magukat (sajnos a vesztfáliai békerendszer idején meg később a bécsi kongresszuskor mi éppen nem voltunk szuverének) keserűen szembe kell nézniük azzal a ténnyel, hogy a közigazgatás az övék lehetett ugyan, de a mindennapi életre és az összeurópai szintérré ez igen szerény befolyással bírt.

Ezek a szép és tartalmas történeti kérdések helyett szegény Fanni jelenleg egy sajátos ügygel foglalatokodott, íróasztalán már ebben a dologban komoly irathalmaz púposodott. A parlamentben a képviselők egy csoportja energiagazdálkodási előterjesztésre készült, amely egy új szempontot kísérelt meg bevinni a környezetvédelmi ügyekbe. Környezetvédelmi ügyekben gyakorlatilag mindent elmondtak már, amit tudni lehet és főképpen, amit tudni érdemes. Annyszor elmondta ezt már mindenki, a rádiós talkshow-k beszélgetéseitől kezdve az általános iskolás gyerekek házi dolgozataiig, hogy az utolsó újdonság, amit Fanni környezetvédelmi témában hallott, az egy olyan megdöbbentő észrevétel volt, hogy a tehének sajnos igen kevésbé környezetbarát állatok, mert túl sok vizet fogyasztanak, illetve a táplálékuk (a fű) is igen nedvességigényes. Mivel pedig már a közeljövőben is az édesvíz lesz a földön a legszűkösebb erőforrás, az allokációs döntések meghozatalakor a jövőben mellőzni kell a szarvasmarha tenyésztést...

A mostani energiagazdálkodási ügy lényege abban állt, hogy megfigyelték az utóbbi években Európaszerte meglódult a nyári áramfogyasztás. Olaszországban például az utóbbi évek nyarain rendre hűsítő áramkorlátozások léptek életbe, amelyek kapcsán a gyárak után a háztartások is sorra kerültek. Hiszen már a nyári reggelenként is az áramfogyasztás elérte a napi 52 000 megawattot, amit eladdig csak karácsonykor tapasztaltak. Mindennek két oka lehet. Az egyik a számítógépek elterjedése – ezzel az előterjesztés nem foglalkozott. A másik klímaberendezések létesítése eddig csak az irodákra és autókra szorított, mostanában azonban elérte a magánlakásokat is, azok közül is a polgáriakat. Márpedig Fanninak itt volt egy hasznosítható észrevétele, amely képviselőjének előterjesztése után most immár riportéri jelentés megszerkesztésének formájában visszakérült eléje. Az észrevétele abban állt, hogy légkondicionálás helyett a lakások-irodák fekvésének tudatosabb megválasztása illetve a Közel-Kelet építészeti sajátosságainak szelektív figyelembe vételével ugyanolyan hőmérséklet-redukció érhető el, minden áramfo-

gyasztás nélkül. Képviselője azzal az eligazítással tette eléje a feladatot, hogy az atomenergia kiválthatóságára kell kihegyeznie a dolgot – ezt az új energiabiztos is pártolja majd – az árnyék-raportorról pedig tudni lehet, hogy a megújítható energiaforrások közé nem érti bele az áramtermelés zömét adó szénerőműveket. Az atomkiszállítás lehetőségének felcsillantásával a ravasz politikus egy ki nem mondott megfontolást épített be az előterjesztésbe: akármilyen racionálisnak tűnhet is első látásra a javaslat, nem számol azzal, hogy az energiatermelésre rakódó állami adóbevételről nem lehet megfosztani az államokat, csak akkor, ha valami egészen ritka zsákmányt csillantunk meg.

Sorskérdések, sorsszámok

Fanni nyugatossága korlátozott volt, ugyanis egyértelműen magyar szemüveggel nézte ő az európai ügyeket, és az atlanti kapcsolatokat is. Magyar szemüvegen pedig az értendő Brüsszelben, hogy érzékeny volt a nagyhatalmi önzéssel szemben. Az európai nagyhatalmak, amelyek egykor az imperializmust gyakorolták, ma már stratégiai szempontból összhangban vannak egymással, és ebben a konszenzusban a magyar politika is osztozik – ezért imperializmusról beszélni ma már tökéletesen elavult dolog volna. A nagy országokká szelídült angolok, franciák és németek, valamint a szorosan nyomukban loholó olaszok, spanyolok és újabban a magukra találó lengyelek ma inkább azon igyekeznek, hogy népességszámukra hivatkozva erőteljesebb érdekérvényesítési technikákat működtethessenek. A kisebb országok szempontjából ez privilégium-keresésnek minősül.

Egyetlen területen azonban, az atlanti kapcsolatokra vonatkozó külpolitikában, a jó szemű (és Venusként Marsot kereső, szinte már betegesen amerikai barát) Fanni nem tudott szabadulni attól a gondolattól, hogy a nagyhatalmi ambícióitól nem teljesen megszabadult Franciaország és a józan Európa érdekei sajnos alapvetően divergálnak. Már hosszabb ideje ismeretes, hogy a franciák a németekkel karöltve igyekeznek az európai integráció motorjává válni, az ő mindenkinél mélyebb együttműködésükkel, integrálódásukkal jó példát mutatni. (A németek rajongásba fordult egykori gyűlöletükkel ma már ott tartanak, ahol az orosz nemesség 200 évvel ezelőtt: újságszövegekben, TV kommentárookban francia fordulatokat, idézeteket, egész mondatokat kevernek szövegükbe). Ez nincs is senki ellenére, mindaddig, amíg igaz az, hogy ami jó a francia vállalatoknak, az jó lesz a többieknek is... Legfeljebb a britek moroghatnak, hogy miért hagyják őket ki, de azt a morgást el lehetett intézni azzal, hogy „tetszetek volna szorosabban velünk tartani”. Mármost a közös európai kül- és biztonságpolitikát kétféleképpen lehet elképzelni és megcsinálni: konszenzusos alapon vagy pedig az egyik európai nagyhatalom (reálisan ez csak Franciaország lehet) rásegítéseként. Ez a két dolog – bár választható – össze is tartozik, amint a BKV-ellenőrök munkájához szakmailag indokolható módon hozzátartozik a bliccelők megalázása. Az utóbbi rásegítéses minta, ha kizárólagossá válik, Fanni számára ugyanakkor kimerítette a nagyhatalmi önzés fogalmát. Számtalanszor bebizonyosodott, hogy a külpolitikában Franciaország arra használja fel szorosabb értelemben Németországot, tágabb értelemben a „karoling” Európai Uniót, hogy *bátországgént* és hátszélként szolgáljon saját ambícióihoz. És ezek az ambíciók, hogy- hogy nem, rendre amerika-ellenes ízűek. Az arrogáns európai amerikaellenesség például, ott kezdődik, amikor washingtoni héjákról kezdünk beszélni. Vagy amikor, például úgy, mint „puha hatalom”, mindenáron megkülönböztetjük magunkat Amerikától, a kényszeresen furkósbotot használó másik nagyhatalomtól. Vagy amikor a határainkon dörömbölő európaiak, így mindenekelőtt a törökök, ukránok és örmények perspektivikus uniós felvételét amerikai *fellazításnak* tudjuk be, amely az unió cselekvőképességének aláásására irányul.

Franciaország atlanti kapcsolataiban már De Gaulle óta játssza az „igen, de” játékát. Amíg ez a törekvés a csak nemrégiben helyreállított és egykori gyarmataitól csak megszégyenítve búcsúzni képes középhatalom részéről politikai önazonossága és kulturális önaffirmációja iránti igényét fejezi ki, addig ez minden európai számára vonzó és helyeslendő platform lehet. Olyan, amit európai szintre kellene emelni. Ha már ehhez szövetségeseket kezd gyűjteni, az azonban már legalábbis gyanús: számára nyilván a nemzetközi terrorizmus fenyegetése fantázia szüleménye csupán, az ő perspektívájából az iszlám dzsihadisták egy nevezőre kerülnek az amerikai neo-konzervatívokkal. Ha pedig ez a rokonszenves ország, akkor is kitart az egyénieskedő elhatárolódása mellett, amikor már patakokban folyik a vér, akkor egy politológusnak arra kell gondolnia, hogy bizony újra kezdődik a világban az egyensúlyi politika. Újra szembenálló szövetségi rendszerekbe csúszhatunk, és most vetjük el a következő nagy katonai tömb és történelmi konfrontáció magvait. Franciaország, Németország, Oroszország és az állig felfegyverzett, ellenségessé hevített Kína lesz az egyik oldalon, illetve Amerika, a britek (ennyit az „európai unió” jövőjéről) Japán és India a másik oldalon – hogy csak a fejesekeket említsük. Hja, és még valami: a XIX. század elején a függetlenségi háború veszteségeinek szecessziójával megalakult szociáldemokrata Kanada tovább húzhat a makacsul liberális irányba szavazó új-angliai és csendes-óceánparti államok befolyását veszített és elkeseredett

új kivándorlóival, akik esetleg egy új polgárháború árán is, vinni akarják, majd magukkal megszokott államukat is...

Fanni feltételezte, hogy ez a játék Európában is a hadimegrendelésekről szól. Márpedig ekkor, tehát ha önálló európai ütőerőről álmodozunk, az egész európai közösség rosszabbul jönne ki majd a dologból, csupán a beszállítani képes nagy országok hadiipara nyerne a váltáson! Mármost Európa fegyverkezésén. Valódi, kreatív ambíciókról Fanni meglátása szerint ugyan nincs is szó (a franciák tagadnák elsőnek, hogy ők programozott módon Amerika ellenében volnának), csupán arról – az évszázados brit Európapolitika utánérzéseként – hogy megpróbálják kiegyensúlyozni Amerika vezető szerepét. Objektíve azonban az ilyesmi egybeesik: az akadékoskodás alkalmadtán a keresztbetétel is eljut. Ráadásul azt se feledjük, hogy a karoling EU (ez kezdetben a Nagy Károly birodalmára hajazó Európát jelentette, a legújabb szóhasználatban már egyre inkább a Törökország nélkül elképzelt teljes maradék Európára is vonatkozik) francia államférfiak találmánya, a legutóbbi időig messzemenően frankofon volt és a francia közigazgatás mintájára terjeszkedik folyamatosan. Mármost ha belegondolunk, mi jobb Európának: ha elfogadja az amerikai vezető szerepet (és lemond az önálló katonai ütőerőről, és folytatja hagyományos segélypolitikával megalapozott külpolitikáját) vagy ha kontesztál (igen, de...), akkor meg kell állapítanunk, csak és kizárólag a katonai-ipari komplexum érdeke diktálhatja azt, hogy Európa fegyverkezzen fel (akár párhuzamos struktúrák kiépítéséig is). Ha viszont Európa elfogadja, hogy kell *vezető* szerep a mai *veszélyes világunkban* és beéri a másodhegedűs szerepkörével – spekulált az európeai politológus nő – akkor gazdagabb lehet, kultúr- és szociálpolitikát művelhet (ez utóbbi különbözteti meg Amerikától, egyes egyedül).

A másodhegedűs szerepköre körülbelül annyit tesz, hogy a 45 000 európai diplomata (sic!) krízishelyzetekben megpróbál közvetíteni és a segélyekkel nyomást gyakorolni, a tűzvonalban pedig Amerika van a katonáival (2-3 000 amerikai diplomata és 2-3x45 000 katona már elég a legtöbb háborús tűzfészek kioltásához).

Tudvalevő, hogy az euro-diplomaták siserahadánál van egy még népesebb ballaszt is az Unióban: míg a *tolmácsok* száma a tényleges szükségletet tükrözi, addig a *fordítók* száma presztízsszükségletek függvénye. A fordítók népessége megállíthatatlanul növekszik, ahogy a kis nyelvek mellett újabban a kisebbségi nyelvek, mi több az újjáélesztési kísérleteknek alávetett nyelvek is hivatalos nyelv státuszára pályáznak (mindig mindent le kell majd fordítani ezekre is).

Visszatérve a másodhegedűs szerepére... Ha Nagy-Britanniának jól fekszik már évszázadnyi ideje a másodhegedűs szerepköre a nagy testvérrel szemben, úgy, hogy nála van az ész és a diplomáciai tapasztalat, a másikon pedig az erő, nos akkor Fanni inkább ezt a paradigmátikus munkamegosztást ajánlja Európának és nem a francia mintát. A francia minta ugyanis, ha még sokáig hatni tud, csak oda vezethet, hogy kicsorbult az egymásnak feszülő két fegyver, és ezzel esélyt kaphatnak az alternatív (demokrácián kívüli) hatalmi törekvések a világban.

A *bátszeles* megoldás tehát majdnem szükségképpen meghasonláshoz vezet Amerikával. A másik lehetséges minta, a valóban közös európai külpolitika viszont azért vezet szinte feloldhatatlan apóriákhoz, mert az európai kormányok sohasem (de legalábbis az integráció utolsó, betetőző lépéseként) fogják feladni diplomáciai karjukat, a nemzeti akaratképzésnek ezt az egyik legrégebbi intézményét. Ha pedig mégis egy napon feladnák, ott maradnak még a nemzetbiztonságinak becézett információs szolgálatok. Mivel az információ hatalom, erről lemondani és a szolgálatok siserahadát összeurópai szintre emelni igen nehéz.

E megfontolások alapján rajzolódott ki számára magyar perspektíva, ennek átélése tette lehetővé, hogy párhuzamokat ismerjen fel a történelmi magyar és a mai palesztin politikai cselekvés között. Ott van mindenekelőtt a szimbolikus politizálás egyik szent tehene, amely tökéletesen közös a két népben: mindketten alaposan isznak a temetések-újrateremtések politikai mákonyából. Aztán az, hogy a politikai közéletesség és a militáns szélsőségesség között gyakran lebegtetve van az átmenet. Ott van aztán a háborús vereség feldolgozásának elmaradása (pedig senkinek nincs nagyobb gyakorlata a csatavesztésekben) és az ennek következtében beálló kórisme: a múlttal szembenezés képtelensége és ezzel a múlt egy balszerencsés korszakának elmaradó lezárása. Hetykeséggel folytatni, de azt, hogy valahol utat tévesztettünk, hát azt soha be nem ismerni – ez közös a két nép lelkében. Az arab ködevés versus reálpolitika párfogalma is pontosan leképezi a magyar történelem 48/67-es dichotómiáját, amely számmisztikailag hátborzongató módon megegyezik a palesztinok hisztériájának *sorsszámaival*).

Szeretetteljes magyar műveltségét azzal lehetne talán jellemezni, hogy amikor Golda Meir izraeli miniszterelnök a közel-keleti konfliktus végét firtató kérdésre azt a szállóigévé vált választ adta, hogy a harcnak akkor lehet végét szakasztani, ha a palesztinok jobban szeretik majd saját testvéreiket, mint amennyire gyűlölik az izraelieket. Az elnökasszony e fikás kijelentésében – arra utalt ezzel, hogy mivel a menekülteket befogadó országok nem integrálják a hozzájuk érkezett családokat, még állampolgárságot sem adnak nekik, a táborok így a politikai szélsőség, a szervezett bűnözés és egymás közötti leszámolások melegágyává válnak – Fanni felismerte a Deák Ferenc régi gondolatát, eredeti szerzőségét. Magyaros

nyugatoságának alaposságára pedig jellemző, hogy ő azon kevesek közé tartozott, akik nem annyira a választások elmaradozásában keresték eredeti hazája és a tágabb értelemben vett arab világ lemaradásának okait, mint inkább a civil társadalom hiányában. Szűkebb egykori hazája politikai hisztériáját, amely az őrjöngő erődemonstrációkba fulladó pol-szeánszok és a gyűlölet szocializációjának eredménye, azzal próbálta gyógyíttatni, hogy valahányszor egy hadúr elbődült a „mártírok ezreinek” várható bevetéséről, ő pénzt utalt egy olyan kevésszámú megbecsült palesztin értelmiségiekből álló európai körnek, az ún. Vasárnapi Körnek, melynek tagjai hasonlóan gondolkoztak ezekről a közel-keleti alapkérdésekről, és azután konferenciasorozaton terjesztették politikai meggyőződésüket. Legutóbbi ülésüknek azt volt a vezérmotívuma, hogy nem szabad megengedniük, hogy a minden politikai és civil irányítás híján önmozgással rendelkező fegyveresei markában vergődő palesztin nép a törökök kurdjainak sorsára jusson. Ezek a fegyveresek fegyvereik révén középosztályi szintre vergődtek, és amíg életben vannak, nem fogják önként feladni egzisztenciájukat. A mindennél előbb való nemzetpolitikai feladat tehát abban áll, hogy ezeket – választott politikai intézmények segítségével – civil irányítás alá kell vonni. Sajnos ezzel az elkötelezettségével és különösen a pénzmozgással Fanni megszegett egy olyan hallgatólagos egyezséget – a politikai akaratnyilvánítás mellőzését – amely még szülei migráns éveinek nyitányán kötött.

A konferencia következő ülészakára azt a célt tűzte maga elé, hogy kommunikációs irányelveket tűzzön ki, amellyel felvehető a harc az izraeli fél legutóbbi propaganda-akciójával szemben. Fanni kapta a feladatot, hogy verifikálja ezeket a tényeknek tekintett állításokat, illetve megfelelő válaszban részesítse őket. A következő, az izraeli fél által számára kedvezően csoportosított, feltételezett tényekről van szó:

1.) *Nemzet és Jeruzsálem*

- Izrael Krisztus előtt 1312-ben vált nemzetté, 2000 évvel az iszlám megszületése előtt.
- Amióta i.e.1272-ben a zsidók elfoglalták az országot, legkevesebb ezer éven át tartani tudták. Folyamatos jelenlétük pedig 3300 évre tehető! Az arab hódítás i.sz. 635-ben következett be és vagy huszonkét évig tartott. Az újkori Jeruzsálemben már 1870 óta túlnyomó többségben zsidók élnek.
- Több mint 3 300 éve Jeruzsálem a zsidó nép fővárosa. Jeruzsálem ugyanakkor soha sem volt arabok vagy muzulmánok fővárosa. Újabban a mohamedánok a maguk harmadik legszentebb helyének tekintik, Mekka és Medina után. Amikor azonban Jordánia megszerezte 1948-ban, eszébe sem jutott, hogy fővárosává emelje, arab vezető nem látogatott el oda 19 éven át.
- Jeruzsálemet 700 alkalommal említi a Tanach, a zsidó Szentírás. Jeruzsálemet ugyanakkor a Korán, a muzulmán Szentírás egyetlen egy alkalommal sem említi.
- A babilóni fogság idején is otthon maradt kevés számú zsidó, a római kor szétszórását követően is maradtak helyben családok, akik folytonosságot biztosítanak a zsidó jelenlétnek az Ígéret Földjén.
- Dávid király alapította Jeruzsálemet, Mohamed egyszer sem jött ide.
- A zsidók Jeruzsálem felé fordulva fohászknak, a muzulmánok pedig Mekka felé (ami sokuknak azt jelenti, hogy hátat fordítanak Jeruzsálemnek).

2.) *Arab és zsidó menekültek*

- 1948-ban az arab vezetők biztatták falvaik elhagyására a palesztinaikat. A legtöbben egyáltalán nem is találkoztak izraeli katonával. Az arab országokban élő zsidókat ugyanakkor üldözéssel és kisajátítással kényszerítették házaik elhagyására.
- Mintegy 630 000 arab hagyta el Izraelt 1948-ban. Ugyanennyi zsidó menekült érkezett később az arab országokból.
- Az arab menekülteket szántszándékkal nem integrálják a fogadó országok, jóllehet a legtöbb arab ország népességében szegény, anyagiakban pedig gazdag, területben pedig beláthatalanul nagy. A második világháborút követő időszak 100 millió menekültjéből csak az arabokkal történt meg, hogy nemzet-társaik nem fogadják be őket. Izrael gyorsan integrál minden menekültet, jóllehet területe igen szűkös.

3.) *Az arab-izraeli konfliktus*

- 22 arab ország van a palesztinokkal együtt. Ezzel szemben csak egy zsidó ország létezik.
- Az arab országok öt háborút indítottak – eddig mindet elvesztették. Ehhez képest a legendás huszadik századbeli német revansizmus sápadt öröklődés volt. Izrael valamennyi esetben önvédelemből cselekedett és győzött.

■ A PFSZ alapítóokmánya mindmáig Izrael Állam eltörlésére szólít fel, a palesztin közpolitika mindmáig hemzseg azoktól a lépésektől, amelyek célja a totális megsemmisítés.

■ Izrael a legutóbb 1993-ban kötött megállapodásuk alkalmával a palesztinoknak adta a megszállt területek közül a Jordán nyugati partjának és Gázának a zömét, a Palesztin Hatóságot autonómiával és fegyverekkel látta el. Ma több katonát tartanak hadrendben, mint a kanadai hadsereg. Megszállásról ennyiben nem beszélhetünk tovább, legfeljebb az államhatárok ideiglenességéről.

■ 1967 előtt a jordániai uralom alatt a jeruzsálemi szent helyeket megszentelték, és nem engedtek zsidókat a közelükbe. Az izraeli hatalom természetesen megőrzi a muzulmán és keresztény szent helyeket, és hozzáférhetővé teszi.

4.) Az ENSZ szerepe

■ Az ENSZ 1990 előtt 175 Biztonsági tanácsi határozatot hozott, ebből 97 Izrael ellen született.

■ A közgyűlés pedig 690 határozatról szavazott, ebből 429 volt Izrael ellen.

■ Az ENSZ hallgatott, amikor 58 jeruzsálemi zsinagógát leromboltak a jordániaiak, és amikor az Olajfák hegyén lévő ősi zsidó temetőt megromgálták. Nem emelték fel szavukat az ellen sem, hogy nem engedik be a zsidókat Jeruzsálem óvárosába, így a Siratófalhoz sem.

E nem kisszámú, progresszív palesztinok életérzése abban foglalható össze, hogy a palesztin bosszú magvetői az erőszak teológiájával „törököt” fogtak, és ez a török egyelőre nem engedi el őket az erőszak büvöletéből. Régebben az ilyesmit permanens forradalomnak nevezték, manapság – ideológiai távlatok híján – pontosabban be lehet határolni, hol követték el a palesztin katonai tervezők végzetes stratégiai hibájukat: a kődobálás felkelésük militarizálásával. A totalitárius halálkultuszról már csak úgy nyílna taktikai visszalépés számukra az erőszakmentes ellenálláshoz, hogy ez bizony a vereség beismerésével lenne egyenértékű. Erre pedig ez a hiszterizált társadalom még nem képes.

A Fannira kiszignált kommunikációs feladatot arra a középponti elemre kívánták felépíteni, hogy adathozható a korai cionista mozgalomnak az a jelszava, miszerint „Palesztina egy nép nélküli ország, egy ország nélküli nép számára”... Ezt felmutatva azután igyekeztek az 1917-es Balfour-nyilatkozatot (Palesztina a zsidó nép nemzeti otthona) úgy bemutatni, mint minden rossz forrását. Ebből egy könnyű *spinnel* levezethető aztán az ottomán időszaktól induló zsidó földvásárlások érvényességének megkérdőjelezése is. Ezt a politikai kommunikációs feladatot a palesztin értelmiségiek francia külügyi forrásokból finanszírozták. Franciaország az 1920-as San Remo-i mandátum-felosztási egyezség óta, majd annak a genfi Népközösség általi 1922-es megerősítése óta igyekszik olyan színben feltűnni, hogy az arabok szemében előnyösen különbözzenek az angoloktól.

A keleti nő

A modernizációt ugyanakkor egy sajátos nézőpontból igyekezett értékelni és ebből a sajátos nézőpontból mérlegre téve nem tudott jelest adni. Számára a modernizáció a *felesleges* emberek zárványszerű élőhelyeinek, kulturális *fülkéinek* felszámolását jelentette, anélkül, hogy más munkát, értelmes elfoglaltságot tudna nyújtani nekik. A hagyományos társadalmak egyik jellemvonása, hogy emberhez méltó életet biztosít azoknak az embereknek is, akik hozzájárulása a közülethez, közgazdasághoz vagy éppen a közízléshez elhanyagolható vagy éppen nulla.

Ott van a *bárem* példája, amelyet Fanni ugyan már nem ismerhetett közvetlenül és személyesen, de – a patriarchális arab családjoggal együtt – valahogy mégis jelen volt az a dolog a lelkében, az idegeiben. A hárem – mint ezt számtalanszor korrigálta már mások okulására – nem annyira a többnejűség kópé intézménye, még kevésbé egy török basa esti játszótère, hanem az *elhatárolhatóan* élhető női élet színtere. Elhatároláson a korabeliek azt a hagyomány erejével záródó megkülönböztetést értették, hogy míg a férfi dolga a versengő küzdelem a visszataszító világban, addig a nők lehessenek az otthonteremtés és a családi élet, valamint a testi szépség konzerválása értelmében vett önképzés szerencsés alanyai. Sokaknak esetleg olybá tűnhet ez, mint holmi férfimesterkedés eredménye, valójában azonban – mint egy szerzetesrend vagy apácakolostor Európában – a dolog a hagyomány elfogadásán nyugszik és mindkét nem számára egyforma erővel jelöl ki érvényes helyet a társadalomban.

Nos, Fanni természetesen nem azonosulhat bezártságból adódó sekélyes létbiztonsággal sem, amely túlságosan könnyen válhat pokollá a bentlakók számára. Márpedig e társadalmi *fülkék* kétségtelenül kényszerintézmények, ahova szülői vagy férjji „beutalással” kerülnek a fiatal lányok, elhagyott feleségek.

Ráadásul a háremben még a huszadik század első felében is előfordultak rableányok, akiket Germanus észrevétele szerint a hivatalos prostitúcióhoz veszedelmesen hasonló módon kölcsönözték a háztartások között. Mihelyt azonban e fülkék elvesztik karcerjellegüket, rögtön felmerül a gondolat, értéke van annak, ha van hova menjenek azok a nők ma is, akik nagycsaládban élnének, de nem feltétlenül saját gyermekkel és semmiféle *batást* nem kívánnak kifejtetni a világban, illetve semmiféle változást nem kívánnak előidézni a társadalomban. (Ahogyan egy nagyvállalati titkárnő mondjuk a Coca-Colánál, joggal gondolhatja azt, hogy ő segít megoldani az emberek kulturált szomjúságcsillapítását). Kiváltképpen hova menjenek azok, akik esetleg még a saját családalapítástól vagy éppen a házasságtól is visszariadnak vagy kreativitásuknak sajátos kiutat keresnek az álmok világában és esetleg a művészetben. Vagy csak a poppszichológiák és az orvostudományból lecepegő reformkonyhák követésében, ezek megszámlálhatatlanul sorjázó változataiban. És a nők Fanninak a nyugatos modernizációval kapcsolatos világnézetében csak jelképes szerepet töltenek be: valójában, amikor a jó társadalom feltételeként a zárványszerű élőhelyek megőrzésének fontosságát igyekszik felmutatni, minden olyan emberről szó van, aki ma teljességgel használhatatlannak minősül, mert a (bér)munka világába nem tud beilleszkedni/beférni. És nem kevesen vannak ilyenek.

Fanni nem volt professzionális társadalomkutató és elméleti szociológiai képzettsége is behatárolt, szerény volt. Ezért megfogalmazni nem tudta, de érezni határozottan érezte és vallotta, hogy a modernitás racionalitáskultusza elvett valamit, aminek társadalmi funkciója volna. Az elvett mitikus gondolkodás hiánya leginkább az iszlám radikálisok térnyerésén mérhető le, hiszen minden vallási fundamentalizmus a szekularizációtól való félelmeken alapul. A modernitással szembeni militáns elzárkózás – mint ismeretes – olyan társadalmi mechanizmusokat tart életben, amelyek a félelmet gyakorlatias agresszióvá (*gyilkosságokká*) transzformálják. A hasznosság mentén előrehaladó instrumentális ész („gyarmatosítónak” tekinthető) egyeduralma a tapasztalatok szerint az erőszak rettenetes kilengéseihez vezet egyes felverteletlenebb vagy instabilabb társadalmakban. A gyarmatosítást kiegyensúlyozni képes kommunikatív ész (az emberek egymás közti viselkedését racionalizáló tudás összessége) pedig olyannyira médiumok által közvetítetté válik, hogy ezzel éppen a kiegyensúlyozó funkciója válik hatástalanná, mert hát a médiumok maguk is természetesen a gazdaság részei és ennyiben a hasznosság kizárólagos logikája szerint működnek. Motoszkált benne a meggyőződés, hogy a huszadik század nagy irracionalista fellángolásai (*kivált azok népi elfogadottsága*), a modern európai boszorkányüldözések és az utolsó világháború katonai cselekményeit kísérő mészárlások mind a hit rituáléi és liturgikus praktikái nélküli, szabályozatlannak érzett élet hűvössége alóli kibújásként foghatók fel. A fundamentalizmusok történelemfelfogása is jellemző: számukra a történelem nem más, mint néhány mitikus ősesemény örök visszatérése, megismétlődése. Az ilyen történelemszemlélet sem használ a világon sokhelyütt olyannyira szükséges, össznépileg elfogadtatható pragmatikus politikai kompromisszumoknak. Mármost ha sikerülne ártalmatlanabb formába kanalizálni ezt a nyilván ma is meglévő társadalmi igényt – spekulált az ambiciózus parlamenti tanácsadó – akkor minden bizonnyal elidegenedés-mentesebb és stabilabb világot teremthetnők.

Fanni tájékozódására az volt jellemző, hogy híréhségét alapvetően nem a tömegtájékoztatási eszközökből elégítette ki, hanem rafinált hírcsatornákat működtetett. Igyekezett ugyanis mindig az eredethez nyúlni. Tudta azt is, hogy a média hírtúltengése gyakorlatilag alulinformáltságot eredményez. Televíziója otthon egyáltalán nem is volt, a virtuális világot számára a számítógép teremtette meg, amikor idősebb korára – az egyre gyakoribb otthon-ülések kiszolgálására – vásárolt egy digitális videóval felszerelt készüléket, akkor egyből a legmélyebbre merítkezett a való világ virtuális párájában. Azt is nagyon megvalógatta, milyen rádiót hallgat. Mint egy bölcsész, aki megszokta, hogy forráskritikailag megszúrja az elé kerülő könyvek információit és bibliográfiáját, úgy ő az interneten elérhető rádiók közül válogatott, ha akár zenét hallgatott, akár híreket akart bevenni (úgy vette be őket, mint az orvosságot, evés előtt vagy alatt). A mezei hírrádiókat nem állhatta, mert azok nem restek ugyanazt a hírt sulykolni reggel, délben és este – híréhségében ő az *egyérintős* híradást szerette. Sok kollégájától eltérően nem szokott le a nyomtatott sajtóról, újságolvasás gyanánt minden reggel átlapozta a nagy világlapok vezető kommentárjait (amihez nem jutott hozzá, azt az Internetről futotta át). Legfeltékenyebben azokat a hírforrásait tartotta számon, amelyekhez úgy jutott, hogy ügyesen megtalált olyan tematikus hírleveleket és mértékadó személyiségek web-logjait, amelyekre látogatván illetve feliratkozván minden szerkesztőségnél messze előbb értesült katonapolitikai elképzelésekről (természetesen nem aktuális taktikai műveletekről), technológiai fejleményekről (természetesen nem az új szabadalmaknál is titkosabb vállalati páncélszkevényekben fekvő fejlesztési elképzelésekről), közéleti események terveiről. Legbüszkébb pedig arra a közel-keleti témákkal foglalkozó véleményformáló webhely felfedezésére volt, amely mottójában azt ígéri: „onnan indulunk, ahol a sajtó abbahagyja”. Fanni hírforrásai zöméhez telefonjának böngészőjén is hozzáfért, így Európa-szerre megőrizte tájékozódása szuverenitását és gyorsaságát – érzéketlen munkaadója ezt észre se vette, kihasználni nem tudta, mert politikusként számára egy hír csak akkor vált hírértékűvé, ha már mindenki arról beszélt. Képviselője sokat költ arra, hogy könyvtárakkal irodalmi és politikai témafigyelést

végeztet. A tanácsadó összevethető merítési mélységben megoldotta ugyanezt az Interneten, hiszen minden keresőgép felajánlja ezt a szolgáltatást. Az internetes rádiózás pedig olyannyira betöltötte életét, hogy a nap tekintélyes részében fején fülhallgatóval lehetett látni, ahogy jön-megy. Egyszer annyira megragadta egy bemondó hangjának szépsége a Swiss Classic adón, hogy levelet írt neki, Kisfaludy Eörs Svájcban élő frankofon előadóművésznek, bár e kezdeményezése kínosan visszhangtalan maradt.

Fanni sokáig szingli volt, korán szült egy gyermeket, akit természetesen Nimródnak nevezett el. Az apával, egy miskolci férfival, akivel egy szakmai konferencián ismerkedett meg, korrekt de nem túl közeli viszonyt tartott fenn, még a Valgathával kötött házassága után is. Ezzel a gyermekvállalással kétszeresen is demonstrálta, hogy mennyire emancipált ember ő: az euroiszlám baljósan tipikus házassági mintája ma Európa-szerte az, hogy az ideszakadtak otthoni falujukból, a *szülők szülőfalujából* választanak-hoznak maguknak házastársat! Ahogy Germanus Gyula észrevette, az arabok szerelmének tárgya akárki lehet, ám „büszkeségük abban nyilvánul meg, hogy házasságra csak magukhoz illő családból származó asszonnyal lépnek”. Ez a mai európai muzulmán ellenkultúra egyik fő eleme.

A gyermekszülés egy kicsit megasszonyosította Fanni alakját, attól kezdve azonban már nagyon vigyázott magára és sikerült neki alacsony testszázalékon kemény húsúnak megmaradnia. Korosodását ő legfeljebb csak azon vette észre, hogy a szeme egyszer úgy elfáradt egy hosszabb képernyő-olvasás közben, hogy attól kezdve már mindig elfáradt akár húsz perc on-line olvasás alatt is. Azt lehet mondani, élete a beteljesedett feminista eszmék szerint folydogált, ezért aztán Fanni (már) nem volt feminista. Határozottan úgy gondolta, hogy összes követelésük teljesült már, nincs miért harcolni, hacsak legyőzni nem akarjuk a férfinépet. A patriarchális arab családjogi rendszer európai megfelelőinek egyes kesei maradványait – a családon belüli erőszakot, a nők engedelmességének előírását, a szexuális szegregációt vagy éppen a kényszerbeutalásokat szüzességi tesztre – nem szenvedhette ugyan, de legyőzni senkit sem akart. Amúgy a nőknek az arab világban elfoglalt helyéről Európában keringő lekezelően szörnyülködő mendemondákat alaposan eltúlzottnak találta. Azt tartotta, hogy igaz ugyan, hogy régi hazájában a gyermeknevelésnek és házimunkának nincs meg az Európához hasonlítható társadalmi értéke (iszonyú sok gyerek van), a nőknek így meg kell küzdeniük a családon belül elfoglalt tekintélyükért, de ez végül is mindig és mindenre igaz. A megküzdésen nem házimunkát értett, hanem jellemformálásban kifejtett önképzést.

Volt egy példája is: a hastánc, amely mozgáskombinációt még komoly humán etológusok is a hárem ura péniszének fáradtságára és túlelégültségére vezetnek vissza. Valójában a hastáncolás művészete Keleten eredetileg nők egymás közti, de mindenképpen az otthon falai között maradó kodifikálatlan (improvizáló) szórakozásának műfaja volt, kellékekkel (rázóöv, rázószoknya, flittercsík), ékszerekkel és speciális ruhákkal. És inkább a gimnasztikára és a zenére koncentrációval, mint az erotikus hatás elérésére. Bár a cuki kis melltartó (ha egyáltalán) és a felöltözötten vonagló altest kontrasztja, a díszesen hiányos öltözékben selymesen-csillámporosan csillogó fedetlen testrészek még nők között is *megkapó* látványt nyújtanak. Ráadásul ez azon kevés szcéna egyike, ahol a modern európai soványságideál nem tud érvényesülni, hanem a keletiesen dús báj- és hústömeg viszi a prímet! Azonban ez a házi muzsikálásnak megfelelő ártatlan szórakozás annyira sikeressé kezdett válni, hogy a férfivilág rátenyerelt, egyszerűen elcsente és a kevergő mellekkel együtt ringó csípőt kommercializálta, éttermi fellépésekké züllesztette. Lám csak, vonta meg a végkövetkeztetést a fogalmilag mindig szívesen elvonatkoztató Fanni, a Keleten is lejátszódhat az, ami az európai fejlődés fővonalában az olimpiával és annyi más széppel és jóval is megesett.

Legújában azonban kedvező fordulat tapasztalható, a már nem egészen fiatal nők körében valóságos tömegsporttá válik. Ezzel – és egyelőre csak ezzel – az arab kultúra újra adott valamit a világnak, úgymint ezer évvel ezelőtt annyi mást. Egyébként a hastáncot Fanni maga Egyiptomban ismerte meg közelebbről, egy 1995-ös útja alkalmával. Saad Ismail mester kezdett el vele foglalkozni és hamarosan olyan hírességek táncát vizsgálhatta közlőre, mint Mahmoud Reda, Ibrahim Akef, Souhair Zaki, Aida Nour, Raqia Hassan, Randa Kemal and Dina. Ezek a férfi és női táncosok alapvetően közel-keleti néptáncokat műveltek, mint a Szaidi, a Ghawazi, az Andalúziai, a Khalidzsi és hastáncra csak saját maguk szórakoztatásául vetemedtek. A hila-shaabi technika mellett elsajátította a varázslatos, sőt egyenesen hipnotikus hatású egyiptomi kandeláber táncot a párizsi Leila Haddadtól, valamint Jasmine Namu, Aisha Ali és Jalilah-Lorraine Zamora táncosoktól. Ez a tánc a fáraók Isis templomában űzött gyertyagyújtási rítusából hagyományozódott át, lévén a gyertya (kezdeti formájában állati zsírban áztatott nádszál) az ókori Egyiptom találmánya.

Hastáncos-nő

Összemberi (nembeli) szinten pedig tréfásan azzal szokta jellemezni logikus, de radikális álláspontját a nemek harcának kimenetelét illetően, hogy gondoljuk csak meg, milyen lenne a világ, ha a férfiuralom nem lenne teljesen a múlté! Mi lenne, ha a férfiak lennének még a világ urai? Fanni – akinek ilyen ügyben még a viccelődéseire is oda kell figyelni, mert ő zsigereiből tudhatja milyen is a „férfivilág púr” – néhány karikatúrisztikus kontrasztos pontot sorolt fel annak világos érzékeltetésére, hogyan festhetne a nők esetlegesen visszatérő patriarchális alávetettsége a mai Európában.

- 1.) A nőnapot gyorsan áttennék február 29-ére.
- 2.) A férfiak számára a nyakkendő nem lenne muszáj megkötni. A sliccet sem okvetlenül felhúzva tartani. Muzulmán nő esetében a fejkendő átmeneti mellőzése a törvény erejével legitimált szexuális kihívásnak minősülne. Keresztény leányok esetében pedig a kilátszó köldök valósítaná meg ugyanezt az alakzatot. Vallás nélkül élők esetében a fertőt már nem is definiálnák.
- 3.) A szilikon-betétek beépítése éves felülvizsgálatokat követően kötelezővé válna, a mellnagyobbító műtéteket pedig besorolnák a társadalombiztosítás által támogatottak közé, a fontos urológiai beavatkozások mellé.
- 4.) Félő, hogy az egyszerűség kedvéért minden nőt ugyanúgy hívnának.
- 5.) Minden nő már rég allergiás lenne az aranyra, a drágakövekre és a bundára.
- 6.) A női orrba üzemszerűen beültetnének egy K+F díjat nyert speciális filtert, amely elnyelné a sör-, izzadság- és hagymaszagot.
- 7.) Macskát kizárólag a kínai éttermek hűtőjében lehetne tartani, esetleg a céllövöldében mint céltárgyat.
- 8.) Minden telefonba be lenne építve egy olcsó kütyü, amely 10 perc leteltével három síphang kíséretében bontja a vonalat.
- 9.) A szalvétát fel sem találták volna. A szemeteszsákok viszont önállóan elhagynák a házat.
- 10.) A női lábak bámulása első találkozáskor szerelmi vallomásnak minősülne, a keblek észrevételezése pofon helyett eljegyzésre irányuló kezdeményezéssel érne fel, sőt az elismerő utcai füttyszó is jogi érvényt szerezhetne.
- 11.) Aki a belső sávban az előírt ötvessel megy, attól külön paragrafus erejével elvonnék jogosítványát.
- 12.) Az asszonyok mindennapi viselete a bikini lenne, csak az alkalmi ruházatkodás során térnének el ettől.
- 13.) A rugóval ellátott vécéülőke azonnal felcsapódna, amint felkelnek róla.

14.) A nők egy évben egyszer menstruálnának, a horgászidény kezdetekor.

15.) A szépségverseny az emberi erőforrás menedzsment és személyzeti kiválasztás mindennapos módszertani segédeszközzé válna a pszichoteszt és a referenciakontroll mellett. Az üzletasszonyok így elért helyezésük arányában hordhatnának miniszoknyát.

Félretéve a tréfát, Fanni azt a legkomolyabban állította, hogy egy olyan országban, ahol teszem azt egy szimpla üzleti adósság vagy beszállítói tartozás időre történő visszafizetését a versenytársak a gyengeség jeleként értékelik, ott *macho* civilkultúráról kell beszélnünk. Nemcsak azért *macho*, mert vallásos körökben sok helyütt a női divatnak annyi teret engednek, hogy beérhetik egy fejkendővel, de ha egy kicsit ambiciózusabbak a hitbuzgalom terén, akkor arról is lehet szó, hogy csak egy sisakrostélynyi nyílást engedélyezzenek a ruhaburkolaton a szem körül. Így aztán a vallásos leányok számára sportról sem lehet szó, még az Európában élők számára sem, még egy iskolai tornaóra erejéig sem. Politikatudományi szakértőként még azt is észre kellett vennie, hogy katonai téren is megnyilvánul ez a *macho* hozzáállás: ha engedményt tesznek az izraeliek, mondjuk kiürítenek valamit, akkor a palesztin közhatalom bitorlói olyan lövöldözést rendeznek a kivonulók körül, hogy úgy állítsák be azt, mint ha kiverték volna őket. Így aztán nem mennek, az istenért sem...

A politikai hisztéria jellemzésére legjobb példa talán a házrombolások esete. Mint ismeretes, a brit mandátum idejéből ottmaradt törvény alapján a hatóságok lerombolhatnak olyan házakat, amelyekből terroristák indultak újukra, vagy amelyekből támadást indítanak. Hogy, hogy nem, mindig körülbelül annyi házat rombolnak le, ahány izraeli civil esik áldozatul az ellenállásnak. Egy lerombolt ház mindenkinek rettenetes csapás, a palesztinok számára duplán az, mert izraeli területfejlesztési koncepció szerint a palesztin területek egésze mezőgazdasági besorolású, ezért építkezésről, akár csak a lakosság természetes növekedését kiszolgáló építkezésről is, nem lehet szó. Az elvesztett életet már nem lehet visszaadni, a házakat viszont újjá lehet építeni. Angela Godfrey, izraeli polgárjogi aktivista nem kevesebbre vállalkozott, minthogy adományokat gyűjt Izraelből és a széles nagyvilágból arra, hogy a lerombolt házakat újjáépítse. Egy házra \$4000-t tudnak költeni, eddig 20 ilyen ház felhúzásáról számoltak be. Az aktivista elmondása szerint legnehezebb dolga saját szomszédaival van, jeruzsálemi környezete azonban nagy vonalakban tolerálja az ő tevékenységét.

Fanni egyik házszomszédja még régebben elmesélt egy történetet 1956-ból, amikor a házukból felkelők orosz katonákra lőttek a Moszkva téren, az emelkedőn. Hamarosan egy tank érkezett, amelyből kiszállt egy tiszt és tolmács segítségével közölte, hogy ha folytatódik a lövöldözés, kénytelenek lesznek szétlőni a házat. Majd páncélosával együtt elcsörömpölt. A lakók erre felkérték a forradalmárokat, hogy a tetőn át szíveskedjenek távozni. A géppisztolyos fiatalemberek rövid tanácskozás után megszívlelték a kérést – a ház egy új irodaház szomszédságában mai is áll. Azóta persze nagyot fordult a világ, de erre a történetre emlékezett vissza Fanni, amikor megfigyelőként részt vett az Európai Parlament nemrégiben rendezett meghallgatásán erről a zord témáról. Az érintett népek ugyan nem tagok, de az Unió sokat költ a térségre, külpolitikájának sarkköve a segélyekkel való befolyásszerzés, tudni akarja tehát mi mennyi. A nyilvános közmeghallgatáson civilszervezetek, a palesztin és izraeli fél egy-egy magas rangú képviselője és számos tapasztalt érdeklődő, általában elkötelezett megfigyelő vett részt. A legrabiátusabb támadást az izraeli kormány házromboló politikája ellen egy másik izraeli zsidó civilszervezet aktivistája intézte, kifejtve, hogy itt minden esetben kollektív büntetésről van szó. Az izraeli hivatalosság által küldött képviselő válaszában plasztikusan leírta azt a jogi eljárást, amelynek végén terroristák büntetésével kapcsolatba hozott házak lerombolásáról lehet szó hazájában. Tehát nem a sereg rombol valós időben, hanem ügyvédek kezébe kerül a dolog, el lehet jutni akár a legfelsőbb fórumokig, ahol minden esetben bizonyítani lehet, hogy az illető család megpróbált tenni valamit, a házukat megszálló fegyveresek ellen. Ezeknek az eljárásoknak azonban – hivatkozott a küldött az elmúlt évtized statisztikáira – rendre az a kimenetele, hogy bebizonyosodik, e „megszállt” családok tényszerűen szívvel-lélekkel a fegyveres harc mellett vannak és semmi, a baljós jövőjük tudatát eláruló, ellenérzésről nem tesznek tanúságot. Akárcsak az öngyilkos merénylők családjai, akik gyakran a médiában tesznek később önkéntes tanúságtételt elégedettségükről... Márpedig a terroristákkal együttműködő palesztinok jövője baljós – épp annyira, mint baljós dolog terroristának bekapcsolt telefonnal mászkálni. A mozgatórugók után kutatva ennél mélyebbre már csak pszichológiailag lehetne hatolni, a tényszerűség mögé nézni már jogi eszközökkel senki sem tud – fűzte hozzá az izraeli belügyminisztériumi tisztviselő.

Nemcsak ez a *macho* gazdasági kultúra okoz bajt a palesztinoknak. Ezeknek a nehéz sorsú levantei és öböl-menti üzletembereknek (üzletasszonyok nincsenek, mint főnévi igenév n betű nélkül) problémájuk van a kamattal is, akárcsak a reformáció előtti kereszténységnek, és a politikai munkatársnak az is nyilvánvaló, hogy aki nem tud kamatot kérni kölcsönadott pénze után, annak a piacgazdasággal, mint olyannal is meggyűlik a baja. Vagy ami még rosszabb, úgy antiliberalisak, hogy sohasem fognak eljutni egy társadalompolitika által dominált tervgazdaság elfogadásáig – ami ugye „másik tészta”, de ma már újra érdekes

lehetne. Persze Fanni nem a médiából tájékozódik arról, mit is tart az iszlám a pénzügyekről, és neki fáj az, hogy hasznosíthatatlanul paragon hever az a mélypszichológiaiakinak tekinthető tudáskincs, amelyet zord, de a való életre mindig figyelemmel lévő vallástudósok halmoztak fel az adósság megfizetésének tapasztalatairól írott fóliánsaikban. Ő tehát, amikor mondjuk Londonban járva Iszlám Bankkal találkozik, amely műveleteiben igyekszik e magvas tanításokból érvényre juttatni valamit, akkor fájdalmasan tudatában van a vonatkozó tradíció meddő gazdagságának! Egy pillanatra sem tudja ugyanis szem elől téveszteni, hogy a sem a nemzetközi bankvilág, sem pedig annak valamely helyi érdekű zárványa sohasem lesz képes kezelni és működtetni semmiféle kulturális tradíciót!

Ha ebben az ügyben kényszerű pesszimizmus töltötte is el Fannit, egy másik összefüggésben elgondolkozva jól szórakozott. Az a friss muzulmán – szemita-protestáns – magyar kulturális kevercs, amely őt kitette, sok szempontból különleges. Egy szempontból azonban kifejezetten unikális. Olyan belátással ajándékozta meg őt, amelyet más, nem mohamedán kultúrából jött embernek nem adatik meg, és amely felületesebb interkulturális érintkezés útján sem szerezhető meg. Politikatudományi disszertációjának témájául annak idején a normák, és szankciók szociológiai természetének vizsgálatát tűzte maga elé, a viselkedési szabályok változását illetve a normaszegések szankcionálását vizsgálta és csak dolgozata legvégén vont le vizsgálódásaiból egy-két politológiaiilag vagy az üzleti kapcsolatokban is hasznosítható következtetést. Megpróbálta megtámadni azt, hogy léteznek kulturális univerzálék, tehát minden kultúrában érvényes alapvető viselkedésformák. Kutatásának egyik ága elvezette annak vizsgálatához is, van-e a mai előrehaladottan globalizálódott világban olyan jelenség, amely az egyik országban kötelező, a másik országban pedig tilos. Az ilyesmi ritka, mint a havasi gyopár. Nos, egyik példája a Tunéziában tilos női fátyolhordásról (*bijab*), amely más iszlám országokban pedig kötelező, manapság politikatudományi gyúanyagává vált azokban az európai országokban, ahol számottevő – mit számottevő: hatalmas – muzulmán népesség él, de a társadalom az 1900-as évek elején megvívott politikai harcokat követően elvilági-asodott és vallásilag semleges közéletet kíván.

Népiség

Már régóta volt egy Tuskolány nevű nyaralója is Kapolcson, ezen a hétfőgén is e tusculanumba húzódtott vissza, mint mindig, ha munkája pár nap szünetet engedélyezett neki. Képviselője a Belügyminisztérium római parti üdülőjét preferálta, ha kánikulai hétfőge elé néztek és alkalomadtán neki is követnie kellett oda munkaadóját, hogy szombat délután és vasárnap délelőtt is dolgozzanak. Fanni nem kívánczolt odajárni, valahogy nem tudott szabadulni attól a ködös érzéstől, hogy körülötte a fűben, a csónakházban és a medencék partján mindenütt fáradt kopók pihennek. A Balaton-felvidék az más volt. Kapolcs helytörténetéből is ki tudott hámozni valamit, ami nem riasztotta őt, hanem neki szólt sajátlagosan, az ő napi feladataihoz szolgálhatott biztatást nyújtó háttérül. Azt szokta mondani, hogy aki a Balaton-felvidéken ebben a faluban jár, annak szükségképpen Szent Lászlónak a Temes melletti győzelmére kell emlékeznie. Annál is inkább mert e győzelem emléke kivételesen nem egy nagy sírhalom, hova a legyőzött ellenség el lett temetve, hanem egy nagy velünk élő nép, a mandulaszemű kunok népe, akik ugyan egykor fegyverrel rontottak be ide, de kiket László legyőzött s maradékaikból édestestvéreket szerzett a nemzetnek. Először Kapolcs vezérlete alatt törtek be a kunok Erdély felől, másodszer a Duna felől; László mindkétszer személyesen csatázott velük. 1091-ben végleg visszaverte őket, majd vezérüket is megölték. A kor szokása szerint a legyőzöttek néhány élve maradt harcosát a Káli-medencébe telepítették, akik vezérükről nevezhették el a települést. Később az előrenyomuló tatárok elől az országba bekéredzkedő többi kunokat és jászokat már összefüggő tömbökben a magyar nyelvterület központi részén telepítették le. Biztosítva hagyományos életkereteiket és szokásrendjüket, minek fejében tíz kun főember különös nomád ceremónia keretében népük szokása szerint tette le az esküt, hogy a magyarok földjét a király híveiként a tatárokkal és más népekkel szemben megvédik. A kunok és a közéjük ékelt, szintén Keletről érkező jászok azonban – lévén hagyományaikban és szokásaikban a magyarokhoz nagyon hasonlóak – a XVIII. századig autonóm berendezkedésük, a területi alapokra épített önkormányzat dacára is fokozatosan beolvadtak.

Fannit ebből a történetből az ragadta meg, ahogyan nemzetalkotó eleink megengedték a letelepítetteknek hagyományos életkereteik megőrzését és – mi több – a legyőzött vezér kultuszát. Ha ezt megengedték, akkor sok más kis szabadságot is megengedtek nekik minden bizonnyal, amelyet a történelem már nem jegyzett fel.

Budapestre visszafelé araszolgatva azon spekulált, minden fájdalom nélkül, hogy ők, palesztinok a világ egyetlen eltartott népe. Hosszú évtizedek óta segélyszervezetek és manipulátor-heccelők adományait húzzák, és cserében főfoglalkozásszerűen szaporodnak és ellenállnak. Sérelmi politikálásuk

kulminálásaképpen immár évtizedek óta hiszterizáltan és üzemszerűen ölnek is. Hiszterizáltan: ez annyit tesz, hogy nem tesznek különbséget a számukra minden további politizálás nélkül elérhető és a csak vérrel elérhető irredenta célkitűzések között; üzemszerű pedig annyit tesz, hogy ebből élnek, mint a régi hivatásos forradalmárok, ők főfoglalkozásszerűen rombolnak, amit érnek. Ez a *megélhetési ellenálló* tevékenységük – a vendégmunkások hazautalásaival együtt – szerény, de fenntartható növekedési pályára állította őket, immár több mint ötven éve. A hazautalt pénz, meg a katonáknak való, persze nem csepeg le a hazai gazdaságba, abból nem lehet megtakarítani és tőkét felhalmozni, az csak az importnak ad tápot. Erről a stabil pályáról letérniük sok harcos és családja számára mégis a tisztas megélhetés feladását jelentené. Innen a mindenféle rendű és rangú fegyveresek intranzigenciája, a békés életre való képtelenségük, amelyet nem tud mérsékelni a családok többi részének józansága. A mindig filcöltönybe öltöztetett egykori vezér személyébe merevült katonai ellenállás nem más nekik, mint a munkahelyteremtés politikája és a középosztálybeli megkapaszkodás esélye a túlnépesedés feltételei között.

Szerette az arab férfiak mokány képét, olívaszínű homlokát és égő tekintetét, amelyeket az arcszínénél sokkal sötétebb haj vagy akár bajusz keretezvé, az összhang mindig kontrasztosan valósult meg. Ez a kontraszt Európában sem volt nagyobb, hiszen a világosabb hajátlagot haloványabb színű bőrrrel kell összevetni, ha egy arcot egészében akarunk meglátni, megjegyezni. Fanni észrevette, hogy Ázsiában és Afrikában hiányzik a fizimiskák e kontrasztossága, ott az arcok érdekessége inkább a vonásokon alapul egyedül. Bensőséges jó érzés volt számára a sudár farmernadrágos, tornacipős arab fiatal emberek vége-láthatatlan tömegének látványa. Büszke járásuk szépsége, szemet gyönyörködtető mozgáskombinációik talán nem érik el a fekete emberek legendás mozdulatkulturáját, de jó volt neki arab nőként másoknál odaadóbban, mondhatni delejezetten csodálhatni ezt a látványt. A dél-mediterrán nők korpulenciája számára a mértékadó szépségfogalom régiességéről tanúskodott, ő azonban személyesen már nem ezt az ideált követte. Az ő haloványabb bőre tiszteletreméltóan elegánsnak számított a népiesen füstös képű övéi között, ők gyakran megnézték és berbernek vagy éppen egyiptomi kopt származásúnak vélt.

Fanni ismerte a férfit pillantás lelki mechanizmusát. Ha metrón érte el őt, akkor a férfi bármely kezdeményezése pusztába kiáltott szó maradt. Hiszen ott a túlszűfolttság és túlközelség miatt minden nő olyanira lesütött szemmel vagy könyvbe temetkezve utazik, mintha Keleten szocializálódott volna. Ha azonban a nyílt utcán érte el őt ez a pillantás, és ő „adásba került” tőle, akkor jellegzetesen és nőként reagált rá. Elébe törekedett a férfinak, haladt előtte és közben ráfixált a követésre, a tarkóján érezte a férfi pillantásának sütését, olybá vette a dolgot, mintha egy különösen konfigurált táncot lejteneének együtt, de ennek kommunikatív módon az égvilágon semmi jelét nem adta. Csak várt, várt arra, hogy történjék valami – ő a maga részéről vonzani kívánt, kész volt a folytatásra, biztatásra azonban még egy visszapillantás erejéig sem vállalkozhatott. Ha nagy néha, még egyedülállóként az effajta passzív adásból mégis valami akció kerekedett, akkor az nagyjából a következő program szerint zajlott – már amennyiben az effajta eseményeket az asszony egyáltalán irányíthatta. Első alkalommal, soha sem engedte meg hazakísérni sem magát, a csókot is csak később engedélyezte, a továbbiakkal is lányos módon megváratta udvarlóit. Az első vacsorameghívás elfogadása ugyanakkor számára a teljes odaadással volt egyenértékű.

Esszécevely dialógusban

Egyik hétvégén, amikor férje egy szociológiai kutatás ügyében loholt, munkaadó képviselője szabadságon volt (és csak telefonon érintkezett vele – alig másfél óránként), fia pedig egy Balaton-felvidéki gyermektáborban,* Fanni látogatót várt Amina Khaled személyében. Már napok óta izgalomban volt, annyira készült erre a felkavaró találkozóra. Amint a férfiak szeretnek várni egy nyugodt helyen egy hölgyre a megbeszélés randevún, ugyanolyan kellemes várakozással nézett ő is az e találkozótól várható intellektuális felélénkülés elébe. Ennek a várakozásnak volt egy pszichológiai alapja is: Fanni beszélgetőpartnereit – Amina kivételével, aki maga is törekedett a pontos és összefogott beszédre – ugyanis gyakran elfogta az az érzés, hogy a tudósasszony a diskurzus során felkap egy témát, majd idő előtt elejti azt, anélkül, hogy kimerítőlegesen meg tudták volna beszélni, nekik még igényük lett volna arra, hogy tovább rágják a mondanivalót. Aminával kevés szóval is meg tudták egymást érteni.

Bár múltja nem ezt sejteti, valóságos Bonnie volt ő egykor (Clyde nélkül), Amina ma már gyakorlatilag outsidernek számít a palesztin politikai életben. Fanni pedig, mint láttuk, mindig olyan szellemileg igé-

* A szerencsétlen szerint ez a spártai jellegű magániskolai tábor inkább egy redukált életkörülmények közötti túlélési gyakorlatnak, esetleg leveleoktatásnak volt tekinthető.

nyes és egészen különleges álláspontot foglal el politikai kérdésekben, amelynek integritására és koherenciájára (és tegyük hozzá: szilárd hazafiasságára) féltékenyen vigyázott és amely abban összegezhető, hogy ő a mihamarabbi saját államalapítás kérdésében a rossz szomszédal mindenkinél puhább lenne a béketárgyaláskor, a saját belügyek alakítása szempontjából azonban kérlelhetetlen demokrata volt, annak is a közvetlen demokráciás (régén közvetlen akciós) baloldali fajtájából.

Amina (ma már) került a repülőutazásokat, ezért a római gyorsal érkezett a Déli pályaudvarra. Gyermekkorában sokszor kérte szüleit, vinnék el a vasúti sín mellé, és megbabonázva hallgatta, ahogy rohan felé a vonat. Kicsit később, már önállóan megközelítette a síneket és fémpénzt helyezett el rajtuk, figyelve a hatást, egész testében remegve, ahogy a vonat közeledett. A repülőgépeket (ma már) egy sajátos szempontból nézte csak: szerette megközelíteni a központi európai repülőterek kifutópályáit, már amennyire ez a kerítéstől és az egyéb láthatatlan védelemtől lehetséges volt. Sokszor ellátogatott a legközelebbi, kerítésen kívüli helyre, a leszállópálya kezdetéhez legközelebb és figyelte az egy irányból érkező, lassan úszó gépek landolását. Sohasem tudott ezeken a helyeken egyedül lenni. Kivétel nélkül minden forgalmas európai repülőter környékén lesi fotósok kis csoportja dolgozik és „eseményre” várva lézeng ott – számukra ez a lottózás sajátos szakmai formája: ha csak egyszer bejön nekik egy „esemény” lekapása, akkor már megérte...

Amina került az autózást is, de más, kevésbé személyes, gyakorlatiasabb okból. Meglátása szerint Európában ma már újra nincs autósstráda-hálózat, csak autóutak vannak. Hiszen minden autósstrádán lassan a külső sávot a folyamatosan vonuló teherautó forgalom foglalja le. A személyautók ezért egyáltalán nem is húzódnak ki oda, legfeljebb egy-egy gyengén látó öregasszony. A kamionok viszont olykor bejönnek, amikor óránként 3-5 kilométeres sebességkülönbséggel megelőznek egy restebb furgont – a benzinnel takarékoskodás okán sohasem nyomják le tökig a gázt. Márpedig, ha a teljes személyautó forgalom egy belső sávra korlátozódik, akkor vagy építeni kell egy harmadikat és ezzel helyreállítani a korábbi állapotot, vagy elfogadni azt a tényt, hogy a leglassúbb sofőr tempója határozza meg az út átteresztőképességet. Amina a tempós és erélyes élet- és autóvezetés híve volt, ezért Európában nemigen vette igénybe autóját távolsági közlekedésre.

A látogató letette csomagjait a neki szánt szobába, ledőlt egy keveset csak éppen egy ebéd utáni kurta szieszta erejéig, majd a két barátnő felkerekedett és egymásba karolva sétára indultak. A közös ismerősök hogylétének megbeszélése után a beszélgetés fonala csakhamar elvi-politikai kérdések megtárgyalására terelődött. Ekkor már nem kart karba öltve haladtak, hanem egymás mellett úgy, hogy ki-ki gyakran elmerült önnön gondolataiba és csak egészen kivételesen kapták el egymás tekintetét, vagy fordultak egyáltalán szembe egymással.

- Szerinted meddig még? – kérdezte Fanni.

- Hát, amíg nem áll helyre az intézményeinkbe vetett közbizalom, addig nem lesz érdemi változás, csak ez a mindent eltakaró, esztelen anarchia.

- Jaj, én nem belpolitikára gondoltam, hanem az iráni nukleáris fegyverkezésre! Fanni számára a stratégiai gondolkodás katonapolitikai kérdésekben kötelező volt. Irak már egyre kevésbé érdekelt, feltételezte, hogy akármi lesz is ott a dolgok meg a választások kimenetele, az ország hosszasan magába fordul és önépítkezése okán a régió egészének szintjén egyre kevésbé rúgnak majd labdába. Várakozása szerint Iránban dőlhetnek el a térség erőviszonyai, mégpedig a közeljövőben.

- Hát ezek ott a Közép-Kelet önérzetes és hegemóniát kereső franciáiként nem cicóznak. És ez komoly eltolódást hoz majd az erőviszonyokban, mert először érhet el az iszlám világ stratégiai paritást az ellenéggel. Azt észreveheted Te is, hogy Pakisztán nem volt elég ehhez, mert ők egy másik kontextusban már ki vannak egyenlítve. India miatt azokat a fegyvereket – mint a szovjet amerikai viszonyban – elég megtesztelni és bemutatni, nem kell bevetni is ahhoz, hogy kifejtsék hatásukat.

- Hát az irániakból én is kinézem, hogy ha majd már kilogramm-szinten tudnak előállítani dúsított urániumot, azt alkalomadtán be is vetik majd. Akkor persze mi sem visszük el szárazon, kis Kasszandrám, mert ezek nem elrettentésre gyártanak, hanem bevetésre!

- Én ezt inkább úgy látom, hogy ha egyszer az arab világnak vagy a szélesebb értelemben vett iszlám világnak atomfegyvere lesz, akkor az nem stratégiai paritást hoz majd magával, hanem attól végre érvényesülni tud majd elsőprő fölényünk szövetségi rendszerben, területben és élőerőben.

- No és feltételezed, az érintettek ölbe tett kézzel bevárják, majd és aztán túriks ezt? Végül is eddig minden nukleáris hatalom paritás elérésére igyekezett, és azon túl nem voltak céljai; ám az iszlám köztársaság az első, amely úgy tör atomerőre, hogy egyben doktrínába foglalta (és minden péntek este minden mecsetben elharsogja) egy ország megsemmisítésére irányuló szándékát. Szerintem ezen a módon nem megsemmisíthető Izrael anélkül, hogy mi is ne károsodnánk velük.

- Hát majd lesz kardcsörtetés, az biztos. Talán ENSZ-határozat is. De megelőző támadás az nemigen lesz, ha a berepülő gépek szoros kötelékben repülnek is és ez a radarképernyőn egy utasszállítónak látszik is. Ezt az 1981-es Osirak likvidálása után még egyszer aligha lehet majd eljátszani. Előtte még nekik meg kellene semmisíteniük a Libanonban állomásoztatott rakétahadosztályt is, az önmagában is kemény dió. Ami meg a nukleáris fejlesztéssel foglalkozó helyszínek felszámolását illeti, légitámadás esetén ahhoz bunkertörőkre lesz szükség, mert nagyvárosok és villanegyedek alatt vannak az urándúsítással foglalkozó laboratóriumok.

- De mégis, én nem tudom elképzelni, hogy Amerika vagy akár csak Európa is kivárná az iráni törekvések végét. Tudod, milyen paranoiások ma... Egy beosztott banktisztviselő, akit rugalmasságra kérünk (tudjuk: bankban ez lehetetlen kérés), előbb fontolna meg egy apró eltérést a szabályoktól szívességből, mint Amerika azt, hogy lélegzetvételnyi szünetet tartson a terror elleni háborújában.

- Delila drágám, ha más nem, hát *mi* tudjuk, hogy az nem paranoia! Jó okuk van rá, ismerjük el! Amina néha ezen a muzulmán nevén szólította őt.

Fanni számára ez a típusú politikai gondolkodás jellegzetesen palesztin. Egyfelől úgy, hogy sajnos biomasszának tekinti az egyszerű embereket. Pedig ők az arab világ legképzettebb és legelvilágiasodottabb népe, a demokratikus kontrollok nélkül működő politikai vezetés mégis gyakran instrumentalizálja (eszköznek használja) a vallást, összemosván ezzel a nemzeti jogérvényesítést az iszlám fundamentalizmus felszabadítás-teológiájával. Márpedig ez az elegy ma a világ legbaljósabb politikai tendenciája, az erőtlen palesztinoknak pedig egyenesen maga a méreg. Másfelől úgy is jellegzetesen palesztin ez a megközelítés, hogy kapásból katonaira vesz egy társadalmi konfliktust. Mint ahogy Amina is, aki pedig már évtizedek óta nem akciózik, ha egy olyan postára vagy pénzintézetbe teszi lábát, amely szokatlanul kong az ürességtől, akkor önkéntelenül először azt nézi meg, éppen nem golyózápor szünetében hasalnak-e az ügyfelek. A magyar asszony a palesztin politikai cselekvést azért kárhóztatta, mert mindig másoktól, külső nagyobb hatalmaktól várják a megoldást, és mindig szélesebb szövegösszefüggést keresnek a magukénál, egyre katonásabbat, egyre távlatosabbat a közvetlen helyi konfliktus politikai feloldásánál. Ez a helyi gondokat nemzetköziesíteni igyekvő megközelítés még akkor hatalmasodott el a politikai közgondolkodásukon, amikor a politikai vezetőknek éveket kellett Tuniszban tölteniük.

- No és nem hallottál még arról, hogy az izraelieknek is vannak bunkertörő fegyverei? – kérdezte Fanni.

Az én barátném egyáltalán nem tud héberül, de talán ezért idealizálja az izraelieket – gondolja Amina. Márpedig az absztrakt idealizálás – kiváltképpen – imaginárius nemzetképek kialakításakor – közismert gondolkodásbeli gyengeség! Ő egy kicsit megtanult héberül úgy, mint sok palesztinra is ráragadt ez a nyelv a tévén és a munkavállaláson keresztül. Nem használta viszont a sékelt soha, mint fizetőeszközt. Nem kellett közelről kiállnia egyes zsidó emberek harsányságát, rámenősségét, könyöklését sem. Nem kellett hallania Tel-Aviv utcáin a türelmetlen dudálás hangzavarát. Olyan ez az ő érdeklődése, mint az ismert szólás: „szeretem az emberiséget, csak az egyes emberek mennek az idegeimre”. Egyébként Amina maga is szívesen bekerült volna egyes zsidó orgánumokba, lett volna mondanivalója és kölcsönösen elfogadható módon elő is tudta volna adni azt. Mégis valahogy sohasem jött össze a dolog. A Television Francaise Juif számára (műholdon is fogható francia nyelvű zsidó televízió – mindenki zsidó a szereplők közül, így igen tömény jelenségnek értékelhető) például már volt egy megállapodott stúdióbeszélgetése a Leila néven elkövetett régi repülőgép eltérítéséről, de valahogy aztán ez nem valósult meg.

Fennhangon pedig így folytatta: – Nézd, én közelebről ismerem őket, még a tévéjükbe is gyakran behallgatok, és nem heroizálnám őket – sok mindent tudnak, azt meg kel hagyni, de távolról sem mindenhatóak. A kis naivak persze azt képzelik, ha egymillióval még többen lehetnének, már azt tehetnének, amit akarnak... No de hagyjuk ezt, nem az a lényeg, mit gondolnak az izraeliek, hanem az, hogy mit tehetnek meg valójában. És nekik sikerült elérniük azt, hogy a világ kettős mércével mér. Amit megenged nekik, azt nem engedi meg nekünk.

- Én ezt nem így látom. Valójában a bosszú hisztériájának gyökere az, amikor úgy érzed, hogy a világ, de különösképpen Amerika kettős mércével mérne, amikor a közel-keleti konfliktust kezeli. A Te népi-séggel-fajissággal és intellektualizmussal kevert hazafiassághoz nem illik ez a butaság... Én érzem Amerika megtartó kezét népünk fölött. Tudom, ha valamivel, hát ezzel aztán páromat ritkítom az arab világban. Mégis látnod kell, hogy ha nem éppen zsidókkal állnánk szemben, akkor az elkövetett atrocitások miatt – amelyekhez képest az 1948/49-es év leányálomnak minősíthető – már rég a Jordánon túl élne a palesztin nép. És azt is látnod kell ugyanakkor, hogy az effajta kitelepítéstől nekünk nem kell félnünk – kivéve talán, ha egyszer egy szeptember 11-éhez fogható méretű akció jönne össze azoknak, akik a marokkóban tartanak bennünket – mert az izraeli közvélemény, meg a közel-keleti kérdésekben egyedül mértékadó Egyesült Államok és az annak farvizén szemezgető Európai Unió politikája ennek garantálhatóan útjában áll.

- Hát igen, én is gondoltam már arra, hogy ez az alapvető amerikai háttértámasz nélkül mi nem tudnánk ellenállni – kérdés, nagy kérdés ugyanakkor, hogy ha összejön nekik egyszer egy a buszrobbantásoknál nagyságrenddel nagyobb diverzió, mondjuk egy vegyigyár felrobbantása, amely a környéken ötven évre elpusztít mindent, ami él, nos akkor is a helyén marad-e ez a háttértámasz?

- Ettől az enigmától egyáltalán nem függetlenül, a történelmi tapasztalatok alapján azzal is tisztában kell lennünk, folytatta Fanni, hogy a vén Európa sem hezitál sokat, ha egy célkeresztbe került népcsoporttól meg kell szabadulni – ami a mai kevély európai iszlamistákat illeti, talán csak az késeletheti a politikailag nem egészen korrekt fellépést ellenük (*alábajigálásukat*), hogy gazdaságilag nem számítanak versenyképesnek. Ha ez a mérséklő faktor nem hatna, akkor, félő, már rég összemosta volna a közvélemény az intranzigenseket a mérsékelt tömegekkel.

Fanni, a kis naiv tényleg azt gondolta, hogy a zsidógyűlölet az a kapitalizmusra és a zsidók versenyelőnyére vezethető vissza, illetve ezek hiánya majd megkímélheti a muzulmánokat. Nem ismerte a kulturális antiszemitizmust, mondjuk egy Richard Wagner vagy Németh László ellenérzéseit, amelyek azon alapultak, hogy a tolakodó zsidók éppen elégtelen teljesítményre képesek csupán a kultúrában, irodalomban, zenében. Ha mai eszünkkel nem tudnók, hogy mindenféle címkézés, sommás kisebbségi megbélyegzés hova vezet, és annak ismeretében, hogy ez az elmarasztalás megfellebbezhetetlen tekintélyű művészek-től származik, a zsidók helyében ezt akár el is lehetne fogadni, és megkettőzni az erőfeszítéseket, hogy megfélemljenek a magasabb mércének.

- Egyelőre még nem minősülünk Európában sem betolakodóknak, megemészthetetlen népcsoportnak, tehát nincs kollektív büntetés a madridi robbantásért, a franciaországi gyújtogatásokért, kérelésekkért, a németországi összeesküvésért. Ez ugyanaz a minimális háttértámogatás Európa részéről, mint amit megfogalmaztunk az Egyesült Államok biztonsági szelepként jelenvaló mérséklő hatásáról. Nem érvényesül tehát semmiféle „kettős mérce”, az összarab propaganda ugyan szajkózhatja ezt, de mi egymás között azért ismerjük be, szükségünk van a szuperhatalom kegyére és az európai jóindulatra is. Persze, ha többre vágyunk, azért tennünk kellene valamit, ha mást nem, hát legalább megrizálni azt, ami szép rajtunk...

- Amerikáról ezt el tudom ismerni, és azt is hozzátenném ehhez, hogy ezzel szemben az európaiak meg a kínaiak udvarlásában én mindig azt érzem, hogy a mi hátunkon, a mi barátságunk révén akarnak befolyást szerezni a világban. Tehát ha velük tartunk, a konfliktusunkat örökkévalóvá tesszük, mert nekik csak az a céljuk, hogy ellensúlyként felnőjenek Amerikához. Azok az arabok azonban, akik nem a konfliktusból élnek, hanem a konfliktus miatt nem tudnak élni, azok szükségképpen csak az amerikai koordináták között elhelyezkedve várhatják sorsuk jobbrafordulását. És még egyet hadd tegyek ehhez hozzá: a zsidó lobby azért olyan befolyásos Amerikában, mert az arab hivatalosságok politizálásukban sokszor túllépnék azon, ami Amerika számára kezelhető volna. Ha meg tudnánk szabadulni szélsőségeinktől, ha az e szélsőségesek által feltüzelt arab közvélemény is közelebb kerülne ahhoz a reálpolitikai vonalvezetéshez, amelyet az arab kormányok zöme – fogcsikorgatva – folytat, akkor az erőviszonyok egyből sokkal kiegyenlítettebbek lennének.

- A helykeresés a pártpalettán azért nemcsak arab dolog. Érdekes megfigyelni, ahogy történelmi ellenfeleink elevickélnek a történelmi baloldaltól – fogott bele Fanni egyik vesszőparipájába. Mindenekelőtt Amerikában, ahol az Izraellel szimpatizálás független a politikai hovatartozástól és a republikánus keresztény fundamentalistáktól a közvélemény-formáló demokrata értelmiségig terjed. De Európában is, ahol pedig a baloldal olykor olyan harsány anticionizmust képvisel, ami olyan mintha mi irányítanánk.

- Tudod-e egyébként, hogy a Fehér Ház ovális irodájába csak egyetlen külföldi ország nagykövetének, egy arab ország követének van közvetlen bejárása, mindenki másnak egyeztetnie kell, ha látnia akarja az elnököt? Vagy tudod azt, mibe van az nekünk, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt, amely ma már nem tisztán keresztény szervezet (nevében már ott díszleg a Vörös Félhold elnevezés is), makacsul nem hozzáférhető a zsidó tagszervezetek számára? – kérdezte Amina, majd így folytatta:

- Legfőképpen mégis az EU politikai támogatása az, amely lelkiert ad ennek a mi ellenállásunknak, nevezd akár intranszigienciának. Az arab olajdollár önmagában nem volna erre képes, az EU az, amely főerőként legitimálja a jelenlegi politikai vezetést (amely még a szovjet időkben került a magasabb polcokra). Márpedig – ironikus mosoly játszadozott vékony ajka körül – aki legitimálja ezt a palesztin ellenállást (értsd a korrump hadúri államszervezetet, amely három részre osztja a palesztin társadalmat: a politikai osztályra, a harcosokból és politikafüggő kereskedőkből álló középosztályra és az eszélyes cirkuszi eszközökkel eszelőssé hiszterizált, oliván és pitán tartott arctalan tömegre), az egyben szükségképpen delegitimálja (fúrja) a zsidó államot is. Egy kis delegitimálás, tehát a létjog kérdésének látens feszegetése, még nem árt meg a zsidóságnak, kibírják, erkölcsileg úgyis magasan hordják az orrukat. Amúgy ami a média szintjén kis delegitimálás, az európai mindennapokban olykor értékelhető eredményeket hoz, gyakran pedig közvetlen akciókhoz (sírírka, éttermi petárdázás) vezet minden különösebb operatív összehangolás nélkül. Nem véletlen, hogy nem telik el nap, hogy ne jelentkezne be egy feltörekvő jobboldali radikális csoport valamelyik európai országból, hogy keressünk lehetőséget a stratégiai együttműködésre. Ilyesmire nekünk szerencsére nincsen szükségünk.

Aminának a torkán akadt a szó, nem tudta, hogyan terelhetné a beszélgetést a kívánt mederbe, ugyanis neki nem csupán az eszmecsere és a nézetek összehangolása volt a célja ezzel a beszélgetéssel. Ő a palesztin belbiztonsági szervek szoros megfigyelése alatt élt az ifjúkori – kicsit megváltoztatott néven elkövetett – repülőgép-eltérítési akciója illetve annak hihetetlenül pozitív kimenetele óta. Ezt ő tudta, róla környezetében ezt sokan fel is tételezték, ez tulajdonképpen természetesnek volt is tekinthető. Az európai diaszpórában azonban nem sokat törődtek ezekkel az összefüggésekkel, megbízatásai is eddig rendre a baráti arab államokban tett utazásaira korlátozódtak. Amikor azonban illetékes szervek tudomást szereztek mostani utazása szándékáról, egy durvaarcú de finomszavú tiszt jelentkezett be nála és egy csésze kávé mellett ellentmondást nem tűrő hangon előadta azt a szándékát, hogy Aminának majd most is beszámolási kötelezettsége lesz, ha visszatér útjáról. Indokolást is szükségesnek tartott és előadta az asszonynak, hogy az európai hadszíntéren ma minden információra szükségük van, mert ellenőrizhetetlen folyamatok indultak be (ez a fellengzős megfogalmazás annyit takart, hogy mértékadó Fatah-körök, akik nem kívánták kooptálni a magyar politológus nőt, kezdtek kompetitív potenciált látni benne). Amina személyes motivációjaképpen pedig hozzáfűzte, ha nem sikerül ellenőrzés alatt tartani Fannit, akkor kénytelenek lesznek egy lehallgató csoportot telepíteni a szemben lévő lakásba. Torkán akadt hát Aminának a szó, szeretett volna megpihenni a gondolatok e pergőtüzében, hogy összeszedhesse a maga gondolatait, illetve, hogy regisztrálhassa magában a hallottakat. Megértette ugyanis a szervek szándékának magasabb igazságát és küldetése szükségességét. A politikai eszmecserekhez szokott Fanni azonban nem hagyott neki szusszanásnyi időt sem, mert – a barátnők egymás közötti beszélgetéseinek mintáját meghazudtoló következetességgel – folytatni akarta rég kiérlelt és sokszor megrágott eszméinek ismertetését.

- A delegitimálás valóban nem árt meg nekik, amióta a milliós nagyságrendű szovjet emigrációval annyi megélhetési zsidó, etnopolitikai menekült, sőt, a legérzékenyebb fajtából való Ukrajnában nevelkedett maffiózó is érkezett, azóta saját magukat is sokszor alaposan delegitimálják. De egyvalamire jobban kellene vigyáznunk. Ezeknek csak nemrég volt dolguk a *gonosszal*. Vigyáznunk kellene tehát arra, hogy amikor borsot törünk az orruk alá – ennél (*a néhány ezer halottnál és megnyomorítottnál*) több nem telik tőlünk – akkor ne vigyük el a dolgot ennél is tovább, mint az irániak akarják, egészen a végső-kig, az *esztakológiai* mélységekig. Végül is nekünk csak együtt kell majd élnünk velük, nem úgy mint a németeknek. Vigyáznunk kellene egyfelől, mert az öngyilkos robbantóink beszerzése és bevetése túlon túl hasonlít az egykor Eichmann vezényelte logisztikai rendszer működéséhez – mindkettő egy tökéletesen bürokratikus gépezet. Másfelől pedig külön is vigyáznunk kellene, mert ez a mi gyűlöletünk nem olyan, mint a legtöbb (normális) gyűlölet a világon: nem az elhanyagolt szeretetből, visszautasított érdeklődésből fakad fel. Úgy kellene tehát ellenállnunk, hogy ne szűkítsük be a jövőbeni kiengesztelődés lehetőségét, mert itt egy a miénknel sokkalta szilárdabb akarattal állunk szemben.

- Mi az, hogy gonosz? Te a világban folyó küzdelmeket jó és gonosz harcának látod? Nem tudod, hogy minden emberi szándék és aspiráció, ha közlőrl nézzük, megérthetővé válik? Hogy a pokolba vezető út is jó szándékkal van kikövezeve?

- Valóban csak nagyon kevés dolog abszolutizálható, csak nagyon kevés dologról állíthatjuk, hogy a feltétel nélküli jót testesíti meg, vagy a megkötés nélküli gonoszt rajzolja ki nekünk. Éppúgy, ahogy az úgynevezett tények is majd mindig értelmezhetőek így is, úgy is. Azért mindig vannak megkérdőjelezhetetlen tények is, természetesen. Szóval nekünk mégis vigyáznunk kellene, mert ellenfeink szemében, ha valami megközelíti az abszolút gonoszságot, akkor a mi harcmódorunk az ilyen. Azt persze ők már nem látják, csak mi magunk, hogy ez a harcmódor bennünket, civil módra élni akarókat, jobban sújt, mint őket. Folyamatosan több embert veszítünk, több a sebesültünk és megnyomorítottunk, több a lerombolt házunk. Mi fetrengünk a gyűlöletben, nem ők. Köztük vannak jobboldaliak és baloldaliak, héják és galambok, nagyvonalúak és vallási fundamentalisták. Egyikőjük sem elvakult azonban annyira, hogy adott esetben ne fogadjon el egy politikai kompromisszumot. Ezért az az igazság, hogy a mi *nemezisünk* sohasem késik, amióta az ellenállás erőszakos válfaját kényszerítették ránk önjelölt katonai tervezőink és pánarab barátaink (*csak a barátainktól ments meg istenem, az ellenségeinkkel elboldogulunk magunk is*), azóta stratégiaileg és a mindennapokban egyaránt egyre rosszabb helyzetbe, hovatovább elviselhetetlen bugyorba kerülünk. No de álljunk már meg egy percre valahol, sohasem iszunk már egy kortyot sem?

- Csak remélni lehet ugyanakkor – fűzte hozzá szárazon a demográfiai nagytrendekben gondolkodást barátnőjétől eltanult Amina, hogy az események végső kimenetele kedvezőbb lesz a tisztességes európai életet élni kívánó arabok számára, mert, ugye, egy előző hullámban úgy megcsappantották az európai szemíták számát, hogy minden statisztikus megegyezik abban, hogy a jelenlegi zsidó népesség Európában már elégtelen ahhoz, hogy száz év múlva is azonosíthatóan fellelhetőek legyenek még az öreg kontinensen.

- Hát igen, nincs elég antiszemitizmus most ahhoz.

A sétát megszakítva kevés bort ittak egy teraszon, jófajta somlóiból. A furmint fogyasztása közben – olyan apró kortyokban itták, mint a rövid italt, csak a nyelvüket dugták bele – mindketten arra gondoltak, milyen modern életvitelűek és szabadok is ők, minden rossz lelkiismeret nélkül. Azért az, hogy ez egyáltalán az alkohol kapcsán eszükbe jutott, jól jelzi, hogy ők még a *hibás* viselkedésnek minden alkalommal végére járó, fegyelemre szoktató légkörében nevelkedtek. Gyermeküknek viszont már azt sem lehetett a szemükre lobbantani, ha hibát követtek el, a szülő dolga a pusztá kármérséklés ilyenkor. Ezt a generációt inkább a felelősségvállalás és a kellő kezdeményezőkézség hiányával lehetett *nyomasztani*, ha egyáltalán. A sokáig tartó pohár borhoz a lányok előkaptak egy kis hordozható ostáblát és lezavartak rajta egy partit. Közben az eszmecsere Amina lekérdezési listája szerint folytatódott.

- Amit látványpolitizálásnak neveznek, folytatta Amina, nagyon bejön a palesztinoknak. Itt van például az Izraelben őrzött palesztin foglyok alkalmankénti éhségstrájkjának médiakezelése. Emlékszel, a legutóbbi sztrájk is az embertelen bánásmód miatt tört ki, a hatóságok nem engedték a mobiltelefon használatot, sőt a beszélőn is ráccsal elválasztották a feleket. Ez a sztrájk kezdetben több ezer résztvevőre terjedt ki, majd egyesek veszítettek elszántságukból, mások pedig kitarítottak egészen odáig, amíg aztán egy beer-shevai kettős autóbusz robbantás el nem térítette a médiafigyelmet „hősiességükről”. Ekkor a legkitartóbbak is azt a megoldást választották, hogy szóvivőjük útján bejelentették, a hatóságok nem zárkóznak el az elől, hogy enyhítsenek a foglyokat sújtó rendelkezéseken. Az európai sajtó vezető közlekedési hírként tálalta a megegyezést, illetve a kiegyensúlyozott hírszolgáltatás jegyében sokan hozzáfűzték, az izraeli fél cáfol minden tárgyalást és minden megegyezésről szóló híresztelést.

- Félek, eljártsszuk ezt a jóakaratot, ha ilyen értelmetlen akciókat tálalunk fel a minden közel-keleti hírre éhes európai fogyasztóknak.

- Ott van aztán a *raisz* halálának médiakezelése. Amikor Arafat meghótt, az európai média hetekig sutba vágta tájékoztatási kötelességét. Pontosabban, az Arafat köré csoportosult palesztin vezetők kezébe tette le a híradást, akik saját hatalmuk meghosszabbítására használták fel ezt az alkalmat. Mint a *gleichschaltolt* német média a harmincas években, vagy mint az öncenzúrázott szocialista média a hatvanas-hetvenes években, az európai sajtó egyhangúan – de tényleg egyhangúan – eltitkolta ezt a tényt a közvélemény elől és a gépre kapcsolt holttestet működtető eszközök műszaki állapotáról adott ki heteken át jelentéseket, mindaddig, amíg a korifeusok az utódlás kérdését nem rendezték egymás között.

- Hát igen, a sajtószabadság nem azt jelenti, hogy minden hír napvilágra kerül. A sajtószabadság valójában annyit tesz, hogy hosszabb időn át nagy disznóságot lehetetlenség eltitkolni. Örülök, hogy Te is úgy látod, Európa most nagyon fogékony a mi szempontjainkra, interpretációnkra és kommunikációnkra általában.

- Drágám, azért azzal tisztába kell jönnünk, látványpolitizálást csak addig lehet űzni, amíg nincsen senki, aki a politikusokat beszámoltatja, monitorozza. Ezzel pedig elérkeztünk az én másik régi vesszőpáripámhoz, az arab világon belüli kis autonómiák, más néven a gazdaság és az állam közötti független civiltársadalom hiányához. Ez minden nyavalyánk fő oka. Gondold csak meg, egy társadalom, ahol ezért az egyén számára is csak körülbelül értelmezhetőek olyan köznapi fogalmak, mint az alkalmazkodás, beilleszkedés...

- Még hogy nincsenek autonóm non-profit szervezeteink? Arab szempontból éppen a demokráciák problematikusak. Vajon tényleg létezhetik-e ott autonóm civilszektor? Hiszen azok az állampolgárok sem tekinthetők büntelennek (el is érjük őket alkalomadtán), akik megerősítő szavazataikkal hatalomba ültetik azokat a politikusokat, akik ellen mi minden erővel küzdünk... Amúgy pedig az Al-Qaida, az nem egy hálózat? A hálózat pedig definíció szerint civilszervezet! A háború is messzemenőig privatizált ma, ráadásul a *non-profit privatizáció* értelmében: az akció közben megölt operatív harcosaink közül sokan, a minél nagyobb tömeget magukkal a halálba rántani kész mártírok mindegyike – ezek mind „törölmetszett civilek”, népi felkelők.

- Pusztán civilnek láttatjuk őket, mert érezzük, hogy valamit szembe kell állítanunk akkor, amikor válogatás nélkül gyilkolunk, vaktában rakétákat engedünk fel városok felé, amely aztán érkezéskor gye-reklánnyok lábát csapja el. Az igazi civiltársadalom mindig a toleranciából sarjad ki. A ránk kényszerített intolerancia pedig arra kényszerít, hogy mindig válogatás nélkül tegyünk, amit pusztításban teszünk.

- Hja Delilám, a válogatás! A válogatás, vagy ami katonai értelemben ugyanaz: a célzás, az bizony a jóllakottak és türelmesek luxusa. Azzal, hogy mi lemondunk fegyvereink célra tartásáról, leegyszerűsödik számunkra az ellenállás harca. Csak ártani kell tudni! Nem érdekes, sőt teljességgel közömbös milyen erkölcsi áron, milyen élőerő veszteség mellett. Ezzel a harc „az a legény, aki állja” játszává alakul, mindaddig, amíg az ellenfél katonasága pusztán rendőrségként léphet csak fel. Ezt ők a kesztyűs kéz politikájának gondolják, valójában azonban ez a világpolitikai erőviszonyok miatt van így, és Amerika garantálja ezt nekünk. A válogatáshoz ráadásul, kritérium, technológia és információ kell. Céloznak az izraeliek a helikopterekről operatív ágenseink és katonai vezetőink megjelölt autóira elengedett rakétáikkal. E mögött a célzó képesség mögött egy jóllakott társadalom úri harcmodora és végrehajtásként egész brigádok információgyűjtő és információ-feldolgozó munkája áll. Én inkább zárójelbe teszem az erkölcsöt, amíg nekünk is cselekvési-manőverezési szabadságfokunk és pontosabb fegyvereink lehetnek majd. A pontos célzásnak, de a célzás tudatos mellőzésének is mindig politikai filozófiája van. A harmadik világ és a szegény ember fegyvere az, hogy nem válogat. És ezt nem is várja el tőlünk senki... A fegyvert viselő palesztin harcost pedig, mint tudod, azzal igyekszünk megvédeni a leválogatódástól, hogy népi harcosként *beágyazzuk* őket. Körülvesszük őket iskolával, kórházzal, családdal, amivel lehet. Így aztán, ha mégis leválogatják őket, bizony együtt pusztulnak el, mert mi nem engedjük a szelektációt, a jó piárunknak egyből vége szakadna, ha engednénk megvalósítani azt, hogy csak azok haljanak meg közülünk, akiknek kezéhez vér tapad! Azzal, hogy mi nem engedjük, az ellenség az egész világ szeme láttára felsül, mert hiába válogat, civil áldozat vagy járulékos kár nélkül nem tudja megoldani, hogy csak a harcost találja el. Ez a célzástelenség legitimálja aztán a mi harcmodorunkat, mintegy felhatalmaz bennünket, hogy a *magunk módján* dolgozzunk, a magunk módján haladjunk előre. Ezért mondom, hogy zárójelbe tesszük az erkölcsöt! Tehát nem lemondunk róla. Tesszük a dolgunkat, mert ellenállunk és közben megvárjuk, amíg alkalmilag erkölcsileg közös nevezőre tudunk kerülni a magunk szintjén.

Az olvasónak tudnia kell, ezt a beszélgetést nem valós időben hallja, hanem a szöveg úgy lett rekonstruálva, ahogyan az Amina feljegyzéseiből utólagosan összeállítható. Emberek természetesen nem ilyen szikár szövegezésben beszélgetnek, bizalmas barátságban élő asszonyok egymást közt még kevésbé, még ha politikával foglalkoznak is. A jegyzetek tehát pontosan adják vissza a gondolati tartalmat, de elsikkadnak a szituáció pontosabb körülrajzolása felett és mellőzik mindazokat a közbevetéseket, az elkalandozó figyelemnek azokat a tévelygéseit, amelyek megszakíthatják a beszélgetés értelmi összefüggését. Végül pedig e szerkesztett változat rendes mondatokra osztotta a ránk maradt tudós anyagot.

- Leválogatás, szelektálás, kontraszelektálás: de zord szók, baljós, hátborzongató szavak ezek! Jut is eszembe miért, volt idő, amikor a zsidókat szelektálták. Ők ezt addig elképzelni sem tudták, hogy ilyen – voltaképpen kontraszelektáció – megtörténhet a civilizált világban. Nevezetesen az, hogy alapértelmezés szerint mindenkit, akit el tudnak érni, halálra szánnak, és csak kivételképpen utalnak be éheztetéses-

fertőzések lassabb halálra egyes kiválasztottakat. Valóban, azt meg kell adni, a célzásnak-leválogatásnak ennyiben kultúrhistoriája (*orvostörténete*) is van, nemcsak filozófiája. No és mondd, miben áll az okos fegyverek filozófiája, Te (harc)modor-legitimátor?

- Az okos fegyverek robotrepülőgépek, helikopterről indítható rakéták, célkereső bombák filozófiája azon nyugszik, hogy az amúgy túlerőben lévő fél nem tudja, nem akarja, restelli vagy a közvélemény nyomásának engedve, eláll attól, hogy minden erejét bevesse. Valahogy úgy, ahogy egy besurranó tolvajt sem teríthetünk le, ha rajtakapjuk, sőt egy erőszakos rablót sem löhetünk le, mint egy veszett kutyát. Csak arányos választ adhatunk – így tartja a Nyugat erkölcsisége és annak jogállami manifesztációja. Arányosságon itt (*jus ad bellum*, illetve *jus in bello*)* a célpont *katonai értékének* és a válaszcsepés által okozott *kárnak* az aránya értendő. Ha pedig nem söpörhetnek el bennünket kényelmes módon, hát megpróbálkoznak azzal a fáradságos módszerrel, hogy ölnek ugyan, de csak a harcba induló vagy éppen tetten ért harcosokat vagy a mindenkori vezetőket.

- Az arányos válaszcsepés kérdésének sikeres felvetése bennünket véd. Ráadásul ezzel visszahoztuk a lovagiasság és férfias küzdelem régi fogalmait. Nemzetközi civilszervezetek vannak, amelyek egy fegyveres konfliktus lezárása után a mi érdekünkben a helyszínen tájékozódva dönthetnek arról, vajon az ellenfél által bevetett fegyverek nem haladták-e meg az arányos hadviselés mértékét. Jogi út lehetősége is adott, ha a válasz igenlő. Sőt azt kell mondanom, ma ez az igazságos háború egyik elfogadott kritériuma is.

- Ők az arányos válaszcsepés jogi kereteinek betartása érdekében úgynevezett okos fegyverek kifejlesztésén munkálkodnak. Az okos fegyverek attól okosak, hogy megkülönböztetni tudnak, mondhatni, megtanultak disztinquirálni, mint 12 év felett a gyerekek. A célzott csapásméréshez leggyakrabban műholdas vezérlés, és komoly információfeldolgozási kapacitás szükséges, tehát pazarlóan költséges. Máskor, főleg amikor operatív tisztjeinket veszik célba, vagy mártírjaink tartóit, akkor valaki elhelyezi a robbanóanyagot a kocsijába, és azon a napon, amikor éppen abba ül be, kap egy telefonhívást, amit ha felvesz, és saját hangján megválaszol, akkor ezzel automatikusan tűzparancsot ad ki maga ellen. Egy harmadik módszer, amikor a megjelölt autó célkereső rakétacsapás célpontja lesz. Egy negyedik módszer, amikor a tisztünk telefonja robban fel. Minekünk ebbe az utcába nem érdemes belemennünk. Elég, ha meg tudjuk akadályozni azt, hogy egyenként le vadásszanak, tehát célozzanak. Legfeljebb arra kell vigyáznunk, hogy az egyszerű palesztin ember szemében ne istenítéletként hasson, amikor egy ismert operatív tisztet kísérlőjével együtt az égből célzottan tiszta villámcsapás ér. Ezt pedig nem tehetjük másként, mint hogy *vattát* alkalmazunk. Ezzel a vattázással fenn tudjuk tartani a 10:1 arányt a „célzott” csapásmérés elszenvedésekor a civiláldozataink javára. Ezek a számok leolvashatók az izraeli hadsereg honlapjáról és fontos érvként szolgálnak nekünk a nemzetközi szervezetek előtt folyó jogi csatában. A vatta tisztjeink körül önkéntes élőpajzsot alkotó gyerekekből, nőkből áll. Bizony nőkből is, tudod mennyire nem veszik emberszámba sokukat a családjukban: Hát azzal, hogy ilyen pártmunkára vagy akár mártíromságra jelentkeznek, voltaképpen politikai öntudatra ébredésüket demonstrálják.

- Fonák demonstráció, azt meg kell hagyni. Én inkább ezt a nők operatív kizsákmányolásának érzem. Félek, mi már abban a fázisban vagyunk, amikor az öngyilkosjelölnél az agresszió önmaga ellen fordul.

- Sok szónak is egy a vége, azzal, hogy megakadályozzuk őket a célzásban, hogy *járvulékos kár* (mint a gyógyszer nem kívánt mellékhatása) nélkül nem engedjük őket csapást mérni, ezzel elégségesen delegitimálhatjuk őket, kivált hogy az európai sajtómunkások között épp elég van, aki partner ebben. Élőerőnk pedig, mint tudod, van elég.

Ez a fásult, ok nélküli magabiztosság, sőt önelégültség kicsit meglegyintette a magyar asszonyt, de felszisszenés vagy akár erkölcsprédikáció helyett inkább a maga filozófiájának próbált meg hangot adni.

- Amina kedvesem, nem gondold, hogy éppen a nők alávetettsége, az emberi jogok és a kis autonómiák megalapozta civilkurázsi híján tudjuk csak veszélyeztetett vezetőink környezetében tartani kíséretüket, *beágyazni* népi harcosainkat, útnak indítani robbantásra felkészített népi öngyilkosainkat? Már amíg lehetett. Én a nőktől inkább azt várom, hogy ők fognak elsőként rést ütni a vallási parancsok uralta

* *Jog a háborúhoz, jog a háborúban.*

társadalmon. Egy vallást megreformálni persze sokkal nehezebb ügy, mint szekularizációra biztatni. Ezért nem az iszlám megreformálása a cél, hanem a szekularizáltabb élet lehetősége. Ez nálunk mindig adott volt, csak újabban gond ez. A férfiak gyakran ördögi körbe kerülnek: méltatlannak érzett társadalmi helyzetüket becsületükön esett csorbaként élik meg. Ez aztán törlesztésre ösztönzi közülük a legvérmesebbeket. Ez a *szégyen és becsület* összetartozásának büszke arab kultúrája – akit szégyen ér, annak nem az okokat kell keresnie, hanem kemény fellépéssel a becsületét kell helyreállítania. Palesztina rémes helyzetét is így élik meg. Tulajdonképpen önbecsülésük helyreállítása radikalizálja őket. A nőknél ez a baljós lelki konstitúció nem érhető tetten.

- Háborúban sajnos hallgatnak a civil erények is. Tudtad egyébként, hogy mi vagyunk a legjobban megfigyelt társadalom a világon. Nincs még egy nép, ahol kivétel nélkül minden telefonhívást valós időben lehallgatnának (*és nemcsak magnóra vennének, mint mindenütt másutt*), ahol az úrből és a levegőből egyaránt figyelő szemek pásztáznának. Ilyen körülmények között hol épüljön fel az államtól és azt üzleti érdekektől egyaránt független egyesületi világ? És akkor még nem beszéltünk arról, hogy Palesztina alapítványait ugyan ki tőkésíthetné fel. Mondd csak, Te nem szoktál alapítványi célokra áldozni? Fanni elengedte a füle mellett ezt a kérdést, és ezt rosszul tette.

Felkiáltott: – Amina, ez a lényeg! Egy háborúnak eleje van és vége. De a mi golutajárásunk azért tűnik végtelennek, mert nem tudunk szabadulni háborús uszítóinktól. Minden rendes háború a vesztes fél számára addig tart, amíg meg nem szűnik a politikai akarat az ellenségeskedések folytatására. Ezen a ponton az egészséges struktúrájú társadalom békét szokott kérni és elkergetik a vezető garnitúrát, amelyik vesztes háborúba döntötte az országot. A világpolitika porondján szövetségeseink számára, mindekelőtt az EU számára a célzásmentes csapásmérés harcmóddorrá semlegesedett, pedig valójában – a mögötte álló társadalmi struktúra okán – ez a demokrácia-deficit és a békevágy artikulálhatatlanságának jele. Ez a konfliktus ezért nem addig tart, amíg majd az egyik fél legyőzi a másikat; nem is addig, amíg a háborús erőfeszítésre van kapható vevő a társadalomban, hanem addig, amíg van nagyhatalom, amely elvtelenül kiszolgálja ezt a mai hadúr-államszervezetet, amíg arra használnak fel bennünket, hogy politikailag elszigeteljék az izraeli felet. Amíg pántlikák nélkül adják a segélyeket. Persze mi, sóhajtott fel, mi elsősorban a magunk haramiáinak foglyai vagyunk. Az izraeli megszállásra hivatkoznak és ennek leple alatt szolgásgorban tartanak. Pedig én azt is tagadom, hogy megszállás alatt állnánk.

- Nocsak? Az izraeli hadseregnek is ez az álláspontja. Ők úgy gondolják, az oslói szerződések nyomán azért engedték vissza a Palesztin Felszabadítási Szervezetet, hogy alakítsák meg a Palesztin Hatóságot, és az gyakorolja az autonómia közigazgatását. Tegye ezt a végleges rendezésig, amely nemzetközileg szankcionált állami szuverenitással ajándékozza majd meg a palesztin népet.

- Ajándékozza vagy nem, az izraeliek, ne feledd, a jordán uralkodótól meg az egyiptomi hadseregtől hódították el a mi földünket, akkor még mi – nemzetközi tényezőként – senkik voltunk és ebben az *impériumváltásban* semmi szerepet nem játszottunk. Ahogy a szlovák nemzet a történelmi Magyarország kebelében a semmiből alakult meg, évtizednyi idő alatt mi is felnőtünk, politikai öntudatra ébredtünk és most követeljük a magunkét. Ha a magunkét nem területben hanem emberben fogalmazzuk meg, már boldogan odaadnák ami jár nekünk. Mármint azokat a területeket, ahol palesztinok élnek. Sajnos a világpolitika, ahol a középhatalmak a saját pecsenyéiket sütögetik a mi számlánkra, nem segít ebben a világos kérdésben tisztán látnunk.

- Az Európai Unió majd segít.

- Abban én is bízom. De azt látnunk kell, hogy Európa ma egy, a mi dimenzióinknál sokkal nagyobb, világméretű játszma részese az iszlám tekintetében. Az euroiszlám kialakítására gondolok, tehát az Európában élő muzulmánok ösztönzésére, hogy a világiszlám egy sajátos nyúlványává nőjék ki magukat, amelynek aztán önálló politikai szerepet lehet adni. Gondold meg, mennyi jele van már ennek. Például a politikai korrektség fogalmába, ma beletartozik az, hogy a számos izgatási eset, muzulmánok által elkövetett náci beszéd, gyújtogatások, sőt kisélekések kapcsán a rendőrség úgy jár el, mint ebben az országban itt a „roma bűnözés” esetében: egyedi, elszigetelt esetnek tekintik valamennyit, és nem vonnak, nem vonhatnak le következtetést az etnikum egészére. Az effajta következtetés elkerülése tudatos – más út ugyanis Európa számára nem létezik, olyannyira nem, mint amennyire hamisítatlan Havanna szivar sincs zöldes színárnyalat nélkül. Végül is mégsem lehet megbélyegezni egy egész nemzetiséget. Egy másik jel pedig arra mutat, hogy igyekeznek figyelembe venni az iszlám közösség politikai érzékenységét, amikor *partizánoknak* tekintik a leggyilkosabb fajtából fajzott terroristákat. Vagy amikor a média a „terror gyökerei-

ról” beszél, amit (mint a szegénységet a világban) „meg kell oldani” ahhoz, hogy béke legyen a Közel-Keleten.

- Aki a terrorizmus gyökereinek megkereséséről beszél, az kultúráközi párbeszédet is javasol. Tehát a civilizációk szembefordulása helyett a dialógusra teszi a hangsúlyt, valahogy a zsidó-keresztény vallásközi párbeszéd mintájára.

- Nagyon jó párhuzam ez, azt bizonyítja, hogy a terrorizmus sárkányfogveteményét irtani kell, nem pedig gyógyítani. Az a vallásközi dialógus ugyanis a kétezer éves „békétlenkedés” után, jelenleg békés körülmények között folyik. Ráadásul abban a dialógusban az egyik vallási fél a birkalétre emlékeztető módon békés, történelmileg úgyszólván ártalmatlan. Ezért a harcban álló iszlám fundamentalizmus helyzetére nem alkalmazható. A dzsihad harcosai ugyanis harcban állnak egyfelől és elsősorban a „közeli ellenséggel”, azaz az *aposztáta* (az iszlámot megtagadó) államhatalmakkal Arábia-szerte és Észak-Afrikában, valamint a „távoli ellenséggel”, akit mindenekelőtt a „cionista keresztés” USA személyesít meg.

- Euroiszlámról véleményem szerint szigorú értelemben akkor beszélhetünk majd, ha bizonyossá válik az, aminek jelei, elismerem, mutatkoznak már, nevezetesen, hogy az európai muzulmánok nem egyfajta *fordított gyarmatosításra* törekcsenek, hanem beilleszkednek az óvilág felvilágosult közéletébe. Ahelyett, hogy párhuzamos gettóvilágba szorítanák be magukat azok, akik az iszlám szigorú megtartásának lehetőségét követelik, lassan kimunkálhatnak – az autochton török és a rásegítéses iraki modellkísérletekkel együtt – a világiszlám számára is mérvadó együttélési módozatot a vallásilag semleges, laikus államrenddel. Azt kell mondanom, a civil társadalom előtt kell még megalapoznunk a laicitás lehetőségét. És akkor talán a világnak ez a része is kitörhet a stagnálásból.

Ekkor egy bevásárlóközpontba érkeztek, ahol sminket és más ajándékokat akartak venni egymásnak. A hatalmas karácsonyi fenyőn a márkavédjegyek és más összefüggések iránti tudatlanság boldog fesztelenségével csillogtak az öt- és hatágú csillagok, fénylettek a dús díszek, égtek a gyertyák. A gondolatrendőrségi megbízatásával túlterhelt Amina meglehetősen hosszú időre lefalcolt a női mosdóba, a fáradhatatlan Fanni pedig közben tovább szötte észrevételeit, hogy az európai iszlámtól, ettől az Európának későn jött új nagy narratívától csak epigonszerep várható! Az a kölcsönös megtermékenyítés, amely a zsidók és a németek, illetve csekélyebb mértékben a többi európai gazdanép közt megvalósult, az ebben az új kísérletben aligha várható e legkevésbé „levantei” szemiták és az immár saját erejükből is gazdagodni képes európaiak közt. A zsidó-keresztény együttélés európai csillagórái véglegesen elmúltak. Az iszlámmal való mostani játszma európai szemmel megtermékenyülés helyett inkább csak *újrajátszásnak* látszik. Újrajátszás a laikus államhoz alkalmazkodás is, gondoljunk az ortodox zsidó vallásból az alkalmazkodás céljából kivált neológ hitbéli reformirányzatokra és a zsidó felvilágosodásra! Csak kívánni lehet persze, nehogy úgy járjanak az arab szemiták is az európaiakkal, ha esetleg az integráció túl jól sikerül és a participációt kezdik majd húsbavágóan is érezni az államalkotó patrícusok! Persze szerencsére a mai Európában nincs meg sem a kereszténység középkori antijudaizmusa, sem pedig a politikai úton szerzett megélhetés kultusza – mindkettő a népiértés előfeltételének tekinthető. Ezeket a gondolatait azonban nem osztotta meg gyakorlatias és tetterős barátnéjával, mert tudta, hogy őt az ilyen párhuzamok nem érdeklik, pusztá érzelgősségnek, legjobb esetben is historizálásnak tekintené. Ezért visszatért a megkezdett kerékvágásba.

- Említetted az imént, egymillió új bevándorló, hm. Hát nem látod Amina, hogy az izraeli állam népessége nem annyira demográfiai kérdés, mint közép-távú politikai döntés eredménye? Gondolj például arra, hogy a jelenleg ott tolongó vendégmunkások a Fülöp-szigeti mezőgazdasági idénymunkástól kezdve a thai konzumnőkön át a romániai bányászokig mind addig maradnak ott, amíg engedik őket. Márpedig egy vendégmunkás, ha hosszabb ideig maradhat, akkor abból állampolgár lesz, majd pedig hasonul is a gazdanemzethez. Tehát, ha emberre van szükségük és éppen csekélyebb a zsidó bevándorlás, mindig rendelkezésükre áll ez acionista szempontból talán nem teljesen kóser, de államvezetési szempontból kifogástalan megoldás. A rabbik úgyis azt tartják, hogy idegen környezetben, ha egy zsidó elhagyja annak a négy-öt mózesi alapparancsnak a követését, amely a *vallási minimumot* jelenti számukra, és amely segített évezredekken át megőrizni a nép önazonosságát, akkor alig négygenerációnyi idő lepergésével – vegyes házasságok, szekularizáció és mindenekelőtt a toleráns környezet okán – elveszik már, ők így mondják, az Ábrahám szövetségébe tartozás érzése. Nos ha ez igaz, és a rabbi mindig egy képzett történet-szociológus, egy alkalmazott pszichoterapeuta meg egy nép ügyvédje egyszerre, akkor fordítva is érvényesnek kell lennie: a filippinó, vagy a szőrös talpú havasi francia *hospes* egy közigazgatási döntéssel először izraeli lesz, majd a rabbik által vélelmezett idő múlva már akár zsidó is válhat belőle. (Amina

tudta, hogy szövevényes utalásaival a magyar történelmi műveltség sajátos elegyét nyújtja neki Fanni, de ő ezt csak, mint furfangos európaizálást érzekelte és tévesen a perzsákra tett tréfás, de érthetetlen célzás-ként értékelte).

Akár mennyivel nő is azonban az izraeli népesség, zsidó bevándorlással, „megélhetési zsidók” honosításával és az ő nem elhanyagolható természetes szaporodásukkal, az mégiscsak egy teknősbéka sebességével megy előre. Mi Achillesként gyorsabbak vagyunk kétségtelenül. Márpedig a történelemben csak ez számít, hidd meg ezt! Én már nem is csak Palesztina visszaszerzésére gondolok, hanem az EU iszlám megtermékenyítésére is a népesedési arányok miatt. Az arab nők ölével, legendás termékenységükkel nyerhetünk mi – ez a végső győzelmünk királyi útja, semmiképpen sem hóbörgő férfiaink lóportól és vértől iszamos kezétől. Ha pedig így áll a helyzet, akkor azt is látni kell, hogy a végkimenetelt tekintve majdnem mindegy, milyen feltételekkel békülünk meg ellenségeinkkel, csak az a lényeg, hogy önkormányzati jogaink legyenek, és jelen lehessünk hazánkban bárhol. A többi idővel magától ölünkbe hullik.

- Azért ebben a mi termékenységi versenyelőnyünkben csak ne légy olyan bizonyos! Nemrég került elő az *American Enterprise Institute* legfrissebb jelentése: az egy nőre eső szülések száma kettő alá esett immár a muzulmán világ egyes országaiban is! Algériában, Tunéziában és Libanonban valamint Iránban tehát természetes népességfogyás elébe néznek, és megkezdődik a lakosság előregedése is, akár csak a fejlett világban mindent. Irán 1986-ban még hatszoros növekedést produkált, 2000-re stagnált, azóta pedig fogy. Aki pedig fogy, az elöregszik is. Mindez olyan országokban, ahol a nyugdíjbiztosítás szerepét a gyermeknemzés tölti be.

- Tudom, amit tudok! A demográfiai nagytrendek sohasem fordulnak meg, legfeljebb lassulnak, vagy gyorsulnak. A családok termékenységének esetében olyan titokzatos adottságokról van szó, amelyeket politikai intézkedéssorozattal – talán az egy Kína végtelen brutalitással kikényszerített trendfordulója kivételével – még sehol sem sikerült megfordítani. Az ingerszegény környezetben élő palesztin népet ez a mostani lassulás, amit egyesek esetleg hanyatlásként élnek meg, nem fenyegeti. És bizony az Európai Unió népessége is fogy, a bevándorlással együtt is. Már ma is 100 aktív lakosra 35 nyugdíjas korú jut és ez akár a 75-öt is elérheti már középtávon. A bevándorlás ezen nem tud segíteni, csak enyhíteni, mert politikailag elfogadhatatlan volna az a mértékű migráció, amely képes lenne megfordítani ezt a trendet. Ha ehhez hozzávesszük még, hogy a gazdasági növekedés éveken át vagy stagnál, de mindenképpen csekélyebb, mint az USA vagy a Távol-Kelet növekedése, és mindezt Európa úgy éri el, hogy katonai kiadásai szabadesésben vannak, pedig az említett versenytársak mind költenek katonaságukra is, nos e néhány alapvető gazdasági tényező – a hatalom és politikai befolyás hagyományos jelzőszámai – együttes előfordulása borulátóvá kell, hogy tegye a hosszú távú előrejelzéseket Európa számára. És valóban, amióta az eszemet tudom, Európa részesedése a világkereskedelemből csökken. Ezek a stratégiai alapadatok nem vetnek jó fényt az Európa-projekt jövőjére.

- Márpedig ez az Európa-projekt olyan, mint egy kerékpár: folyton mozgásban kell maradnia, különben szétesik.

- A katonai költségvetés érdekes dolog. Ezt voltaképpen Európa esetében nem kellene stratégiai tényezőként számon tartani, mert ez egy olyan nagyhatalom, amely külpolitikáját hagyományosan nem katonai erejére alapozza, hanem segélypolitikájára, gazdasági súlyára és tapasztalt diplomáciájára. Ennyiben ő a világtörténelem első „puha nagyhatalma”. És ez a segélypolitikával alátámasztott diplomácia eszménye jól tükrözi a választói preferenciákat. Ha megkérdezzük ugyanis 100 európaít, mit tart arról, vajon egy igaz ügyért alkalmanként be lehet-e vetni katonai erőt is, akkor a nagy többség pacifista módon ellenezni fogja ezt. Franciaországban és Németországban, ha 12% gondolkodik csak Mars módjára, a többiek inkább Vénusz istennőre tesznek. Amerikában, többségben vannak az erőteljes fellépés hívei.

Közben blúzt, topot meg kosztümöket próbáltak egy üzletben. A H&M, amelynek legutóbb az *haute couture* világából meghívott nagy Karl Lagerfeld tervezett kollekciót, mindketten szerették, még akkor is, ha ők az egészen fiatal lányok közizlését szolgálják ki. Ez a svéd cég, a ruházati ipar IKEÁ-ja, amely a dizájntól kezdve húsz napon belül képes piacra dobni egy új kollekciót, nincs jelen Magyarországon, így most az útjukba esett Benettonba tértek be. Sajnos a Benetton nem azt a barátságos filozófiát követi, hogy az öltözködésbeli stílus ne holmi pénzkérdés, hanem alapvetően ízlésbeli kérdés legyen. Az asszonyoknak ezért mélyebben kellett a pénztárcáikba nyúlniuk. Fanni öltözködésére és főleg ruhavásárlására az volt jellemző, hogy pszichológiája van a dolognak. Ha elhanyagoltnak érzi magát lelkiileg, akkor turkálni kezd és ruhát vesz magának, ezzel enyhítendő az elhanyagoltság feltételezett külső megjelenését.

Szegény asszonynak sok ruhája volt, ruhatára – ami ugye az ember társasági megjelenésének logisztikai támogatásaként fogható fel – hasonlatossá vált az egyszer használatos egészségügyi eszközökhöz.

Ruhapróbálás közben – mint mások golfozás közben – az idejét jól beosztó ravasz Amina egy jordániai üzleti konzorcium számára fontos projektet ajánlott barátnője figyelmébe. Fanni elvállalta, hogy ránéz a beadott pályázatra, és ha kell, interpretál majd a döntéshozóknak. Ennél többet nem ígérhetett.

- Tudom, mondta Amina, hogy lelkileg rokonnépnek tartod a magyart. Emlékszem észrevételeidre a régi dicsőség emlegetéséről. Meg arról, hogy míg a nyugat-európai gyermekmesék úgy kezdődnek: Volt egyszer egy..., addig a magyarok és a mieink is úgy kezdődnek: Hol volt, hol nem volt... Ott van még párhuzamként a *bonfoglalás*, mint egyszeri aktus kiemelt közös szerepe a népi történelemben és a hajlamosság az irredenta politikai hisztériára. Mindig egyet tudtam érteni Veled, hogy az iszlám ügyében a magyarság pogány múltját felelevenítő körökhöz hasonló állásponton vagy, és nem vagy elájulva attól, hogy annak idején eleink felvették a muzulmán hitet. Feltűnő a hasonlóság még a túlpolitikált irodalom és a líra történelmi szerepe. Hozzátehetem: a poézis politikuma sajna együtt jár a politika kezdetleges poétikusságával. A hirtelen fellobbanó politikai szalmalángok szépsége és egybekovácsoló élménye, az is közösnek mondható! Ami a magyaroknak az újratemetés, az nekünk a felvonulás, egy harcos temetését követő, a halál kultuszát tovább korbácsoló nagy tömegdemonstráció, amikor a másként gondolkodók, ezek a potenciális kollaboránsok nem mernek az utcán mutatkozni. Hogy ez csak rövid ideig tartható? Hát igen, mégis az effajta, mondjuk így, *esztétikai politizálásnak* megvannak azért a határozott előnyei is. A mediatizált európai közvélemény szereti, ha egy-egy aktusban megmutatkozik valami, szereti a felmutatott lényegét meglátni, akármilyen kurta élmény erejéig is. Az „Eurábiától” félfő Oriana Fallaci könyv ezt helyesen látja. Egyáltalán, szinte minden igaz abban a könyvben, én még a brutális túlzásokat is megszívlelem. Mégis maga a könyv egy fürmedvény, mert olyannyira aránytévészto, mintha Kurtág Györgyöt akarná valaki zenei szerkesztőnek meghívni egy zenei rádióba, Ligeti György nevének segítségével pedig fogyasztási cikkeket kívánna eladni. A fő baj pedig vele az, hogy ilyen durva igazságokat nem mondhat idegen, ilyet kizárólag közülünk valótól lehet elfogadni.

- A szalmaláng-gyújtás a perc-emberkéek politikai vezetésére jellemző. Sajnos ez maga az önsorsrontó irracionális. A szimbolikus és az esztétizáló politizálásnak azonnal végét kell szakajtani! Ha másként nem, hát kövessük az osztrák példát, tehát egy nagy kulturális tömbbe tartozó kis nép példáját: a megszállás alól kikerülve, jótékony szélárnyékba evickélve, majd amint lehetett a nagy anyatömbjükbe visszaintegrálódva igazán látványos fejlődést tettek meg. Az őket gyötrő történelmi apóriákat pedig zárójelbe tették, és majd egyszer máskor oldják meg.

Fanni meglehetősen európai ismereteit mi sem mutatja jobban, hogy azt is tudta tehát, ilyen történelmi adósságtörlesztéssel foglalatostkodó nép a magyar mellett még az osztrák sógor is (pontosabban a népnemzeti oldaluk ilyen), csak hát azok most anyagilag egy olyan hosszú felszálló ágban vannak, amely nem engedi kiütközni ezeket a kis népek feldolgozatlan múltjából eredeztethető visszásságokat.

- Majd némiképpen kioktatólag így szólt: Az osztrák eset azért is paradigmikus, mert kontrasztosan szembeállítható vele a németek példája, akik alaposabban, szinte az önsanyargatásig következetesen szembenéznek a maguk – mindenkinél gennyesebb – múltjával. És most, hogy már anyagilag nincsenek többé felszálló ágban, ez talán segíteni fog a németeknek abban, hogy ne kerüljenek újra *stásisba*.

- Hogy jön ide a volt keletnémet titkosszolgálat, Delila drágám?

- Stásis, az nem más, mint a társadalom lázas állapota, a görög filozófia nyelvén édesem. Látom, Ti ott Európán kívül kevésbé érdeklődtök az itteni történelem viszontagságai iránt. Kár, mert a történelem nem állt meg és továbbra is Európában írják. A németek például, azzal, hogy pacifistává váltak, egyben észrevehető módon elhajlanak az atlanti egységtől. Amiképpen a franciáknál az Európa-projekt fő mozgatórugója az, hogy Európával, mint háttországgal erősebb legyen a szavuk Amerika ellenében, úgy a németeknek is kirajzolódik a maguk autochton szerepe az új Európában. Ez a sajátlagos szerep több mint hozzáadott érték, a németek súlyánál fogva ez bizony majd meghatározó – ha nem is kizárólagos – vonás lesz az új Európa arculatán. Arra gondolok, hogy a németek, az évtizedes önmarcangolásuk lezárásaképpen (talán éppen az utolsó zsidó kárpótlás nyomán), filozófiai pacifistákká váltak. Olyannyira, hogy parlamenti választást nyert, aki ezt először felismerte rajtuk. Számos jel, megjelent sikerregény és más kulturális esemény mutat erre a feltétlen és elvtelen békevágyra, ezt mind felsorolnom lehetetlenség. A lényeg az, hogy számukra immár megszűnt az *igazságos háború* fogalma (akár még szükséges rosszként is), mert a háború szükségképpen szenvedést zúdít az egyszerű, vértlen emberekre. Nem szívesen látnak a

mai világban jót és rosszat, sőt Európa prosperitásával és biztonságával a világ fejlődése is mintha véget ért volna számukra. A Szovjetunió bársonyos lecsengésével nem érzékelnek már ordas eszméket és ambiciózus totalitárius társadalmakat a világban, megszűnt a veszélyérzetük. Ennek a felfogásnak jegyében már történelmüket is egy picit másként látják, ez lehetőséget nyit számukra, hogy az osztrákokhoz hasonlóan (de másképpen) ők is az utolsó világháború egyik szenvedő alanyának láttassák magukat, szétbombázottként (a felépített Berlinen kívül ma sincs említésre méltó német nagyváros, csak a kisvárosok fénylenek régi szépségükben) és elűzöttként (akiket meg nem űztek el, azokat ők maguk vásárolták ki). Szóval mélypszichológiailag ez a két nagy, egyeztetett motiváció munkál ma Európában, a franciák és a németek részéről.

- Igen, egy ilyen európai esemény nekem is feltűnt: a pacifista Michael Moore Cannes-i díját az a Quentin Tarantino adta át, aki erőszakos filmjeivel vált a filmművészet kultikus alakjává. Az európaiak világpolitikában tanúsított magatartását talán azzal lehetne a legjobban jellemezni, hogy ha Irakra, Iránra, a nemzetközi terrorizmusra, az Európában lappangó iszlamista sejtekre, vagy éppen miránk esik a szó, akkor azt mondják, érzékelik ők is a fenyegetést, de viselkedni már úgy viselkednek, mintha az igazi probléma Amerika volna.

- Hát ez az!

- Az egykori baloldal helyét veszi át Európában ez a terjedő pacifizmus. Van azonban ennek az európai vonakodásnak egy racionális magja is. Azt ugyan nem lehet állítani, hogy a nemzetközi terrorizmus kevésbé dúlna Európában, hiszen az ikertornyok óta csak Európában volt merénylet, Amerikában nem. Az viszont kemény realitás, hogy mivel Amerika ma a demokratikus világ kardja, ezért a terrorizmus elleni harc belőle vesz ki elsősorban. Ezt logikusan üdvözölniük kell az európaiak közül azoknak, akik nagyhatalmi vágyakat dédelgetnek, fegyverkezni akarnak, és a meglévő puha hatalmukat igazira cserélnék... Értem tehát én ezt a Te látásmódot, csak azt nem látom, miért érdekes ez nekünk?

- Mindebben a mi számunkra az a tanulság, deklarálta Roberval Fanni, hogy mindaddig, amíg a mértékadó Európa érték-semlegesen és hatalmpolitikailag viszonyul a Közel-Kelethez, tényezőnek tekinti a legsötétebb erőket is, addig csupán megosztani akar, hogy befolyást szerezzen, nem pedig megoldani valamit. Ettől a cinikus hozzáállástól nem várható, hogy segítsen nekünk leküzdeni saját démonainkat.

Addig-addig ballagtak a budai Viziváros girbe-gurba utcácskáin, amíg véletlenül vagy sem, ennek csak Fanni volna megmondhatója, egy törökfürdő elé nem értek. Budán nem sok török emléket hagytak hátra az egykori megszállók, de gőzfürdőt, azt számosat. Ezek közül az egyik, az omladozó külső mögött megbúvó intimebb belső elrendezésével erőteljesen különbözött az összes többitől. Jegyet váltottak, száraz gőzbe mentek, bent maradtak, amíg csak beszélgetés közben el nem fűlt a lélegzetük, majd átmentek a nedves gőzbe, megmártóztak a hideg vízben, elnyúltak egy nyugágyban és teát kortyoltak, majd egy ismerős masször után érdeklődtek. A masszörök természetesen mind férfiak voltak itt. (A fürdőben egyébként férfiak is jártak, de elkülönített szárnyban. Fanni egyszer valami ajtón és járaton át véletlenül odatévedt és legnagyobb rémületére azt vette észre, hogy odaát szeméremtestük fölé kötött kis textilkötényben járnak kelnek az urak, ki pocakja alatt elől hordván köténykékét, ki pedig dereka alatt hátul fedvén el magát – orientációja szerint). A női szakasz fehér ruhás masszörre a frottírba csavarodott két asszonyt egymás mellé fektette, hogy tudjanak beszélgetni. Ezután hihetetlen diszkrét módon, minden hang nélkül, külön-külön úgy foglalkozott mindegyikükkel, hogy szinte jelen sem volt a légtérben. Amikor az egyik hölgy éppen pihent, a másik test ritmusosan rezgett-mozgott az ütemes gyúrás alatt – a két gyapjas fej közben oldalt fordulva szemtől szembe kamaszos vihogással szórakoztatta egymást. A hát és a combok gyúrását meg-megszakította a bizalmas nyúlások, paskolások és feszültségkioldó dörzsmasszázsok jótékonyan hosszúra nyúlt, belefeledkezésre alkalmas hosszú sorozata – a hölgyek azonban úgy tudták fogadni a rájuk váró érzészuhatagot, hogy közben szem- és hangkontaktusukat egy percre sem kellett feladniuk, így abba sem kellett egy percre sem belegondolniuk, mi is történik éppen velük. És ez jól volt így, mert éppen eszmecseréjük legaktuálisabb részéhez érkeztek.

- Magyarázd csak el, kérte Amina, hogyan is képzeled a nemzetpolitikai építkezésünk főcsapását?

- Azt kell tudatosítanunk mindenekelőtt, hogy államot akarjunk-e magunknak valóban, vagy „csak” autonómiát.

- Ezért a kérdésfeltevésért otthon egykönnyen eltennének láb alól. De egy verést még itt külföldön is megkaphatsz érte! Gondolj csak a megfenyegetett Mimount Bousakla marokkói származású belga szenátornőre, vagy a szerencsétlen Ayaan Hirsi Alira, a nőiességében pubertás kora előtt barbár módon megcsonkított szómáliai bevándorlóból lett feministára, a muzulmán nők emancipációjának szószólójára, holland parlamenti képviselőre. Hirsi Ali asszony is számos baljós jelét kapta annak, hogy obskurus iszlamista körök felfigyeltek rá és apostatának (hitehagyottnak) minősítették.

Mimount Bousakla

Ayaan Hirsi Ali

- Pedig én komolyan gondolom ezt, sőt hadd előlegezzem mondanivalóm végeredményét. Meggyőződésem, hogy előnyösebb volna nekünk palesztin araboknak az autonómia. A helyzet ugyanis a következő: a Jordántól a két tengerig terjedő vékony sávon élő két nép mindegyike lelke mélyén az egész országot szeretné és pokolba (tengerbe) kívánja a másikat. Nincs még egy szomszédság a világon, amely ennyire zavaró volna. A realitások azonban kemény dolgok, ezért a zsidók politikailag már régen megbékéltek azzal, hogy a területen osztozniuk kell. Az az igazság, hogy ők tudják: ahogy a magyarok a Kárpát-medencét, ők sem tudták a történelemben sohasem teljesen benépesíteni egyedül ezt az országot. Szóval ők már megbékéltek ezzel. Sajnos miránk kell várnia világnak. Addig pedig pofont pofon után kapunk még. Akármilyen bumfordian ügyetlenek is a napi katonapolitikájuk médiatámogatásában, a zsidók okosabb politikát folytatnak alapkérdésekben. Hadd emlékeztesselek arra a cionista alapelve, hogy a mi 1929-es (*nagyon sok zsidó halottat követelő*) hebroni fellépésünk óta tartó ellenállásunkra ők telepítéssel válaszolnak, és nekünk egyre kevesebb üres terület marad. És ez a kritikus kérdés itt, semmi más. Amíg öldösünk, addig nem tudunk építkezni. Hiszen be vagyunk szorítva a jelenlegi közigazgatási határaink közé. Ráadásul ők ezt a székelytelen terjeszkedésüket eddig úgy tudták folytatni, hogy ország-világ számára nyilvánvaló, hogy (az elért szinten) abbahagynák bármikor az új telepítést, ha megegyezést kínálnak nekik. Még ahhoz is közel állnak, hogy valamicskét taktikailag akár visszavonuljanak is az egyszer elért szintről. De mi – régi hibánk, hogy bíró nélküli küzdősportnak képzeljük függetlenségi harcunkat, amiben minden megengedett – nem kínálunk megegyezést, mert mindig úgy érezzük, több jár annál, mint amit kínálnak nekünk. A mai eszünkkel persze már megegyeznénk egy korábbi geopolitikai szinten, de az aktuálisan sohasem...

- No és ebből miért következtetsz az autonómia előnybe részesítésére?

- Azért, mert ha egyszer majd (akármilyen arányban is) mégis megegyezünk az ország megosztásában, és politikai megállapodással betetőzzük azt a szétválást, amely érzelmileg, kulturálisan már régen végbe ment és a nagy szegregációs fallal a gyengébbek számára is érzékelhető manifesztációt is kapott, akkor a nekik eső részt végleg elveszítjük.

- Elveszítjük, persze hogy elveszítjük. Te talán tudsz más megoldást? Amina itt megint az európai palesztin értelmiségi körre célzott, annak irányultsága felé tapogatózott, helyette azonban egészen más irányt vett a beszélgetésfolyam.

- Igen tudok. Hadd közelítsek mondanivalómhoz egy távoli párhuzammal, a magyaroknak Erdélyben elfoglalt kényes helyzetével. Én a Trianont emlegető magyaroknak is mindig azt mondtam, ne búsongjanak, nem a területveszteség számít, csak a külföldre került magyarokban kifejezhető emberveszteség. Ez azért veszteség, mert az asszimiláció és a kivándorlás erős vámot szed ilyenkor. Ez a típusú veszteség viszont lassú nemzetpolitikai építkezéssel mindig pótolható. Ha már nem tudták a múltban benépesíteni a Kárpát-medencét, akkor tegye meg ezt a magyar életerő (már ha van ilyen) a középtávú jövőben! Antagonistáik amúgy is mind stagnálnak. Menjenek, telepedjenek le Brassóban, legyen ott nagycsaládjuk. Az Európai Unióban ezt senki meg nem tilthatja nekik.

- Ha jól értelek, az igazi kérdés ekkor az, lehet-e magyar életet élni enklávéban? – Amina fejében most felmerült egy ötlet, tartótisztjének meg is említette később otthon, nem volna-e érdemes a magyar politológus nőt, akinek baloldali kötődései esetlegesen minősíthetőek, összehozni az európai reformfasisztákkal és perspektivikusan így adni egy kiegyensúlyozottabb irányt a palesztin értelmiségiek európai körének.

- Valóban, ez azért román körülmények között egy nyitott kérdés. Ennek a megfontolásához fel kell idéznünk egy aktuális magyarországi vitát. Az ott használt fogalmak irányadóak lehetnek a mi helyzetünk megértéshez is. Lehet-e tehát magyar életet élni enklávéban? Ez egy kritikus minimális tömeg meglététől függ. Hogy mennyi, azt az Európában megmaradott zsidókon lehet lemérni. Egész Európában alig több mint egy millióan élnek. Ez minden jel szerint kevés lesz ahhoz, hogy a jelen asszimilációs nyomása alatt újratermeljék magukat. De a maroknyi székely az utóbbi kilencven évben mindig is úgy élt, mintha az őt körülvevő román tenger nem is létezne. Ismertem egy fiatal színészt Sepsiszentgyörgyön, annak a szobája tele volt kulturális javakkal, de a román nyelven hozzáférhetőket nem szerepeltette a falán, a polcain, a lemeztárában, a mozi tárában. Márpedig ha ő megtehetné értelmiségiként, hogy „szigeten él”, akkor még inkább megteheti a többi ember, akinek a kultúra csak alkalmi fogyasztási cikk. Ezek a lehetőségek sajnos nem voltak elegendők arra, hogy teljes európai életet éljenek (azt még itt Budapesten sem lehet minden tekintetben), de elég volt azért ahhoz, hogy egy lehatárolt magyar glóbuszt működtessenek maguknak. És a lehetőségek most táguló félben vannak nekik.

- Nemzeti glóbuszt működtetni, ehhez a többségi nemzet beleegyezése, legalábbis tűrése szükséges. Elég a tűrés?

- Azt gondolom, igen. És ezt demokráciában ki lehet kényszeríteni! És ezzel elérkeztünk az említett magyarországi vitához. A forróbb fejű magyarok gondolatai most a kikényszerítés eszközszerkezere körül forognak. Mindent mérlegre tesznek. Dél-Tirolt emlegetik. Az első világháború után Ausztriától elszakított és Olaszországnak juttatott terület jó példa, mert ott is erőszakos impériumváltás volt, a második háború nyomán kiütötként tetszhalott német kisebbség életereje visszatért, számban és anyagi javakban egyaránt szaporodnak, és ma már ők adják a dinamikusabb népcsoportot. *(Az már kevésbé jó példa, hogy a dél-tiroli osztrákok a második háborút követően Svájcba kérték felvételüket, de ott elutasításra leltek)*. Ha nem változik semmi, egy évszázad múltán új realitás jöhet létre ott. Aztán, hogy mikor kap az új realitás politikai elismerést, az már egy másik kérdés – addig is a dél-tiroli osztrákok már birtokon belül lesznek, anélkül, hogy irtanák, vagy elűznék a taljánokat. De Dél-Tirol abból a szempontból sem jó példa, mintha ott az a hatvanas évekbeli pár undorító robbantás hozta volna meg a kívánt hatást! Ahogyan a finnországi svédeknek sem volt szükségük ilyesmire, és még jó egynéhány más etnikumnak Európában és a világon.

- Ha nem a lőpor, akkor mi? Én az íreket látom magam előtt, ők megcsinálták.

- Meg a baszkok, katalánok, mi? Azoknak már rég mindenük megvan, ami a nemzeti élethez kell egy szimpatikus integráción belül, a saját brüsszeli legátustól a jelentősebb fővárosokban vidáman lobogó nemzeti zászlóig, de nem tudnak megszabadulni a robbantatóiktól. Mert a politikai erőszak mákony, aki

vesz belőle, soha nem szabadulhat halálos öleléséből, a bebetonozott gerillavezetők önfoglalkoztatók, készek akár saját népük ellen is fordulni. Ha mi is meg tudnánk szabadulni a magunkéitól, talán nem válnánk rögtön demokráciává, de mégis el tudnánk indulni. Az ugyanakkor világos, hogy addig nem lesz béke a Közel-Keleten, amíg a demokrácia minimuma nem ver gyökeret az arab országokban is. Választásokra gondolok, a cenzúra eltörlésére, törvény előtti egyenlőségre, emberi jogokra – tehát formális kritériumokra. Ettől ugyan tartalmilag még nem változna okvetlenül meg a társadalom, de a politikatudomány azt tanítja, hogy a demokráciának az az egyik fontos formális ismérve, hogy nem háborúzik másik demokráciával. Visszatérve az erdélyi kérdésre, mindig az *impériumváltás* az, amely megmérgezi a nemzetiségi együttélést. Senki nem írta ezt le szemléletesebben, mint Ivan Olbracht cseh író a Kárpátalját illetően. Gondolj bele, csak azon mennyit lehetett veszíteni, hogy melyik pénzt teaurálja a polgár, és mikor adja fel a ragaszkodását a régihez a feljövő újért cserébe...

- Az erdélyi magyarok európai mértékkel mérve valóságos kulturális nyomorúságban élnek. Az izraeli palesztinok nem. De ha megszűnik a szembenállás, akkor a zsidókhöz fognak idomulni.

- Várjunk még a mi ügyünkkel, maradjunk még a történeti párhuzamoknál! A határon túli magyarok kétségtelen anyagi és kulturális nyomorúsága ellen nem a földalatti-katonai nyomásgyakorlás javasolható, hanem – demokráciában és békeidőben – a *tettlegesség* más formái. Mármost tetteleg használni, nyomtatni és tanítani kell az anyanyelvet, és érvényre is kell juttatni azt. Ez azt jelenti, hogy minden romániai kulturális jelenség valósuljon meg magyarul is az ásványvíz-címkétől a színházi előadásokon át a gépkocsi jogosítvány-szerzés nyelvégig! Ezt nevezik kulturális autonómiának. Meggyőződésem szerint az elkötelezett polgárok kulturális autonómiáját semmi sem akadályozhatja meg. Ehhez természetesen szakítani kell a határon túli magyarok körében olykor tapasztalható kulturális elzárkózással és köldöknéző nemzeti magába fordulással. Szigorú *bilingue* nevelést kell nyújtunk. Nem kell azon bánkódnunk, hogy a románok soha nem tanulnak meg magyarul (történelmileg úgy alakult, hogy egy belgiumi vallon sem tud hollandul, míg mindegyik flamand tud franciául, igaz angolul általában jobban és szívesebben beszélnek), mi megtanulunk románul, és ezzel jó állampolgárként biztosítjuk az ország működését és egyben maradását. Belenyugodhatunk abba is, hogy ez itt nem Belgium és nem kérdezik meg, hogy a személyi igazolványt milyen nyelven nyomtassák ki. Ez a toleranciánk kioltja-semlegesíti majd a kulturális törekvések esetleges politikai-hatalmi töltetét, kultúrharcos potenciálját. A többségi nyelv információs monopóliuma megtöréséből és a kulturális autonómia lényegét képező nyelvi szabadságunk érvényre juttatásából ugyanakkor nem szabad engedni: ehhez pedig egyszerűen a jó öreg civilkurázsra van szükség. Amihez a körülmények még a mai Romániában is elfogadhatóak!

- Egy példabeszédet, ha megengeded, el kell mondanom a kolozsvári magyar egyetem dolgában. Belgiumban a középkori leuveni egyetemen a szűkkeblű flamandok – alapvetően ők harcolnak az alapértelmezés szerint francia nyelvű országban nyelvi jogaikért – nem akarták befogadni a francia nyelvet az oktatásba. A vallonok erre látványosan kivonultak és 15 kilométerrel odébb zöldmezős beruházás keretében megalapították Louvain-la-Neuve egyetemét. Kolozsvár úgyis elveszni látszik (*persze csak etnopolitikailag, mert amíg egy magyar él is ott, addig helyreállítható ott is a régi magyar élet*), nem kellene megalapítani Új-Kolozsvárt?

- Butaság! Amíg egy maroknyi magyar marad valahol, addig ott helyreállítható marad az egykori magyar élet teljes egykori fényében. Felajánlható volna például a szlovákoknak, hogy cserében egyes magyar szórványszigetek megmentéséért, uniós projektpénzből szívesen helyreállítjuk a nyírségi tírják életvitel elemeit, ha megadják az etnográfiai és kultúr-antropológiai adatokat (és persze küldenek embert, *tírjáknakvalót* – anélkül csak múzeumi kiállításról lehet szó). – Fanni egy pillanatra sem nem ironizált, komolyan beszélt. – Ha viszont az utolsó magyar ember is elköltözik valahonnan, akkor ugyanez már sokkal nehezebb lesz. Addig van valahol nemzeti közélet, amíg „két magyar összehajol”... Ami viszont elég a közülethez, nem elég a magyar intézmények fenntartásához, ahhoz kell egy kritikus tömeg. Ahogy szó van arról, hogy mammutok csontmaradványaiból klónozásos biotechnológiával életre keltsék ezt a kipusztult fajt, azonképpen az Európai Unió fejlődésének egy pontján arra is lesz talán majd uniós pénz, hogy restauráljuk a magyar életet mindenütt, ahol annak annyi minimális kulturális nyoma és alanya maradt, amelyből az visszaállítható.

- No és hogy jutunk el mindebből oda, hogy nem muszáj az önálló államhoz ragaszkodnunk, hanem beérhetjük az autonómiával is?

- Ezt már nagyon szájbarágósan mondhatom csak el, ismételve magamat. A lényeg az azonnali meg-
egyezés bármi áron, hogy mihamarabb megkezdhessük a nemzeti önépítkezést. Minden nap az ellenál-
lásban tovább eszi azt, ami a civil élet lehetőségéből megmaradt. Minden egyes nap, amikor az egykori
pukkanós Dávidkával a „vak de a mienk” Qassamot igyekszünk szembeállítani, hogy majd ezzel mi űzzük
el őket, csak tartósítja a nép demokratikus jogainak semmibevételét és sajátmagunk katonai megszállását
(*megszállottságát*). Ha lerázhatnánk már ezeket a kibontakozást akadályozó, gyűlöletben tobzódó száj-
tépőinket, akkor a fal is leomlik majd magától. Addig azonban marad ez a kemény megaláztatás, amely
nagy és magas. Pontosan akkora, mint a szégyenünk, hogy saját erőből képtelenek vagyunk megfékezni
ezeket a – kimondom hát – terroristáinkat. Tehát engedményt nyugodtan tehetünk területben, ha nem
teszünk engedményt emberben. Palesztina ott terüljön el, ahol ma palesztinok élnek – ennyi tökéletesen
elég. Soha nem mondunk persze le arról, ami a szívünkben él, hogy egész Palesztinát akarjuk, és ennek
fényében a következő választáskor fontoljuk majd meg, mi a jobb nekünk: ha szuverenitást kérünk –
ekkor meg kell osztani az országot, minden jel szerint fallal. A fal pedig, erről sokunk megfélekedzik, a
másik oldalról éppoly randa, mint a mi oldalunkról! Vagy, másik megoldásként, demokratikus szövetségi
államban is elhelyezkedhetnénk. Ekkor a magunk virulensebb életerejével, minden generációval, meg-
duplázódó lélekszámunkkal benépesíthetnénk, és egy napon átvehetnénk az egész országot. Félek azon-
ban, az együttélésnek ez utóbbi lehetősége, mint egy vonat elment már. Mire mi lélekszámban igazán
megnöni tudnánk, kiapad az olajbevétel, és az arab világ visszasüpped a homoki jelentéktelenségbe.

- Ami a határok kérdését illeti, ebben is rugalmas vagy?

- Itt egy gordiuszi csomót látok, amelyet, ha rám bízna, én át tudnék vágni azzal, hogy azt mondom:
nem kell megállapodni a határokról, vagy ha megállapodnak is, nem kell azokat véglegesnek kikiáltani.
Nem a határokból áll a lényeg, hanem a békés egymás mellett élésben! Határok ott húzódnak, ahol egy
izraeli falu mellett palesztin falu kezdődik. Izrael állam már több mint egy fél évszázada ideiglenes hatá-
rok között él, és semmi baja nem származott ebből. Bajuk mindig csak a késeinkből, a golyókból és
robbanóanyagainkból származott.

- Azt mondod, ha egyszer mindkét félnek nehezebbé esik lemondania az egész ország megszerzésének
vágýáról, akkor nyugodtan hagyjuk meg nekik a maguk dédelgetett illúzióját? A két nép vitája úgyis csak
az olajkorszak végéig tart, akkor szükségképpen eldől a dolog... Tehát a békeszerződés ne rendelkezék
a határokról?

- Igen, végül is a nemzetközi közösség által elfogadott határok csak szentesítenek valamit, amit határ-
őrök működtetnek. Kövessék a határok azt, ahogyan az állampolgárok tényszerűen élnek. A tárgyalások
során állapotunk meg abban, hogy a határok ott húzódnak majd, ahol a státusz quo szerint ma élünk.
Kacsaringós egy határ lesz az, meg kell hagyni. Akinek meg nem tetszik, hogy hazafelé menet tekeregni
kell, az költözzék az övéihez szorosabban! Ha ez a határ beválik, a későbbiekben bármikor szentesíthet-
jük majd a vonalvezetését, amely az önkéntes népességmozgással kiegyenesedni fog az évek során. Béke-
kötés ügyben az izraeli fél tehetne egy komoly hozzájárulást a maga részéről, anélkül, hogy engedne
abból a (nekünk is használó) helyes elvélből, hogy tűz alatt nem tárgyal. Látható, hogy bár a földön
heverünk, saját erőből nem bírjuk leküzdeni démonainkat. Ha pedig egyszer így áll a helyzet, akkor miért
nem teszik azt, hogy mégis leülnek velünk tárgyalni ilyen körülmények között is. Ezzel teljesülné az
Európai Unió kívánsága is, amelynek politikusai hangoztatják, hogy a tárgyalások beindulásától lehet
csak várni a terror alábbhagyását. Az egyezmény viszont – és itt jön a lényeg – akkor lépjen életbe, ha
eltelik öt olyan év, amelyben egyetlen puskalövés sem dördül el. Ez így minden palesztint érdekeltté
tenne abban, hogy kijózanodjék és minden izraelit, hogy ne akarja előbb tönkreverni a palesztinokat (*egy
pillanatra sem mozdultak el ők a tönkről*), mielőtt szóba állna velük.

Peripatetikus eszmecseréjük ezzel véget ért, hazaértek, tettek-vettek majd nyugovóra tértek az asszo-
nyok. Amina annyira felpörögve érezte magát, és annyira visszhangzottak még sűrűvérű lényében a dél-
utáni nyúlkálások, hogy megfordult fejében: hogy valamilyen ürüggyel bekopogtat barátnéjához. De, egy
pillanatnyi józan helyzetértékelés után, elvetette ezt. Hazatérése után tartói számára – akik Fannit palesz-
tin elkötelezettsége alapján, számon tartották a magukéi között – nem tudott elégséges információval
szolgálni. Ötletét a budapesti (és ezzel uniós) politikába beágyazott emberük magyar nemzetpolitikai
nézeteinek jobboldali átprogramozására – a magyar jobboldal ismert fixációi miatt – megvalósíthatónak
tartották ugyan, de nem tartották célszerűnek, mert összeurópai szinten a konzervatív tábor jóval keve-
sebb megértést és türelmet tanúsít a palesztin harcmóddal szemben, mint a balliberálisok. Őket – mér-
tékadó palesztin politikai köröket és az őket kiszolgáló nemzetbiztonsági apparátust – alapvetően amúgy

is egy másik gyanú hajtotta Fanni nyomába. Feltételezték, hogy a palesztin értelmiségiek köre egy (női) internacionálét akar létrehozni az egykori moszkvai nyomdokaiba lépve, azzal a világpolitikailag is számottevő stratégiai céllal, hogy öntudatra ébressze a mai kor iszlám proletariátusát, a családi státuszukat tekintve alávetett muzulmán nőket. A vasárnapi kör számlaszámát már korábban megszerezték – követték a főkönyvelőt, és lefényképezték bent a bankban, amit kitölti az átutalási formanyomtatványát. Most bankkapcsolataik mozgósításával megszervezték e számla teljeskörű nyomon követését is. Fanni dossziéja pedig e gyanú megfogalmazódásával átkerült a környezettanulmányra kijelöltek közül a folyamatosan megfigyelendők közé. Ellenséges kapcsolatokkal nem találták egyelőre meggyanúsíthatónak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Az ENSZ UNDP 1990 óta évente adja ki a Human Development Reportot, mely a világ országainak jellemző társadalmi és gazdasági mutatóit tartalmazza.

Az Arab Human Development Report – HDR 2002 nyolc fejezetben foglalkozik az arab világ számára kihívást jelentő három fő tényező (a tudás, a szabadság, illetve a nemek közötti egyenlőség hiánya) bemutatásával. Az AHDR 2003 – mely a négyrészesre tervezett sorozat második darabja – kilenc fejezete az arab társadalom tudását vizsgálja. Az AHDR 2004 pedig úttörő módon már a politikai közállapotok gyarláságát is szemügyre veszi az elmaradottság tényezői között. A tanulmányok elérhetők a www.undp.org oldalon.

Armstrong, Karen: Im Kampf für Gott – Fundamentalismus in Christentum, Judentum und Islam, Siedler, Verlag, 2004.

Germanus Gyula: Allah Akbar! Palatinus, 2004.

Kónyi Manó: Deák Ferenc összegyűjtött beszédei, Franklin Társulat kiadása, 1886.

Küng, Hans: Der Islam – Geschichte, Gegenwart, Zukunft, Piper, Verlag, 2004.

Neudeck, Rupert, Die Menschenretter von Cap Anamur, C.H. Beck, Verlag, 2002.

Mernissi, Fatima: Dreams of a Trespass – Tales of a Harem Girlhood, magyarul Bart István fordításában: A hárem lánya, Corvina, 2004.

Ófelsége Núr: Jordánia királynője: Emlékiratok I-II. Ulpius ház, 2005. Ez a kötet az izraeli államalapításról mesélt arab narratíva jó bemutatását adja.

Pappe, Ilan: The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947-1951, I. B. Tauris kiadása 2004, illetve A History of Modern Palestine, Cambridge University Press, 2002. Ez egy úgynevezett „poszt-cionista” történeti munka.

EGY KIS SEGÍTSÉG

Apóriák:

az eleai Zénon (kb. 490-430), Parmenidész tanítását „apóriák” (nehéz problémák) kifejtésével próbálta igazolni. Ilyenek pl. az „Akhilleusz és a teknősbéka” vagy a „mozgó nyíl áll” apóriák. Akhilleusz nem érheti utol a teknősbékát, mert mire annak kezdeti tartózkodási helyét eléri, a teknősbéka már megtett egy bizonyos távolságot, melyet most Akhilleusznak is meg kell tennie: ám addigra a teknősbéka ismét előrehaladt, és így tovább a végtelenségig. A mozgó nyíl áll, hiszen bármely tér- és időpontban vizsgálva, vagy ott van, vagy nincs, ám ha ott *van*, akkor áll és nem mozog: nyugalmi helyzetek halmozásából nem keletkezhet mozgás.

Arab intervenciók:

az ENSZ határozata nyomán megszületett zsidó államra rátörtek minden oldalról arab szomszédai. Háború robbant ki, az ellenségeskedést lezáró 1949-es fegyverszüneti vonal pedig az arab-izraeli konfliktus

tusban mindmáig meghatározó viszonyítási pontot képez, mert a lakosság fő tömegei számára etnikai határként is szolgál, amelyet – új realitásként – egynéhány helyen nagyobb lélekszámú zsidó települések törnek meg.

Céltott terrorizmus:

Spanyolország modern történelmében az ETA (Euzkadi Ta Azkatasuna – Baszk haza és szabadság) egyet jelent a terrorral. Az 1959-ben alapított szervezetnek világos politikai célja van: a dél-francia és észak-spanyol területeken élő baszk nép függetlensége. Az ETA militánsai mintegy 800 embert öltek már meg, mégis olyan hírnevük van, mint akik céltott módon politikusokat, biztonsági szakembereket és újságírókat fenyegetnek. Az évtizedek során kialakult harcmódorokról elmondható, hogy megkímélik a munkásosztályt, és minden robbantásuk előtt időben (de nem térben) értesítik a rendőrséget (aminek nettó hozama számukra az, hogy lehet vaklármával is élni). Ez a céltott terrorizmus (amely ettől még nem kap enyhébb elbírálást senkitől) jól megkülönböztethető az emberélet súlyát valahogy másképpen mérő iszlám terrorizmustól.

Civiltársadalom

a „civil társadalom” mint meghatározás azokra az autonóm szervezetekre utal, amelyek egyrészt az állami intézmények, másrészt az egyének és közösségek magánjellegű tevékenysége között helyezkednek el. Számos önkéntes egyesületet és társadalmi mozgalmat foglal magába, azaz különböző társadalmi érdekeket és különböző tevékenységet képviselő szervezetek és csoportok széles körét jelenti. A civil társadalom fontos szerepet játszik a demokratizálódás folyamatában és egyben annak egyik kifejeződése. Növekvő szerepet játszik a megszilárdult demokráciák működésében is, mivel folyamatosan emlékezteti a politikai vezetőket az igények és az érdekek versenyének figyelembevételére a közkiadások és az állami politikával kapcsolatos döntések során. Ez a magyarázata annak, miért alapvető követelmény egy demokráciában az aktív civil társadalom. Lehetősége van az állami hatalom ellensúlyozására, hogy ellenálljon a tekintélyelvűségnek és – plurális természetéből fakadóan – biztosítani tudja, hogy az állam ne váljék néhány kiválasztott vagy szűk érdekcsoport eszközévé.

Chiliazmus:

a pozitív utópia látomás arról, hogy az elfajzott jelennel szemben milyen ígéretes lehet a jövő. Az utópikus alkotás szerzője nem tud másból építkezni, mint a megtagadott jelen elemeiből. A műfaj alapvető jellegzetessége, hogy a jelenkori valóság alkotórészei – az uralkodó gondolati eszméktől a hatalmi érdekviszonyoktól át a hétköznapi élet tárgyi és személyi mozzanataig – mintegy megszüntetődve őrződnek meg. Tehát anyagukat tekintve megmaradnak, de lényegüket illetően előnyükre változnak meg az utópiában. A negatív utópia műfaja főleg a modern korban keletkezik, az angol és a francia polgári forradalom után. A nézőpontváltáshoz radikális csatlódás szükségeltetett, miként azt a világirodalom mindmáig legfontosabb, legkínzóbb és legtökéletesebb negatív utópiája tanúsítja, a Gulliver. Platón után a következő nagyhatású, tudatosan és mindenre kiterjedően kifejtett, klasszikus értelemben vett utópiát az angol humanizmus egyik legkiemelkedőbb alakja, Thomas Morus írta, majd őt követte – természetesen más-más formában – Campanella, Bacon, Swift és a többiek. Nehéz átfogó tendenciákat megfogalmazni, hiszen valamennyiüknél eltérő súlypontokat figyelhetünk meg, ami persze természetes. A chiliazmus pedig egy olyan elképzelés, amely a világ vége előtt bekövetkező, ezer évig tartó Krisztus-országát feltételez. A palesztinok esetében ez azt jelenti, hogy nem az arab világba integrálódást választják, nem is az ország 1947 óta folyamatosan javasolt és békekísérletekkel alátámasztott megosztását, hanem a csodavárást. Ez civil szempontból esztelen politika, katonai szempontból viszont tartható, mert az arab világ nagy és mindig akadnak felelőtlen támogatóik. Ennek jegyében aztán az ENSZ Menekültügyi Szervezetének az évi egymilliárdos költségvetéséből az arab államok 4 milliót mondhatnak a maguk hozzájárulásának.

Euroiszlám:

az Európai Unió területén sokmillió muzulmán bevándorló él, még több törekszik oda. A 2004-es bővítéssel megjelent a dzsiddis elveszejtése utáni első szemita nyelv is az Unióban: a máltai. 70 millió török is Európába törekszik. Mire bekerülnek, és teljesen jogaikba jutnak majd, addigra Németország krónikus demográfiai stagnálása okán Törökországnak jó esélyei mutatkoznak arra, hogy az EU legnépesebb tagállamává emelkedjen. A francia külvárosok szegregálódott paneljeit mára átvették az észak-afrikai bevándorlók. Az EU határozott iszlám jellege tehát nem kérdés, itt inkább a leendő arányok stabilizálásáról, és az egyes összeférhetetlen elemek kiküszöböléséről van szó. Európa politikailag is készül az iszlám jelleg befogadására. Számos jel mutat erre – csak remélni lehet, hogy ez a szemita jelleg befogadása szempontjából tekintett *újrajátszás* sikeres lesz. Ugyanez természetesen igaz Amerikára is. Az arányok ott szerényebbek és nem is növekszenek. Minthogy törzsek szövetségéből világhatalommá tudott válni, az iszlám már régen elvesztette arab kizárólagosságát. Befogadta először a hellenisztikus-római, az iráni,

az észak-indiai és a berber hatásokat. Később Keleten egészen Indonéziáig jutott az iszlám, a huszadik század végére pedig erőteljesen megvetette lábát Európában. Régebbi tanulékonyágát bizonyítja: egy időre gazdasága, tudománya, irodalma és művészete felvirágozott. Közvetített javakat és értékeket időben és térben, de eredeti innovációkat is továbbadott Európának. Hárún úr-Rásíd Bagdadjával a kortárs Nagy Károly Aachenje nem állta ki az összehasonlítást. Kronstein Gábor szellemes észrevétele szerint El Andalúz civilizációs központjait, legkivált Abd al-Rahmán Cordobáját, annak a néhány magyar hadifogolynak a szemével kellene látnunk, akiket a kalifa 943-ban besorozott testőrségébe. Most az euroiszlámon a sor, hogy felidézze a régebbi tanulékonyágot, és hatással legyen a világiszlámra. Erre akkor kerülhet sor, ha az európai földön található iszlám vallás valóban *sui generis* euroiszlámmá válik. Ennek egyelőre legfeljebb előjelei tapasztalhatók. Törökország belépésével majd, ahol egyelőre jobban kezelik az iszlám szélsőséget, mint mondjuk az erre felkészületlenebb Franciaországban, az euroiszlám mindenesetre visszavonhatatlan tényező szilárdul.

Gleichschaltolt sajtó:

politikai beavatkozással egyhangúvá tett média. Arafat esetében az történt, hogy a francia állam megszerezte Arafat haldokló testét (a raisz maga nem akarta elhagyni helyét, mert sejtette, hogy élve nem engedik vissza), és zsákmányát messzemenően kihasználta a maga politikai befolyásszerző céljaira. Mármost az európai politikai befolyást, akár az euroautonómista atlanti-ellenes irányzatból is, csak üdvözölni lehetne, ha mérséklő hatással tudna járni az arab szélsőségesekre. Erről azonban nincs szó. Ennek híján viszont az európai politikai befolyás növeléséért tett gesztusok és engedmények pusztán megosztják a nyugatot és azt a látszatot keltik a szélsőségekben, hogy kijátszhatják egymás ellenében Európát és Amerikát.

Kényszernévadás:

a magyarországi zsidók között a családnév általános használata a II. József-féle, 1780-ban kelt rendelet után terjedt el. Súlyos pénzbírság vagy kitoloncolás terhe alatt kényszerítették ekkor a magyar zsidókra a német vezetékneveket. A névfelvétel úgy történt, hogy – az országos zsidó összeírás alapján – egy kiküldött bizottság elé idézték a zsidókat, ahol családnevet kellett választaniuk és ott erről a névfelvételről hivatalos igazolást is kaptak. A zsidók általában szabadon választhatták meg vezetékneveiket, de akadt azért – nem is kevés – olyan eset is, amikor a hivatalnokok egyszerűen rájuk oktrojálták az új nevet.

Nők engedelmessége:

a Korán sokat idézett 4.súra 34. verse így ír: a férfiak felsőbbrendűek a nőknél, mert a férfiakat Isten kitüntette ezzel... Ha attól kell tartani, hogy a nők fellépnek ez ellen, akkor óvjátok őket, kerüljétek őket a hitvesi ágyban és akár verjétek is meg! Ha engedelmes, akkor ne tegyetek semmit ellenében!

Oslói folyamat:

az úgynevezett oslói folyamat vagy békefolyamat kezdetén úgy tűnt, hogy lesz politikai egyeztetés, a mindkét oldalon fellelhető szélsőségesek azonban ekkor is kiragadták az események irányítását a mérsékelt politikusok kezéből. Rabin miniszterelnök megölése után az izraeli félnek sikerült megrendszabályoznia a maga szélsőségeit, azóta ezek nem játszanak politikai szerepet. A folyamat mégis szákutcába vezetett, nem jött létre megegyezés.

Rabbiképző:

Scheiber Sándor személyében ragadható meg leginkább a pesti rabbiképzés különbsége a *jesivákkal* szemben. Ő „világi” tudós is volt, a bölcsészstudományok művelője, Arany János nagy ismerője, a zsidó folklór avatott tudósa, aki az idők szavát követve a XX. század tudományát is beleoltotta a diákjaiba. Ő plántálta a hallgatókba a könyvek tiszteletét és szeretetét, s elvárta, hogy a hallgatók ugyanolyan szeretettel és elhivatottsággal forduljanak a zsidó tudományok felé, mint ő maga. A Rabbiképző péntek esti keddusaival pedig megteremtett – a vallásos életet gyanakvással szemlélő korban is – egy legális fórumot, ahol a mindenkori zsidó fiatalság egymás között lehetett, s komoly társasági életet folytathatott.

Szabad faizás:

az uradalmak tűzifa és ipari fa iránti szükségletét a feudalizmusban teljes mértékben a jobbágyok robotjával fedezték. Ennek fejében a jobbágyokat megillette a földesúri erdőből történő szabad tűzifahordás joga – száraz, dúlt és esett fából. Egyéb haszonvételként szerszámnak, kerítésnek és karónak való fát korlátlanul vághattak az erdőben. Ingyen épületfát már csak indokolt esetben kaphattak lakóházra, gazdasági épületre.

Zsákmányelv:

Andrew Jackson amerikai elnök idején a XIX. század közepén, a választásokon győztes amerikai pártok az egész közigazgatást lecserélték egészen a vasúti állomásfőnökökig. Ebben látták a demokrácia egyik fontos biztosítékát, azt nevezetesen, hogy egyetlen bürokrata sem fog megmelegedni székében, hanem polgári foglalkozását megtartva mintegy fizetés nélküli szabadságra jön csak el a közigazgatásba.

Terrorizmus definíciója:

a CIA megállapítása szerint (Stansfield Turner: „Secrecy and Democracy”) mindig olyan erőszakról van szó, amelyet emberek egy kisebb csoportjával szemben alkalmaznak abból a célból, hogy befolyásoljanak egy nagyobb csoportot.

